

NAPOLÉON BONAPARTE'IN BALKAN POLİTİKASI: ARNAVUTLUK VE MORA ÖRNEĞİ

Betül BERBER

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2025

NAPOLÉON BONAPARTE'IN BALKAN POLİTİKASI: ARNAVUTLUK VE MORA ÖRNEĞİ

Betül BERBER

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2025

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Betül BERBER tarafından hazırlanan **Napoléon Bonaparte’ın Balkan Politikası: Arnavutluk ve Mora Örneği** başlıklı bu çalışma 28/05/2025 tarihinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Sedat BİNGÖL	
Üye (Danışman) Prof. Dr. Hayrettin PINAR	
Üye Prof. Dr. Soner AKPINAR	

ONAY

.../.../202.

Doç. Dr. Şafak AĞDENİZ

Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Betül BERBER

İmza

ÖZ

NAPOLÉON BONAPARTE'IN BALKAN POLİTİKASI: ARNAVUTLUK VE MORA ÖRNEĞİ

BERBER, Betül

Yüksek Lisans, 2025

Tarih Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hayrettin PINAR

Avrupalı devletler ve Osmanlı Devleti, Fransız Devrimi'ni ilk başlarda Fransa'nın iç sorunu olarak değerlendirse de Devrim sonucu ortaya çıkan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ile dünya tarihine damgasını vuracak olan Napoléon Bonaparte'ın yaptıkları zor zamanlar yaşamalarına sebep oldu. Napoléon, Kuzey İtalya Seferi sonucu Avusturya ile 1797 yılında imzaladığı Campo Formio Antlaşması'ndan sonra Yedi Ada'yı ele geçirdi. Böylece Osmanlı Devleti ile Fransa tarihinde ilk kez sınır komşusu olmuştur. Osmanlı Devleti'ni büyük bir güç olarak gören Napoléon, bundan sonra Osmanlı Devleti'nin ömrünü tamamlamış bir siyasî organizasyon olduğunu düşünmeye başlayacak ve Yedi Ada'yı ele geçirdikten sonra ganimetten pay almak için yönünü Balkanlara çevirecektir. Napoléon, burada asayiş bozmak için en hazır durumdaki siyasî potansiyel olan Helen milliyetçiliğini Balkan politikasının merkezine yerleştirmiştir. Osmanlı Devleti boyunduruğu altındaki Helenleri, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin ortaya çıkarmış olduğu özgürlük ve eşitlik ideolojisini kullanarak yanına çekmeye çalışmıştır. Napoléon'un Balkanlarda yürüteceği her türlü hareket, Balkanların coğrafi öneminden dolayı Rusya ve İngiltere için de büyük bir tehdit oluşturmuştur. Bundan dolayı Napoléon'un tek başına Balkanlara hâkim olmasına izin vermeyeceklerdir. Özellikle bölgede yaşayanlar ile din-mezhep birliği mevcut olan Rusya, Kuzey İtalya Seferi'nden itibaren Osmanlı Devleti'ni uyarmaya başlayacak ve her türlü yardım ile Osmanlı Devleti'nin yanında yer alacaktır. Böylece Napoléon'un, Balkan politikasının temeline Helen milliyetçiliğini koyması, Osmanlı Devleti içerisinde asayiş sorunlarına neden olurken Rusya ve İngiltere için de stratejik tehdit oluşturarak bu üç devleti bir araya getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Napoléon Bonaparte, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, Balkanlar, Helen Milliyetçiliği,

ABSTRACT

THE BALKAN POLICY OF NAPOLEÓN BONAPARTE: THE EXAMPLES OF ALBANIA AND MOREA

BERBER, Betül

Master's Degree, 2025

Department of History

Supervisor: Prof. Dr. Hayrettin PINAR

Although the French Revolution was initially perceived as an internal problem of France by the European states and the Ottoman Empire, the actions of Napoléon Bonaparte, who would leave his mark on world history with the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen that emerged as a result of the revolution caused these states to go through difficult times. Napoléon captured the Seven Islands after the Treaty of Campo Formio was signed with Austria in 1797 as a result of the Northern Italian campaign. Thus, the Ottoman Empire and France became border neighbors for the first time in history. Napoléon, who saw the Ottoman Empire as a great power, would henceforth begin to think that the Ottoman Empire had completed its political life, and after capturing the Seven Islands, he would turn to the Balkans to get a share of the spoils. Napoléon placed Hellenic nationalism, the political potential most ready to disrupt order, at the centre of his Balkan policy. He tried to win over the Hellenes under the yoke of the Ottoman Empire by using the ideology of freedom and equality that emerged in the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen. Any action that Napoléon would take in the Balkans would pose a great threat to Russia and England due to the geographical importance of the Balkans. For this reason, they will not allow Napoléon to dominate the Balkans alone. Russia, which had a common religion and sect with the people living in the region, would begin to warn the Ottoman Empire after the Northern Italy campaign and would stand by the Ottoman Empire with all kinds of assistance. Thus, Napoléon's placing Hellenic nationalism at the basis of his Balkan policy caused security problems within the Ottoman Empire and posed a strategic threat to Russia and England, bringing these three states together.

Keywords: Napoléon Bonaparte, Declaration of the Rights of Man and of the Citizen, Balkans, Hellenic Nationalism

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması, lisans eğitimimden itibaren Napoléon Bonaparte dönemi uzmanı olmak üzerine kurduğum hayalin ilk adımıdır. Büyük bir heyecanla yaptığım araştırmalar ve okumalar sonucu ortaya çıkan bu çalışma ile tarihe büyük bir imparator olarak adını yazdıran Napoléon Bonaparte'ın, Avrupalı devletler ve Osmanlı Devleti üzerine yönelik faaliyetlerine dair literatürde var olan boşluğa bir katkı sağlamış olmayı umuyorum.

Napoléon Bonaparte hakkında tez yazmayı ifade ettiğim andan itibaren gerek tez konusunun belirlenmesinde gerek tez çalışmamı yürüttüğüm süreç boyunca değerli fikirleriyle bana yol gösteren, kıymetli zamanını bana ayırarak bu tezin şekillenmesine yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. Hayrettin PINAR'a sonsuz teşekkür ediyorum. Sorduğum sorulara cevap vererek tezimde bana yardımcı olan Napoléon Bonaparte döneminin önemli uzmanlarından olan Château de Versailles ve Napoléon Ier dergilerinin genel yayın yönetmeni tarihçi David CHANTERANNE'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Manevi destekleriyle yanımda olan dostlarıma teşekkür ederim. Yüksek lisans ders döneminden itibaren her zaman yanımda olan, tez çalışmam boyunca da fikirleriyle bana desteğini hissettiren kıymetli arkadaşım Yekta Eren GÜR'e ayrıca teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen aileme müteşekkirim. Hayatım boyunca aldığım her türlü kararda beni desteklediği ve başarılarımın arkasındaki güç kaynağım olduğu için en büyük şansım olan anneme ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Betül BERBER

Eskişehir/2025

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
FRANSIZ DEVRİMİ VE NAPOLÉON BONAPARTE.....	6
1.1. Fransız Devrimi'ne Neden Olan Etkenler ve Fransa'nın Durumu.....	6
1.2. Fransa'da Büyük Değişim: Ayaklanan Halk ve Devrilen Kral.....	11
1.2.1 Özgürlüğün Sembolü: İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi.....	15
1.3. Devrimin Oğlu Napoléon Bonaparte ve İmparatorluğu.....	20
İKİNCİ BÖLÜM.....	25
NAPOLÉON'UN AVRUPA VE KUZEY İTALYA SİYASETİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	25
2.1. Napoléon'un Avrupa Devletleri İle İlişkisi.....	25
2.2. Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi ve Campo Formio Antlaşması.....	30
2.3. Napoléon'un Yedi Ada Politikası.....	35
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	38
GÜVENİLMEZ DOST NAPOLÉON BONAPARTE.....	38
3.1. Napoléon Öncesi Fransa ve Osmanlı Devleti İlişkileri.....	38
3.2. Napoléon'un Osmanlı Devleti'ne Karşı Değişen Politikası.....	43
3.3. Napoléon İçin Balkanların Önemi ve Hellenizm.....	45
3.4. Beklenmeyen Saldırı: Mısır Seferi ve Üçlü İttifak.....	55
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	71
NAPOLÉON'UN BALKANLARDA YAYILMA ÇABASI.....	71
4.1. Napoléon'un Siyasetine Karşı Osmanlı-Rusya Yakınlaşması.....	71
4.2. Napoléon Adriyatik Kıyılarında: Arnavutluk.....	74
4.2.1. Napoléon ve Tepedelenli Ali Paşa Münasebeti.....	84
4.3. Napoléon Ege Kıyılarında: Mora.....	89
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	105

EKLER.....	117
EK-1. İmparator Napoléon Bonaparte.....	117
EK-2. Umutsuzluk içerisinde olan Fransa'yı barışın ellerine teslim eden Napoléon tasviri.....	118
EK-3. Campo Formio Antlaşması'ndan sonra Direktuvar Ulusal Sarayı'nda Napoléon'a verilen şenliğin tasviri.....	119
EK-4. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi.....	120
EK-5. III.Selim tarafından Ebukır'daki başarısından dolayı Amiral Nelson'a hediye edilen elmaslı sorguç.....	121
EK-6. Napoléon Bonaparte'ın fetihlerini gösteren harita.....	122
EK-7. Balkanlar.....	123
EK-8. Manya (Mani).....	124
EK-9 Manya'nın uydu görünümü.....	125
EK-10. Manyalılar.....	126

KISALTMALAR LİSTESİ

AE.SSLM.III : Ali Emiri Selim III

bkz : Bakınız

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C.AS. : Cevdet Askeriye

C.BH. : Cevdet Bahriye

C.HR. : Cevdet Hariciye

çev. : Çeviren

ed. : Editör

HAT : Hatt-ı Hümayun

haz. : Hazırlayan

s. : Sayfa

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

TS.MA.e : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak

v.d. : ve diğerleri

Vol. : Volume

? : Okunamadı

GİRİŞ

Tarihteki olaylar incelendiği zaman bazı kırılma anları yaşandığı görülmektedir. Yaşanan bu kırılma anlarından birisi de 1789 yılında ortaya çıkan Fransız Devrimi ve onun ortaya çıkardığı atmosferden yararlanarak tarih sahnesinde yerini alan Napoléon Bonaparte ve Dönemi'dir.

Fransa yaşadığı devrim ile hem kendisi hem de Avrupalı devletler için yeni bir süreç başlatmış oldu. Ancak Devrim ilk ortaya çıktığı zaman Avrupalı devletler tarafından ciddiye alınmadığı gibi, aksine büyük bir hoşnutlukla karşılanmıştır. Fransız Devrimi'nin kendileri için de bir tehlike oluşturduğunu anladıklarında artık çok geç kalmış olacaktı. Ne Fransız Devrimi ne de devrimin oğlu Napoléon Bonaparte kimseye acımayacaktır. Devrim sonucu Fransa'da başlayan kan banyosunu Napoléon tüm Avrupa'ya yaptıracaktır.

Yedi Yıl Savaşları'nın geride bıraktığı borç yüküne rağmen sırf İngilizlerden intikam almak amacıyla Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda Amerikalılara destek verilmesi ve Fransa'da yaşanan kötü hava koşullarının tarımı olumsuz yönde etkilemesi, Fransa'nın ekonomisi için bir felaket olacaktır. Elbette Fransa'da ortaya çıkan müflis bir krallık, Devrim'in başlaması için önemli bir etkidir ama Devrim'i tetikleyen başka nedenler de mevcuttur. Köylülerin, kentlilerin ve burjuvazinin uzun yıllardır uğradığı haksızlıklar,¹ Aydınlanma Düşüncesi'nin yayılmaya başlaması, halkın okuma oranının artması; Devrim'in ortaya çıkmasında önemli birer faktör olmuştur.

1614 yılından itibaren toplanmayan États Généraux'un, 5 Mayıs 1789 tarihinde toplanması Fransa için bir uyanış oldu ve artık hiçbir şey eskiye döndürülemeyecek şekilde değişti. XVI. Louis, États Généraux'un toplanma fikirleri ileri sürüldüğünde başına gelecekleri anlamışçasına "Ne diyorsun Başpiskopos, sen hepten kaybettiğimizi düşünüyor olmalısın! Bunlar devleti ve monarşiyi alaşağı edebilir"² diyerek tepkisini göstermiştir, fakat içerisinde bulunduğu acizlik kendisinin sonunu getirirken, Fransa ve Avrupa için de yeni bir dönem başlatmış oldu.

---

¹George Rudé, *Fransız Devrimi*, çev. Ali İhsan Dalgıç, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s. 23.

²Jeremy D. Popkyn, *Yeni Dünyanın Başlangıcı*, çev. Gamze Karaca ve Özgür Balkılıç, Fol Kitap, Ankara, 2023, s. 136.

Önüne geçilemeyen ayaklanmalar ve katliamlar Fransa'yı kaynayan bir kazan haline getirdi. Fransa'da yargıç, ordu, kanun ve iktidar diye bir şey kalmayacaktı.³ 1791 Anayasası ile beraber de mutlak monarşi dönemi bitip meşruti monarşiye geçilmiş oldu.

Fransa güçlü ve nüfuslu bir devlet özelliğine sahipti, bu sebeple burada ortaya çıkan bir devrimin etkisinin az olması ve diğer Avrupalı devletleri etkilemeyeceğini düşünmek hayalcilik olur. Ayrıca Fransız Devrimi, kendisinden önceki ve sonraki devrimler içinde kitlesel nitelikteki tek toplumsal devrimdir.⁴

Fransız Devrimi sonucunda insanların zihninde de bir devrim meydana gelmiş oldu. Çünkü 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, “kendinde akli barındıran ve kendi kendine yeterli olan insanın” ortaya çıkışını sağladı.⁵ Böylelikle tüm toplumlar için özgürlük duygularının ön plana çıktığı bir dönem başlamış oldu.

Devrim sonucu Fransa'da yaşanan huzursuzluklar Avrupa'yı endişelendirmeye başlamışken, Kuzey İtalya Seferi'nde gösterdiği başarı ile yıldızı parlamaya başlayan Napoléon, tüm Avrupa'nın kaderini değiştiren kişi olarak tarih sahnesinde yerini alacaktır. Kendisinden hem Fransa hem de tüm Avrupa kurtulmak isteyecek ama başarılı olamayacaklardır.⁶ Napoléon, durmak nedir bilmeyecek ve ele geçirebileceği her yere saldıracaktır. O zamanki Fransa'nın durumunu Alman tarihçi Kentz şu sözlerle açıklayacaktır: “Fransa'nın hududu yoktu. Çünkü komşu hükümetlerin hepsini ismen olmasa bile fiilen ilhak etmişti. İlhak edilmemiş bir yer var ise ilk fırsatta onu da elde edeceği şüphesizdi.”⁷ Napoléon, Devrim'in kendisine sunduğu fırsatlardan yararlanarak 2 Aralık 1804'te gerçekleşen taç giyme töreninde kendi tacını kendisi takarak Fransa imparatoru oldu. Burada dikkat çeken bir konu Napoléon'un kendi tacını kendisinin takması olmuştur, çünkü ezberleri bozan bir imparator olacağını burada belli etmiştir. Napoléon kendinden bu kadar emin hareket ederken onu hangi devlet korkutabilirdi?

³Pierre Gaxotte, *Fransız İhtilâli Tarihi*, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969, s. 92.

⁴Eric Hobsbawm, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara, 2022, s. 64.

⁵ Mehmet Ali Ağaoğulları, “Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (1989), Cilt: 44, No: 3, s.195.

⁶Napoléon'un ölümüne kadar geçen süreçte düşmanlarının kendisine bakışı değişmeyecektir. Napoléon onlar için Deccal'ı simgeliyordu. Alman şair Ernst Moritz Arndt 1811 yılında kaleme aldığı *İntikam Türküsü* isimli eserinde Napoléon'dan şeytan diye bahsetmiştir. Bkz. David A. Bell, *Napoléon ve İlk Topyekûn Savaş Sanatının Doğuşu*, çev. Burak Yazıcı, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022, s. 364.

⁷Ali Reşad Bey, *Fransa Büyük İhtilali Tarihi*, haz. Erol Kılınç, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 817.

Napoléon, Avrupalı devletler ile birlikte Osmanlı Devleti için de tehdit edici bir duruma gelecektir. Osmanlı Devleti, Fransız Devrimi'ni Fransa'nın kendi iç sorunu olarak değerlendirmiş ve bu sebeple herhangi bir endişe duymamıştır.⁸ Osmanlı Devleti, Napoléon kendisini imparator ilan ettiği zaman da olumsuz bir tepki göstermemiş, Rusya ve İngiltere ile ittifak antlaşması olduğu için Napoléon'un imparatorluğunu tanımayı bir süre ertelemiştir.⁹ İki devlet arasında dostluk, Fransa Kralı I. François ve Kanuni Sultan Süleyman zamanında başlamıştır. Bu dostluk ara ara kopukluklar yaşasada Napoléon dönemine kadar devam edecektir. Napoléon, Kuzey İtalya Seferi sonucu Avusturya ile 17 Ekim 1797'de imzaladığı Campo Formio Antlaşması ile Yedi Ada'yı ele geçirdi ve böylece Osmanlı Devleti ve Fransa tarihinde ilk kez sınır komşusu oldu. Napoléon, Yedi Ada'nın Fransa'nın eline geçmesi ile Osmanlı Devleti'ne karşı politikasını değiştirmeye başladı. Çünkü Osmanlı Devleti'nin yıkılacağına düşünmeye başlamıştı ve bu sebeple Fransa'nın payına düşeni elde etmek istiyordu. Napoléon'un, Yedi Ada'yı ele geçirmesiyle Balkanlar üzerinde bir politikası olduğu düşünölmeye başlandı. Bunun sebebi ise Yedi Ada'nın, Mora Yarımadası'nın kuzeybatısında ve Arnavutluk'un güneyindeki bölgede, Adriyatik Denizi ve Akdeniz'in kesiştiği yerde yer almasıdır.¹⁰ Napoléon, Osmanlı Devleti yıkıldığı zaman Yunanistan'ın, Fransa'nın himayesine gireceğini ve böylelikle Fransa'nın, Doğu Akdeniz'e hâkim olacağını düşünmeye başladı.¹¹ Napoléon, bu politikasını da Balkanlar üzerinden gerçekleştirmek isteyecektir. Balkanlar diğer Avrupalı devletler için de büyük önem arz ediyordu, çünkü Karadeniz, Akdeniz, Kızıldeniz, Hint Okyanusu güzergâhlarındaki ticaret yolları hâkimiyetinin tamamlayıcısı durumundaydı¹² ve Balkanlara hâkim olan devlet diğer devletleri de tehdit eder konuma gelecektir.

---

⁸Osmanlı Devleti topraklarında eski ve yeni rejim taraftarları bir arada bulunuyordu ve yeni rejim taraftarlarının kafalarına taktıkları kokartlara dahi karışılmamıştır. Osmanlı Devleti'nin bu tavrı Avrupalı devletleri rahatsız etmiştir. Hatta Avusturya başsercümanı bu şikayetini dile getirdiğinde Reisülküttâb Raşid Efendi, Osmanlı Devleti'nin Müslüman bir devlet olduğunu ve bu duruma müdahale edemeyeceğini dile getirmiştir. Fatih Yeşil, "Looking at the French Revolution through Ottoman eyes: Ebubekir Ratib Efendi's observations", *Bulletin od SOAS*, (2007) Volume: 70, Issue: 2, s. 283.

⁹Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Yahya Bağçeci, "Osmanlı Belgelerine Göre Napolyon Bonaparte'ın İmparator Unvanının Osmanlı Devleti Tarafından Tanınması Meselesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2014), Cilt: 7, No: 29.

¹⁰Durmuş Akalın, Kamuran Şimşek, *Doğu Akdeniz'de Osmanlılar ve Ruslar 1768-1812*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2022, s. 211.

¹¹Enver Ziya Karal, "Yunan Adalarının Fransızlar Tarafından İşgali ve Osmanlı-Rus Münasebeti 1797-1798", *Tarih Semineri Dergisi*, (1937), No:1, s. 112.

¹²Halil Akman, *Paylaşılamayan Balkanlar*, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 17.

Napoléon'un Balkanlara yönelik bir politikasının olduğu Rusya tarafından ileriye sürülecek ve bu konuda Osmanlı Devleti'ni defalarca uyaracaktır. Hatta Rusya sadece uyarmakla kalmayacak ve yardım teklifinde de bulunacaktır. Napoléon'un Mısır Seferi esnasında, Mora'ya saldıracağı şüpheleri İngiliz Amiral Nelson tarafından ileriye sürülecektir ve Napoléon'un Balkan politikasına karşı Rusya, İngiltere ve Osmanlı Devleti birlikte hareket edeceklerdir. Bu politikadan en çok rahatsız olan devlet Rusya olmuştur. Çünkü Balkanlar, Rusya'nın Adriyatik ve Ege bölgelerine yani Akdeniz'e çıkışını sağlayacak yerdi.¹³ Bu sebeple, 1677 yılında gerçekleşen Çehrin Savaşı ile karşı karşıya gelmeye başlayan Rusya ve Osmanlı Devleti¹⁴ bu dönemde yakınlaşma yaşamışlardır.

Napoléon, Balkan politikasının temeline Hellenizmi yerleştirecek ve bu bölgede bulunan Helenler arasında Fransız Devrimi sonucu ortaya çıkan özgürlükçü düşünceyi yayarak ayaklandırma gerçekleştirmek isteyecektir. Napoléon kendisini ezilen halkların kurtarıcısı olarak gösterecektir. Böylece bu zamana kadar Rusya'yı kurtarıcı olarak gören halk, bu sefer Napoléon'a karşı büyük bir hayranlık besleyecektir. Bir süre sonra Napoléon mit haline gelecek ve şaka yollu olsa da broşür yazarları; kendisinin bir insan değil, bir güneş-tanrı olduğunu söyleyeceklerdir.¹⁵

Bu tezde, temelde Napoléon Bonaparte'ın Balkan politikasına yer verilerek, Arnavutluk ve Mora örneği üzerinden de bölgedeki faaliyetleri açıklanacaktır. Tez dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Fransız Devrimi üzerinde durulacaktır. Devrimin Fransa'da çıkma sebepleri ve devrim sonucu Fransa'da yaşanan ayaklanmalar ele alınacaktır. Devrim sonucu ortaya çıkan ve özgürlüğün uyanışını simgeleyen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi özenle incelenip etkileri değerlendirilecektir. Ayrıca Devrim'in yarattığı atmosferden yararlanarak ortaya çıkan Napoléon'un Devrim içerisindeki yerinden ve nasıl imparator olduğu üzerinde önemle durulacaktır.

İkinci bölümde Napoléon'un, Avrupalı devletler ile ilişkisinden bahsedilecek ve temel sorunlar ele alınacaktır. Sonrasında Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi ve sefer sonucu imzalanan Campo Formio Antlaşması'nın öneminden bahsedilecek ve Osmanlı Devleti üzerindeki etkileri incelenektir. Son olarak Campo Formio

---

¹³Hayri Çapraz, "I.Aleksandr Dönemi Rusya'nın Balkan Politikası (1801-1825)", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (2015), No: 28, 2015, s.46.

¹⁴Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz'de, s. 12.

¹⁵Hobsbawm, Devrim Çağı, s. 86.

Antlaşması sonucu Fransa'nın eline geçen Yedi Ada'nın önemi ele alınacak ve Napoléon'un bu ada üzerinden gerçekleştirmek istediği amaçlarına vurgu yapılacaktır.

Üçüncü bölümde ise Fransa ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır. Daha sonra Napoléon'un, Osmanlı Devleti'ne karşı değişen politikasının sebepleri üzerinde durularak, bu politikanın temelinde yer alan Balkanlar'ın önemi açıklanacaktır. Ayrıca buradaki politikasını gerçekleştirebilmek için büyük bir öneme sahip olan Hellenizm ele alınacaktır. Son olarak Mısır Seferi'nden bahsedilecektir. Ancak Mısır Seferi'ne, diğer kaynaklardan farklı olarak, Napoléon'un Balkan politikası çerçevesinden bakılacaktır.

Dördüncü bölümde de Napoléon'a karşı Osmanlı-Rusya yakınlaşması ele alınacak ve Napoléon'un, Arnavutluk ve Mora'daki faaliyetleri üzerinde kapsamlı bir şekilde durulacaktır.

Napoléon Bonaparte'ın Balkan politikasının incelendiği bu tezin kaynakçası ağırlıklı olarak Osmanlı arşiv vesikalarına dayanmaktadır. İkincil kaynaklarla da boşluklar doldurulacaktır. Literatürde Napoléon'un, Campo Formio Antlaşması sonucu Yedi Ada'yı ele geçirdiği ve bunun sonucu olarak Balkanlara yönelik politikasının olduğu bilgileri verilse de bu bilgiler oldukça sınırlı ve eksiktir. Bu sebeple literatürdeki eksiklikler doldurulacak ve Osmanlı Devleti ile Avrupa Tarihi açısından önem arz eden Napoléon Bonaparte'ın Balkan politikası detaylı bir şekilde incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FRANSIZ DEVRİMİ VE NAPOLÉON BONAPARTE

1.1. Fransız Devrimi'ne Neden Olan Etkenler ve Fransa'nın Durumu

Devrim kelimesi, “Kurulu bir hükümetin anayasal olmayan devrilişi; temel sosyal bir değişim” olarak tanımlanır.¹⁶ Devrimin ne olduğuna ve ne ifade ettiğine dair ileri sürülen görüşlere bakıldığında da Samuel Huntington’a göre devrim, “Bir toplumun baskın değerlerinde ve mitlerinde, siyasî kurumlarında, sosyal yapısında, liderliğinde, hükümet faaliyetlerinde ve politikalarında hızlı, köklü ve şiddetli bir iç değişim”¹⁷ yaşamasıdır. Carl J. Friedrich’e göre de “Yerleşik bir siyasî düzenin ani ve şiddetli bir şekilde yıkılması”¹⁸ dır. Crane Brinton ise, “Bölgesel bir siyasî varlığın yönetilmesinden sorumlu bir grubun, o zamana kadar bu hükümeti yönetmemiş olan başka bir grup tarafından şiddetli ve ani bir şekilde değiştirilmesi”¹⁹ olarak tanımlamaktadır. Marx ve Engels için de “Mevcut dünyayı köklü bir biçimde dönüştürmek, var olan duruma pratik olarak saldırmak ve değiştirmek”²⁰ dir.

İleri sürülen görüşlere bakıldığında devrim, genel olarak kökten bir değişimi ifade etmektedir. Böyle bir değişime ihtiyaç duyulması için de devlet içerisinde sorunların olması, toplum tarafından değiştirilmek istenen ya da rahatsızlık duyulan problemlerin var olması gerekir. Fransa içerisinde ise toplumun rahatsızlık duyduğu eşitsizliğin sonu getirilmek istendi. Bununla beraber devlet içinde yaşanan sorunlar sonucunda da devrim kaçınılmaz bir duruma geldi.

Fransa’da yaşanan devrim diğer devrimlerden farklı olarak daha şiddetli ve daha evrensel bir devrim olmuştur. Fransız Devrimi, İngiliz ve Amerikan Devrimleri ile karşılaştırıldığında geçmişten kopuşu ifade etmektedir. İngiliz ve Amerikan Devrimleri geçmişin değerlerinden esinlenirken, Fransız Devrimi ise Katolik Kilisesi’ni ve monarşiyi dışlayarak geçmişten kopuşu ve yeni bir düzeni simgelemektedir.²¹

¹⁶Celalettin Güngör, “Devrim Üzerine”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (2007), Cilt: 3, No: 11, s. 72.

¹⁷Michael S. Kimmel, *Revolution (A Sociological Interpretation)*, Polity Press, Cornwall, 1990, s. 5.

¹⁸Kimmel, *Revolution*, s. 5.

¹⁹Mark N. Kantz, *Revolutions and Revolutionary Waves*, St. Martin’s Press, New York, 1997, s. 2.

²⁰Cihan Kaymaz, “Devrim Nedir? Devrim Kavramına Tarihsel Bir Bakış”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2012, s. 6-7.

²¹Özgür Adadağ, “Fransız Devriminin Evrenselliği Üzerine”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, (2007), Cilt: 3, No:11, s. 58.

Peki devrim neden Fransa’da ortaya çıktı? Fransız Devrimi’nden bahsedildiği zaman akıllara gelen en önemli soru budur. Bu konuyla ilgili olarak çoğunlukla Fransa’nın, o zaman içerisinde bulunduğu ekonomik sıkıntı üzerinde önemle durulmaktadır. Ancak devrimin neden ortaya çıktığını anlamak için Fransa’nın bütün yapılarına bakılmalıdır.

Devrimin nedenlerini genel bir şekilde anlamak için ele alınması gereken konu Fransa’nın devlet sistemidir. Genel olarak bakıldığında devlet sisteminde herhangi bir gelişme meydana gelmemekte, aksine durmadan yerinde sayan bir sistem söz konusudur.²² Bu sebeple Fransa’nın sürdürmeye çalıştığı gelenekçiliği içinde toplum içerisinde var olan gelişmeler ve devlet sisteminin değiştirilmesini zorunlu hale getiren etkenler incelenmelidir.

Fransa’nın toplumsal yapısı içerisinde ruhban, soylular ve tiers état (üçüncü sınıf) eşit haklara sahip olmadıkları bir düzen içinde yaşıyorlardı. Bu düzen içerisinde köylüler geri planda kalmış ve vergilendirme sisteminin bütün yükünü üstlenmişlerdir. Vergi ile beraber, XVII. yüzyılda, milis adı altında zorunlu askerlik hizmeti de halka, özellikle neredeyse köylüye yüklenilmiştir.²³

Bu toplum yapısı içindeki vergi eşitsizliğine bakıldığında zaman, Fransa’daki gibi hissedilir bir eşitsizlik hiçbir Avrupa devletinde yoktu. Örneğin İngiltere’de soylular da vergi ödemekteydi.²⁴ Fransa’da ise soylular, 1749’da uygulanan *vingtième*²⁵ dışında genellikle doğrudan vergiden muaftı.²⁶ Kilise ise gelirinin %3’ünü aşmayan gönüllülük esasına dayalı bir katkıda bulunurdu.²⁷ Fransa’nın önemli vergilerinden olan *taille* vergisini de köylüler vermekteydi. Bu şekilde var olan vergi yükü karşısında köylüler maddi durumlarını saklamak zorunda kalıyordu. Çünkü Fransa’da var olan köylü çokta kötü bir durumda değildi. Köylü toprak sahibi olabiliyordu. Sadece

---

²²Fatih Durgun, *Modern Avrupa Tarihini Yeniden Düşünmek Aydınlanma’dan 19.Yüzyıl Sonuna*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2021, s. 62; Alexis de Tocqueville, *Eski Rejim ve Devrim*, çev. Turhan Ilgaz, İmge Kitabevi, Ankara, 2021, s. 262-263.

²³Tocqueville, *Eski Rejim*, s. 206.

²⁴Georges Lefebvre, *Fransız Devrimi*, çev. Heval Bucak, Hil Yayınları, İstanbul, 2015, s. 140.

²⁵Jean-Baptiste de Machault d’Arnouville tarafından yürürlüğe konuldu. “Ruhban ve asiller sınıflarının vergi muafiyetinin kaldırılması yolunda atılmış önemli bir adımdı bu ve %5’lik genel bir vergiyi her sınıf için zorunlu kılıyordu... *Vingtième* asla amacına uygun olarak kullanılamasa da, on sekizinci yüzyıl Fransa’sının en adil vergilerinden biri oldu ve uygulanabildiği yerlerde toplumsal adaleti yerine getirdi.” Stephen J. Lee, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, çev. Ertürk Demirel, Dost Kitabevi, Ankara, 2017, s. 276.

²⁶Peter McPhee, *The French Revolution 1789-1799*, Oxford University Press, USA, 2002, s.18.

²⁷McPhee, *The French Revolution*, s.18.

ödemek zorunda kaldığı yüklü vergilerden kaçınmak için maddi durumunu belli etmemeye çalışıyordu.²⁸

Burjuvaziye baktığımızda ise köylüye göre daha iyi bir durumdaydılar, fakat soyluların sahip olduğu ayrıcalıkları kışkırtıyorlardı.²⁹ Monarşi tarafından uygulanan ikinci sınıf yurttaş muamelesinden ve Kilise ile ordunun yüksek makamlarının kendilerine kapalı olmasından memnun değillerdi.³⁰ Ancak zamanla güçlenen bir burjuvazi ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun sebebi ise 1713-1789 yılları arasında Fransa'nın dış ticaretinin yükselmesidir.³¹ Fransız Devrimi'nin temelde hedeflediği soylularla eşit haklara sahip olmak ülküsünü, bu dönemde burjuvazinin de amaçladığı görülmektedir.

Fransız toplumu içerisinde en rahat olanlar da ruhbanlar ve soylulardır. Ruhbanlar ellerinde bulundurduğu dini güç ile çeşitli ayrıcalıklara sahiplerdi. Ancak bunlar da soyluların üst makamları ellerinde bulundurmalarından ve ondalık vergiden elde edilen gelirin çoğunu kendilerine ayırmalarından şikayetçiydiler.³²

Fransız toplumuna bakıldığında zaman, eşit olmayan, haksızlığa dayalı ve birbirini kışkırtan bir yapı içerisinde yaşandığı görülmektedir. Toplumsal açıdan iç gerilimin yaşandığı düzen, Fransa için devrim zamanı geri dönülemez sonuçlar doğurmuştur.

Fransız Devrimi'nin ortaya çıkmasındaki temel sebep olarak gösterilen ekonomik duruma bakılacak olursa, bir anda ortaya çıkan kötü bir ekonomi yoktur. Devletin ekonomik olarak kötü duruma sürüklendiği, Paris sermaye piyasasına başvurmanın zorunlu hale gelmesi ile belirginleşmişti.³³ Saray içerisinde yapılan harcamalar ile yaşanan savaşlar devletin ekonomisi için büyük bir yükü. Sadece halktan alınan vergiler devletin ekonomisi için yetersiz bir duruma gelmişti. Soylular için de bir vergilendirme yapılmak istendiğinde buna karşı çıkılıyor ve zaten krallar da soylulara vergilendirme yapmaktan çekiniyordu. Bununla beraber ekonomisi tarıma dayalı olan Fransa için kötü geçen hasat dönemleri de devletin ekonomisi için bir felaket olmuştur. Kötü hasat sonucu fiyatlarda artış ve azalış meydana geliyor ve bu

---

²⁸Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gaxotte, Fransız İhtilâli, s. 22-26.

²⁹Tocqueville, burjuvazinin çoğu zaman soylulardan daha fazla vergi bağımsızlığına sahip olduğunu ileri sürmektedir. Tocqueville, Eski Rejim, s. 164.

³⁰Mehmet Ali Ağaoğulları, *Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 2020, s. 185.

³¹Ağaoğulları, *Ulus-Devlet*, s. 185.

³²Roger Price, *Kısa Fransa Tarihi*, çev. Özkan Akpınar, Kronik Kitap, İstanbul, 2023, s. 121.

³³Price, *Kısa Fransa*, s. 104.

durum da toplumda hoşnutsuzluğa yol açıyordu. Örneğin 1774 hasadı Kuzey Fransa’da verimsiz geçmiş ve bunun sonucu olarak 1775 baharında bir ay boyunca tahıl fiyatlarında artış olurken, arzda ise düşüş ortaya çıkmıştır. Böylece bölgede *guerre des farines* (Un Savaşı) olarak bilinen isyan patlak vermiştir.³⁴ Bu açıdan devrim öncesi Fransa’ya bakılacak olursa, içeride hoşnutsuzluklar ve kaynamalar olmaya başlamıştı. Fransa’nın gelenekçi yapısı ve toplumun içeride kaynamaya başlaması göz önüne alındığında; var olan düzenden memnun olmayan toplumun, devrime hazırlandığı ve karşı çıkmayacağı tartışmasız bir gerçektir.

Fransa’nın içerisinde bulunduğu olumsuz koşullara rağmen krallar hiçbir şey yapmıyor ya da isyan olacağı korkusuyla yapamıyordu. XIV. Louis dönemine bakıldığı zaman, ayrılıkçılığa karşı mücadele edildiği, tüm Fransızların aynı yasa altında birleştirilmeye çalışıldığı, ruhban ve soyluların toplumun geri kalanıyla aynı seviyeye koyma çabaları olsa da daha sonraki krallar bu tarz girişimlerde bulunmaya çalışmamıştır.³⁵ Özellikle devrimin patlak verdiği XVI. Louis dönemine bakıldığı zaman kötü bir yönetim mevcuttu. Bunun arkasındaki sebep, XVI. Louis’in kendisiydi, çünkü avlanmak dışında Versailles’ın dışına çıkmıyor ve yeterli bilgiye de sahip değildi. Bunlardan kaynaklı olarak devlet idaresi içerisinde belirli bir sistemi yoktu.³⁶

Daha önce bahsedildiği üzere Fransa, Amerikan Bağımsızlık Savaşı’nda Amerikalılara verdiği destek sonucunda ekonomisi olumsuz etkilenmişti. Amerikan Bağımsızlık Savaşı, Fransa’yı bir tek ekonomik olarak değil, düşünce yapısı olarak da etkileyecekti. Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi: “Biz şu gerçeklerin açık olduğunu kabul ediyoruz: Bütün insanlar eşit yaratılmıştır; Yaradan tarafından kendilerine bahşedilen bazı vazgeçilemez haklara sahiptirler; bu haklara yaşama, özgürlük ve refahını arama hakları da dahildir. Hükümetler insanlar arasında bu hakları korumak için kurulmuştur ve bu hükümetlerin adil gücü yönetilenlerin rızasından ileri gelmektedir. Herhangi bir hükümet bu amacı tahrip edecek şekilde hareket ediyorsa bu hükümeti değiştirmek veya yıkmak ve bu ilkeleri temel alan, kendi güvenliği ile

---

³⁴Popkın, Yeni Dünyanın, s. 93.

³⁵Georges Lefebvre, *The Coming of the French Revolution 1789*, Princeton Press, New Jersey, 1967, s.16.

³⁶Price, Kısa Fransa, s. 133.

refahını sağlamaya en uygun gördüğü yeni bir hükümet kurmak halkın hakkıdır”³⁷ diye belirterek Fransa içerisinde de fikri bir alt yapı oluşturmuş oldu.

Fransa’da meydana gelen bu olaylar içerisinde devrimin ortaya çıkmasında en önemli rolü oynayan ise Aydınlanma Düşüncesi olmuştur. Aydınlanmanın ortaya çıkarmış olduğu ve Montesquieu, Voltaire, Diderot, J. J. Rousseau gibi düşünürler tarafından ileri sürülen *akıl* Fransa içerisinde büyük bir etki yaratacaktır. Bu düşünürler insanın aklının olduğunu, özgür bir varlık olduğunu ve egemenliğin insanda olduğunu düşüncesini benimsemişlerdir. Montesquieu, güçler ayrılığı prensibini savunmuş ve kralın sembolik bir şey olduğunu ileri sürmüştür. Voltaire de düşünce özgürlüğü üzerinde önemle durarak kiliseye saldırmıştır. Kralın, Tanrı’nın yeryüzündeki temsilcisi olmadığını savunmuştur. Diderot da *Ansiklopedi* eseriyle insan özgürlüğü ve iktidar hakkındaki düşüncelerini kaleme almıştır. Rousseau ise insanın egemen olduğunu ileri sürmüş ve kaleme aldığı *Toplumsal Sözleşme* eseriyle yönetenler ve yönetilenler üzerinde durmuştur. Ayrıca Rousseau yozlaşmış bir toplumda devrimin kaçınılmaz olduğunu düşündü: “Toplumsal var olan düzenine bel bağlamışsınız ve bu düzenin kaçınılmaz devrimlere gebe olduğunu düşünmüyorsunuz; çocuklarınızın başına gelebilecek şeyleri ne öngörmeniz ne de önlemeniz mümkün... Krizler dönemine ve devrimler çağına yaklaşıyoruz.”³⁸

Bu şekilde düşünürler ileri sürdüğü insanın aklının olduğu ve özgür bir varlık olduğu düşünceleriyle insanların üzerinde büyük bir etki yaratmış oldular. İnsanlar artık Tanrı adına yeryüzünün yönetilmeyeceğine inanmaya başladılar ve kendilerinin özgür olduğu düşüncesini benimsediler.

Fransız toplumu içerisinde de ilerleme yaşanmaya başlamıştı. Toplum içerisinde okuma oranları artmaya başladı. “XVII. yüzyılın sonunda erkeklerde %27, kadınlarda %14 olan okuma oranları, bir sonraki asrın sonunda %47 ve %27’ye çıkmıştı.”³⁹ Okumaya başlayan toplum artık bir şeylerin daha fazla farkında olur ve içerisinde bulunduğu durumu kabullenmesi de zorlaşır.

1715’te 1.000’den az kitap basılırken, 1789’da bu 4.000’i aştı; 1700’de hükümet tarafından basılan 3 gazete varken, 1785’te gazete sayısı 80’i geçmişti.⁴⁰

³⁷Eric Hazan, *Fransız Devrimi Tarihi*, çev. Nazlı Ceylan Sümter, Say Yayınları, İstanbul, 2016, s. 34.

³⁸Ağaoğulları, Ulus-Devlet, s. 171.

³⁹Emrah Safa Gürkan, *Fransız Devrimi*, Teras Kitap, İstanbul, 2022, s. 14-15.

⁴⁰Price, Kısa Fransa, s.120.

Ancien régime'in son yirmi yılı içerisinde de bilim toplulukları, okuma odaları ve kamu kütüphanelerinin sayısında artış meydana geldi.⁴¹ Tüm bunlarla beraber artık insanların gözü açılmaya başladı ve devrim ortaya çıktığı zaman geri dönüş imkânsız hale geldi. Çünkü toplum artık ne istediğini biliyor ve var olan düzeni bozmak isteyecekti. Özgürleşmeye başlayan bir toplum ortaya çıkacak ve Kant'ın da belirttiği üzere özgürlüğü tattıktan sonra geri dönmek imkânsız olacaktı.⁴²

1.2. Fransa'da Büyük Değişim: Ayaklanan Halk ve Devrilen Kral

Fransa içerisinde yaşanan olaylar devrim için altyapı oluşturmuş oldu. Ekonomik açıdan yaşanan zorlukların ortaya çıkması ile devrim kaçınılmaz bir hâle geldi.

Devletin ekonomik açıdan zorluk yaşamaya başladığı anlaşıldığı zaman reform yapılması gerektiği fikirleri ileri sürülmeye başlandı. Bu konuda ilk fikir XVI. Louis'in maliye bakanı olarak atadığı Anna Robert Jacques Turgot tarafından ileriye sürüldü. Turgot'un ileri sürdüğü iki önemli fikir vardır. İlki sosyal statülerine bakılmaksızın tüm toprak sahiplerinden toplanacak bir vergiydi. İkincisi de Jacques Ménétra gibi vasıflı zanaatkârlardan oluşan loncaları ortadan kaldırmak ve zanaatların tümünü bunlarla iştilal etmek isteyen herkese açmaktı.⁴³ İlk fikir özellikle kral tarafından kabul edilebilecek bir fikir değildi. Çünkü yukarıda da değinildiği üzere böyle bir vergi istenilmesi soyluların ayaklanmasına sebep olabilirdi ve bu kralın asla istemediği bir durumdu.

Turgot tarafından ileriye sürülen ve daha sonra göreve getirilen bankacı Jacques Necker'in da üzerinde önemle durduğu konu, hükümetin müsrifçe yapmış olduğu harcamalardı. Turgot ve Necker, hükümetin harcamalarında müsrifliğin önüne geçilmesi gerektiğini düşünüyordu. Hatta Necker gereksiz makamlarında kaldırılması gerektiğini düşünmekteydi.⁴⁴ Necker'dan sonra göreve getirilen Charles-Alexandre Calonne'de içeride bazı reformların yapılması gerektiğini düşündü.

Devletin içerisinde bulunduğu durum en sonunda 1614 yılından beri toplanmayan États Généraux'un toplanması fikrinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Ancak bu kadar uzun bir zamandır États Généraux'un toplanmaması devlet içerisinde

---

⁴¹Hazan, Fransız Devrimi, s. 35.

⁴²Immanuel Kant, *Politik Yazılar*, çev. Aydın Gelmez, Dipnot Yayınları, Ankara, 2022, s. 53.

⁴³Popkın, Yeni Dünyanın, s. 96; Diğer reformlar için bkz. Popkın, Yeni Dünyanın, s. 93-95.

⁴⁴Popkın, Yeni Dünyanın, s. 98-100.

herhangi bir sorun olmadığı şeklinde düşünülmemelidir. Bu zamana kadar bazı sorunlar yaşanmıştır, fakat 1789'da yaşanan olaylar artık kralın bir çıkmaza girmesine sebep olmuştur. Bunun sonucunda kral gönülsüzde olsa États Généraux'u toplamak zorunda kalmıştır.

5 Mayıs 1789'da États Généraux'un toplanması ile sorunların ortadan kalkacağı düşünülse de beklenen olmamıştır. Aksine ayaklanmalar gerçekleşmeye başlamıştır. Mecliste kralın, soyluların ve Kilise'nin üstünlüğü kıyafetler ve oturma düzeni ile ortaya konulmuştur.⁴⁵ Meclis içerisindeki sorun ve gerginliklerin ortaya çıkmasına sebep olan bireysel oy hakkı konusudur. Bu zamana kadar sınıf esasına göre yapılan oylamanın terk edilmek istenmesi gerginliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Bu konu üzerinde herhangi bir karara varılamaması üzerine halk temsilcileri kendilerini *Ulusal Meclis* olarak ilan etmişlerdir. Bunun sonucunda bütün kontrolü ellerine almışlardır. Bundan sonra yaşanan olaylar ne kralın ne de soylu sınıfının hoşuna gitmeyecek şekilde ilerlemeye başlamıştır.

Ulusal Meclis üyeleri 20 Haziran sabahı bir araya geldiklerinde kendilerine herhangi bir haber verilmeden Salles des Menus Plaisirs'in kapılarının kapatıldığını gördüler⁴⁶ ve bu durum kendilerinde bir endişe yarattı. Bu durum karşısında kendilerini kralın tenis kortu odasına kapattılar ve yeni bir anayasa ilan edilene kadar çıkmamaya yemin ettiler. Böylece Fransa içerisinde yaşanacak olan kargaşanın ilk adımı atılmış oldu. Daha sonra Ulusal Meclis, 9 Temmuz 1789 tarihinde kendilerini *Kurucu Meclis* olarak ilan etmiştir. Anayasanın istenilmesi meşruti monarşinin başlaması demek olacağından dolayı kral için kabul edilebilir değildi. Ancak bundan sonra kralın ne istediğinin ve ne düşündüğünün pek bir önemi kalmayacaktır. Zamanla kral da boyun eğmek zorunda kalacaktır. Örneğin, 1791 Anayasası ile beraber kralın emirleri ancak seçilmiş bakanlar tarafından imzalandığı zaman geçerli olacaktır.⁴⁷ Ayrıca 1 Ekim 1791'de kurulan Yasama Meclisi ile siyasal yetkilerini paylaşacaktır.⁴⁸

Devrim içinde ilk ciddi ayaklanma 14 Temmuz 1789'da Bastille Hapishanesi'ne gerçekleştirilen saldırı ile olmuştur. Bundan sonra Fransa uzun bir süre yaşanan olayların önüne geçemeyecektir. Yaşanan ekmek sıkıntıları; halkın, özellikle

---

⁴⁵Bkz. Popkın, Yeni Dünyanın, s. 158-160.

⁴⁶Popkın, Yeni Dünyanın, s. 168; Lefebvre, Fransız Devrimi, s. 115.

⁴⁷Price, Kısa Fransa, s. 159.

⁴⁸Durgun, Modern Avrupa, s. 81.

de kadınların, ayaklanmasına yol açmış ve şiddet olaylarına sebep olmuştur. Önüne geçilemeyen ayaklanmalara karşı sıkıyönetim uygulanmak istenilmiştir. Bu sebeple Meclis'in Anayasa komisyonu sıkıyönetim için bir araya gelmiştir. Ancak Robespierre ve Mirabeau sıkıyönetime karşı çıkmışlardır. İçerisinde bulundukları durumu Robespierre, “Devrimi takip edenler şu an bulunduğunuz vaziyeti öngörmüştü. Sizi hem kendinizi hem de özgürlüğü feda edecek şiddetli önlemler almaya itecek korkunç durumların olacağını öngörmüşlerdi. Ekmek ve asker isteniyor; daha doğrusu bir araya gelen halk ekmek istiyor halkı öldürmek içinde asker istiyoruz. Askerler ilerlemek istemiyor... Eh! Acılarını paylaştıkları bir halkın üzerine atlayabilirler mi?” şeklinde ifade etmiştir. Mirebeau da “Her şey sustu, her şey susmalı açlık çeken bir halkın karşısında sıkıyönetim ne yapabilir? Hangi canavar bu halka silahla karşılık verir?” demiştir.⁴⁹ Haksız da sayılmayacaklardı, çünkü askerler, ekmek isteyen halka saldırmak istemiyorlardı. Bu yüzden kralı yalnız bırakacaklardı. 10 Ağustos 1792’de meydana gelen ayaklanma Tuileries Sarayı’nı savunması gereken Ulusal Muhafızlar görevlerini yerine getirmeyecek ve “Kahrolsun hain!” diyerek görev yerlerini terk edeceklerdir. Bunun sonucunda kalabalık, sarayı kana bulayacaktır.⁵⁰ Böyle bir ortam içerisinde Devrim’in amacı ve tüm devletleri etkileyecek olan özgürlük fikrinin açıkça ifade edildiği İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi 26 Ağustos 1789’da ilan edilmiştir.

Devrimin yarattığı kargaşanın içinde kulüpler kuruldu. Bu kulüplerin yükselişi ve düşüşü Fransız Devrimi’nin en dramatik bölümlerinden birini oluşturur.⁵¹ Devrim içerisinde büyük bir etkiye sahip olanlar Jakobenler olacaktır. Jakobenler, insanı gerçek bir yurttaş, halkı da gerçek bir halk yapmak amacındaydılar.⁵² Napoléon’da, “O dönemlerde tüm cesur insanlar tek yumruk olma noktasına gelmişti” diyerek Jakobenci olduğunu belirtmiştir.⁵³ Hatta üst düzey Jakobenciler hakkında “Kim ne derse desin bunlar rezil ya da aşağılık kimseler değildi. Tarihe böylesine bir damga vuran çok az grup vardır” diye ifade edecektir.⁵⁴ Jakobenciler ile beraber diğer önemli iki kulüp, Cordeliers ve Jironenler olmuştur.

⁴⁹Hazan, Fransız Devrimi, s. 103.

⁵⁰Popkin, Yeni Dünyanın, s. 363-366.

⁵¹Michael L. Kennedy, “The Best and the Worst of Times: The Jacobin Club Network from October 1791 to June 2, 1793”, *The Journal of Modern History*, (1984), Volume: 56, No:4, s. 635.

⁵²Ağaoğulları, Ulus-Devlet, s. 325.

⁵³Andrew Roberts, *Napoléon Hayatı*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2023, s. 76; Napoléon her ne kadar başta Jakobenci olsa da daha sonra 7 Ventôse’da Jakoben kulüplerini kapama görevini üstlendi. Lefebvre, Fransız Devrimi, s. 473.

⁵⁴Roberts, Napoléon Hayatı, s. 76.

Fransa’da durulmayan olaylar içerisinde kraliyet ailesi de kaçma teşebbüsünde bulundular. Bu aşamada kralın önünde iki seçenek vardı. Mirabeau, krallık içerisinde güvenli bir yere kaçmasını önerirken, *émigré* statüsündeki monarşi destekçileri ağının lideri Breteuil, kralın Belçika sınırında bir kaleye kaçarak Avusturya birliklerinin desteğini almasını önermişti. Kralın seçtiği seçenek de ikincisi olacaktır.⁵⁵ XVI. Louis bütün ümidini Avrupalı devletlere bağlamıştı ve onlar sayesinde kurtulacağı düşüncesine sahipti. Hatta Tuileries’in bir duvarında düşmanla iş birliği yaptığına dair belgelerin olduğu demir bir dolap bulunmuştur.⁵⁶ Kral kaçmaya teşebbüs ederken posta müdürü Drouet tarafından tanınmıştır.⁵⁷ Kralın yakalanarak geri getirilmesi sonucu artık Fransa’da yönetim tartışmaları yaşanmaya başlanmıştır. Çünkü kralın kaçması ile devletin kralsız yönetilebileceği ve bunun sonucu olarak da Cumhuriyet fikri öne sürülmüş ve 21 Eylül 1792’de Birinci Cumhuriyet ilan edilmiştir. Kralın kaçma teşebbüsü ile ortaya çıkan bir diğer tartışmada, krala ne yapılacağıydı. Çünkü krala artık hain gözü ile bakılmaya başlanmıştır. Tartışma sonucunda kralın yargılanması fikri öne sürülmüştür. Bunun sonucunda yapılan oylamada 310’a karşı 380 oyla kralın ölümüne karar verilmiştir.⁵⁸ Böylece kral 21 Ocak 1793’te giyotin ile idam edilmiştir.

Devlet içerisinde birde Jakobenlerin ortaya çıkardığı *Terör Dönemi* meydana gelecektir. Bu dönem hakkında genel olarak çok fazla kanın akıtıldığı bir felaket dönemi olarak bahsedilsede, devrimin kurtarılmasında büyük bir önemi vardır. Terörün gerekliliğinin sebebini en iyi şekilde Révolutions de Paris yazmıştır. “Evet, terör günümüzün düzenidir ve benciller, federalistler, acımasız zenginler, onurdan yoksun hırs sahipleri, utanmaz entrikacılar, özgür bir insanın, saf cumhuriyetçilerin ta içine gömülü haysiyet duygusunu hissetmeyen herkes için uygulanmalıdır... Herhangi bir taviz verilemez: Fransa ya tamamen özgür olmalıdır ya da tamamen yok olmalıdır ve böyle ulvi bir davada kullanılacak tüm yöntemler meşrudur” diye yazmıştır.⁵⁹ Terör Dönemi’nin Fransa’ya sağladığı faydalar şunlar olmuştur: “İlk olarak, ekonomik sıkıntıları çözdü. Burjuva kökenli dağlılar, baldırı çıplakların sosyalizm kokan radikal isteklerini yerine getirmedilerse de, ekonomik krizi hafifletecek ve fakirleri

⁵⁵Popkın, Yeni Dünyanın, s. 308-309.

⁵⁶Hazan, Fransız Devrimi, s. 207.

⁵⁷McPhee, The French Revolution, s. 89.

⁵⁸Hazan, Fransız Devrimi, s. 209.

⁵⁹Popkın, Yeni Dünyanın, s. 458.

rahatlatacak önlemler almakta gecikmediler. Ardı ardına çıkan yasalarla aristokratların mallarının fakir köylülere dağıtılması, feodal haklardan geri kalanların ilgası ve kamu mallarının sadece mal sahiplerine değil herkese eşit şekilde dağıtılması kararlaştırıldı. Konvansiyon bu önlemler sayesinde ayaktakımına iş ve ekmek sağlamakla kalmadı, 11 Mayıs'ta çıkardığı bir yasa ile bedava sağlık hizmeti, annelere yardım, yaşlılara emekli maaşı gibi sosyal devlet politikalarını yürürlüğe koydu. Kitlelere temel eğitim sağlayan ilkokullar kurdu. Köleliği kaldırdı. Pek itinayla uygulanacak fırsat bulamasa da herkese oy hakkı veren ve eğitimi ve halkı beslemeyi devletin görevleri arasında tanımlayan bir anayasa ilan etti. İçeride muhalefeti bastırıp grevleri yasaklayarak, düşmanın kapıda belirdiği ve taşrada birçok eyaletin isyan bayrağını açtığı bir anda güçlü bir merkezi yönetim kurmayı bildi. 300.000 insanı zorla silah altına alarak güçlendirdiği ordu hem taşradaki isyanları bastırdı, hem de 26 Haziran 1794'te Fleurus Muharebesi'nde müttefik ordularını mağlup ederek Paris'in işgal tehlikesini ortadan kaldırdı.”⁶⁰ Ancak Robespierre'in giyotine gönderilmesi sonucu Terör Dönemi bitmiştir. Bundan sonra da artık Napoléon'un ortaya çıkmaya başlayacağı *Direktuar Dönemine* geçiş olacaktır. Ancak asıl Napoléon yönetiminden söz edilecek dönem *Konsüllük Dönemi* ile ortaya çıkacaktır.

1.2.1. Özgürlüğün Sembolü: İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi

Devlet insanın ihtiyaçlarından dolayı ortaya çıkıp, yine insanın ihtiyaçlarına cevap verir. Egemen olan halktır, devlet ise halkın kendisini devam ettirmesi ve koruması için ortaya çıkan bir yapıdır.⁶¹ Ancak Avrupalı devletlerin ve Fransa'nın devlet yapısı incelendiği zaman böyle bir yapının mevcut olmadığı görülmektedir. Rousseau'nun, “İnsan özgür doğar ancak her yerde zinciri vurulmuştur”⁶² sözü tam olarak halkların içinde bulunduğu durumu açıklamaktadır.⁶³ İnsanlara doğuştan Tanrı tarafından verilen haklara devlet tarafından el konulmuş ve sorgulamadan itaat eden bir halk düzeni ortaya çıkartılmıştır. İnsanın aklını kullanarak sorgulaması kimsenin

⁶⁰Gürkan, Fransız Devrimi, s. 75.

⁶¹Ahmet Arslan, “Aydınlanma”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1992), Cilt: 1, No: 2, 1992, s. 28-29.

⁶²Jean-Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, çev. Sebahat Derin Atışkan, Karbon Kitaplar, İstanbul, 2020, s. 10.

⁶³Rousseau için insan doğada özgürken, toplum haline geldiği zaman özgürlüğünü kaybeder. Bu yüzden çıkaracağı yasalar ile kendi özgürlüğünü kendisi sağlamalıdır. Bu sebeple halkın egemenliğine dayalı bir devlet olmalıdır. Ancak ortaya çıkan devlet baskısı ile sağlanan yapı olmuştur. Yüksel Gençal, “Montesquieu-Voltaire-Diderot ve Rousseau'da Özgürlük Tartışmaları ve Özgürlüğü Etkileyen Faktörler”, *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (1988), No: 16, s.142.

hoşuna gitmemektedir. Subay “Sorgulama-tatbik et!”; Vergi memuru “Sorgulama-öde!”; Din adamı “Sorgulama-inan!” demiştir.⁶⁴ Böylece olabildiğince insan aklını ve bundan doğacak olan özgürlüğü kısıtlamaya çalışmaktadırlar.

Var olan yapıya karşı düşünürlerin ileriye sürdükleri fikirler, var olması gereken yapının doğuşuna temel hazırlamıştır. John Locke, insanların özgür ve eşit olduğunu ve bunu da doğa durumu olarak açıklamaktadır. İnsan özgürlüğünün tek sınırlayıcısının da doğa yasası olduğunu ileri sürmektedir.⁶⁵ İnsanın özgürlüğünün de kanun tarafından korunduğunu belirtmektedir.⁶⁶ Ayrıca Locke, insanların kendi mülkiyetleri üzerinde istedikleri gibi iktidarını kurma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir.⁶⁷ Montesquieu için de özgürlük bir devlette, insanların istemeleri gereken şeyleri yapabilmeleri, istememeleri gereken şeyleri yapmaya zorlanmamalarıdır.⁶⁸ Rousseau için, “Egemen güç, bir bireye diğerinden fazla sorumluluk yükleyemez.”⁶⁹ Aynı zamanda Rousseau, özgürlüğün var olabilmesi için eşitliğin var olması gerektiğine inanmaktadır.⁷⁰ Voltaire de insanların yaratılıştan eşit olduğunu söylemektedir.⁷¹ Böylece üzerinde önemle durulan özgürlük ve eşitlik fikirleri ortaya çıkacaktır. Bunun uğrunda çok fazla kan akacaktır.

Descartes’in, düşünüyorum, o halde varım sözünde belirttiği üzere insan düşünen ve bu sebeple de aklı olan bir varlıktır. Ayrıca Descartes, düşünmeye son verildiği zaman, var olmayı düşünmenin hiçbir nedeninin olmadığını da vurgulamıştır.⁷² Buradan insanın aklının önemi ön plana çıkmaktadır. Yani bir insan var ise düşünür ve düşünen insan sorgulamaya başlar. Fransız Devrimi sonucu Fransa’da gerçekleşen olayların arkasında da sorgulamaya başlayan insan yer almaktadır.

---

⁶⁴Immanuel Kant, *Aydınlanma Nedir?*, çev. Mehmet Barış Albayrak, Albaraka Yayınları, İstanbul, 2023, s.30.

⁶⁵ Mehmet Önal, Sedat Çapkın, “John Locke’da Özgürlük Doğa Durumu ve Mülkiyet Hakkı Bağlamında”, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2019), Cilt: 8, No: 1, s. 205.

⁶⁶Bedia Akarsu, “John Locke’un Devlet Felsefesi”, *Felsefe Arkivi*, (1961), No: 12, s. 76-77.

⁶⁷Önal, Çapkın, John Locke’da Özgürlük, s. 205.

⁶⁸Rıdvan Değirmenci, “Montesquieu Düşüncesinde Kuvvetler Ayrılığı, Özgürlük ve Yargı Gücü”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (Haziran 2023), Cilt: 13, No: 1, s. 248.

⁶⁹Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, s. 36.

⁷⁰Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, s. 53.

⁷¹Gençal, Montesquieu-Voltaire-Diderot ve Rousseau’da, s.140.

⁷²Descartes, *Yöntem Üzerine Konuşma*, çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2018, s. 45-46.

Rousseau “Toplum Sözleşmesi” adlı eserinde “Eğer devlet, ister istemez yaşadığı sarsıntılarla başa çıkabilmeyi, kendini muhafaza etmeyi ve istikrarı istiyorsa temelini sağlam olduğundan emin olmalı”⁷³ şeklinde ifade etmiştir. Bu yorum üzerinden Fransa’ya bakılacak olursa, daha önce bahsedildiği üzere, Fransa’da çürümeye başlamış bir altyapı mevcuttu.

Yukarıda bahsedildiği üzere États Généraux’un toplanması ile bireysel oy hakkı konusu ortaya çıkmıştı ve anlaşmaya varılamayınca halk temsilcileri kendilerini Ulusal Meclis ilan etmişti. Daha sonra halk temsilcileri bir kalem darbesi ile ülkenin siyasî durumunu değiştirmiş ve yeni ilkelere dayalı bir anayasa yazmaya yönelmiştir. Ancak birçoğu anayasanın önünde bir haklar bildirgesinin olması gerektiğine inanıyordu.⁷⁴ Böylece İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Bu bildiri, tarihçi Aulard’ın da belirttiği üzere, eski rejimin ölüm belgesi olacaktır.⁷⁶ Ayrıca bu bildiri Mirabeau’nun da belirttiği üzere, “her yaştan, her halktan, her ahlaki ve coğrafi bakımdan” geçerli olacaktır.⁷⁷

Bildiri, 20-24 Ağustos, 26 Ağustos tarihlerinde⁷⁸ gerçekleşen hararetli tartışmalar sonucunda milletvekillerinin bir alt komite tarafından önerilen 24 maddeden 17’si üzerinde anlaşması üzerine⁷⁹ son şeklini almıştır.

26 Ağustos 1789 tarihinde kabul edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi’nin 17 maddesi şu şekildedir:⁸⁰

---

⁷³Rousseau, Toplum Sözleşmesi, s. 50.

⁷⁴Lynn Hunt, *The French Revolution and Human Rights: A Brief Documentary History*, Bedford Books of St.Martin’s Press, Boston, 1996, s. 14.

⁷⁵XVIII. yüzyılda “insan hakları” ifadesi pek kullanılmazdı. Thomas Jefferson da “insan(ın) hakları” terimini 1789’da kullandı. Lynn Hunt, *İnsan Haklarını İcat Etmek Tarihsel Bir Anlatı*, çev. Eymir Albal, Lykeion Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 16; Genel olarak bakıldığında insan haklarının ne olduğuna dair bir tanımda yapılmamıştı. Rousseau bu terimi kullandığında herhangi bir açıklama yapmadı. İngiliz hukukçu William Blackstone ise “insanlığın doğal özgürlüğü” olarak tanımladı. Aydınlanma figürü olan d’Holbach ve Mirabeau gibiler ise, tanımlanmaya ihtiyacı olmadığını, apaçık ortada olduğunu ileri sürdüler. 1776 tarihli George Mason’un Virginia Haklar Bildirgesi’nden önce insan haklarının listesi ortaya konulmadı. Hunt, İnsan Haklarını, s. 22; George Jellenike, Amerikan Bildirgesi olmasaydı, Fransızların İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesini asla ilan etmeyeceğini ileri sürmektedir. George Jellenike, *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi Üzerine Modern Anayasa Tarihine Bir Katkı*, çev. Rezzan İtişgen Dülger-Muzaffer Dülger, Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 75.

⁷⁶Lefebvre, *The Coming*, s. 174.

⁷⁷Rett R. Ludwikowski, “The French Declaration of the Rights of Man and Citizen and American Constitutional Development”, *The American Journal of Comparative*, (1990), Volume: 38, s. 451-452.

⁷⁸Hunt, İnsan Haklarını, s. 148.

⁷⁹Lynn Hunt, “The Declaration of the Rights of Man and of Citizen, August 1789: A Revolutionary Document”, ed. Rachel Hammersley, *Revolutionary Moments: Reading Revolutionary Texts*, Bloomsbury Academic, London, 2015, s. 80.

⁸⁰Ağaoğulları, *Ulus-Devlet*, s. 217-218.

1. İnsanlar, hakları açısından özgür ve eşit olarak doğarlar ve öyle yaşarlar. Toplumsal farklılıklar ancak ortak yarara dayandırılabilir.

2. Her siyasal topluluğun amacı, insanın doğal ve zaman aşımına uğramaz haklarını korumaktır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnmedir.

3. Her egemenliğin ilkesi, öz olarak Ulus'un içindedir. Hiçbir kurum, hiçbir kişi açıkça ulustan kaynaklanmayan bir otoriteyi kullanamaz.

4. Özgürlük, başkalarına zarar vermeyen her şeyi yapabilmektir: Böylece, her insanın doğal haklarının kullanımının, toplumun diğer üyelerinin de aynı hakları kullanmasını sağlayan sınırlardan başka sınır yoktur. Bu sınırlar ancak yasayla saptanabilir.

5. Yasa, yalnızca topluma zararlı olan eylemleri yasaklama hakkına sahiptir. Yasanın yasaklamadığı hiçbir şey engellenemez; hiç kimse yasanın buyurmadığı bir şeyi yapmaya zorlanamaz.

6. Yasa genel iradenin ifadesidir. Tüm yurttaşlar, kişisel olarak ya da temsilcileri aracılığıyla yasanın oluşumuna katkıda bulunma hakkına sahiptir. Yasa korurken de, cezalandırırken de herkes için aynı olmalıdır. Tüm yurttaşlar, onun gözünde eşit olduklarından, kamusal saygınlıklara, mevkilere ve görevlere, aralarında erdem ile yeteneklerinde başka hiçbir ayırım gözetilmeksizin, yeterliliklerine göre eşit olarak kabul edilirler.

7. Hiç kimse, yasanın belirlediği haller ve öngördüğü biçimler dışında suçlanamaz, gözetim altında tutulamaz ya da tutuklanamaz. Keyfi buyruklar düzenleyen, veren, uygulayan ya da uygulatan kişiler cezalandırılmalıdır. Ancak yasa uyarınca çağrılan ya da yakalanan her yurttaş, buna hemen uymak zorundadır; direnirse suçlu durumuna düşer.

8. Yasa ancak kesinlikle ve açıkça zorunlu olan cezalar koymalıdır; bir kimse, yalnızca suçun işlenmesinden önce kabul ve ilan edilmiş olan usulüne göre uygulanan bir yasa uyarınca cezalandırılabilir.

9. Her kişi suçlu olduğu açıklanıncaya kadar masum sayıldığından, tutuklanmasının zorunlu olduğu durumlarda, yakalanması için gerekli olmayan her türlü sert davranış yasa tarafından ağır bir biçimde cezalandırılmalıdır.

10. Hiç kimse, düşüncelerinin açıklanmasının yasayla kurulmuş kamusal düzene zarar vermediği sürece, dinsel olanlar da dahil olmak üzere düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemelidir.

11. Düşüncelerin ve görüşlerin özgür iletişimi insanın en değerli haklarından biri olduğundan, her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve bunları yayınlatabilir; ancak, bu özgürlüğü yasada belirtildiği biçimde kötüye kullanırsa, bundan sorumlu tutulur.

12. İnsan ve yurttaş haklarının korunması, bir kamu gücünü zorunlu kılar; dolayısıyla bu güç, ellerine bırakılmış kişilerin özel çıkarları için değil, herkesin yararı için kurulmuştur.

13. Kamu gücünün donanımını ve yönetimin harcamalarını karşılamak için ortak bir katkının olması zorunludur; bu ortak katkı, tüm yurttaşlar arasında, güçleri oranında eşit olarak paylaştırılmalıdır.

14. Yurttaşlar, kişisel olarak ya da temsilcileri aracılığıyla, kamusal katkının gerekliliğini saptama, bu katkıyı özgürce kabullenme ve bunun tahsis yöntemini, miktarını, matrahını ve süresini belirleme haklarına sahiptirler.

15. Toplum, her kamu görevlisinden yaptığı işlerin hesabını sorma hakkına sahiptir.

16. Erkekler ayrımı ile hakların güvence altına alınmadığı her toplum, bir anayasaya sahip değildir.

17. Mülkiyet dokunulmaz ve kutsal bir hak olduğundan, hiç kimse, yasayla belirlenmiş bariz kamu gereksiniminin olması ve bu durumda da adil bir tazminatın önceden ödenmesi koşulu dışında, mülkiyetten mahrum bırakılamaz.

Bildiride daha ilk maddede insanların haklar bakımından eşit olduğu ifade edilmektedir. Ancak bu eşitlik diğer maddelerde kanun önünde eşitlik olarak tanımlanmaktadır.⁸¹ Bu maddeye genel olarak bakıldığında, özgürlük de kendi içerisinde yasa ile sınırlandırılıyor ve dördüncü maddede belirtildiği üzere başkalarına zarar vermemeyi içeriyordu. Burada dikkat çeken durum ise bireyler arasında özgürlüğe karşı yükümlülük olsa da tüm bireylerin ulusal topluluğa karşı

---

⁸¹Lefebvre, The Coming, s. 177.

yükümlülüklerini teyit etmiyordu. Bu tür bir kısıtlama, olağanüstü hallerde insan haklarına getirilen kısıtlamalar yoluyla kanunla öngörülebilirdi.⁸²

Bildiride dikkat çeken en önemli unsur Fransız kralından, Katolik Kilisesi'nden veya diğer geleneksel Fransız kurumlarından bahsedilmemesidir. Böyle bir hareketle tüm egemenliğin ulusa dayandığı vurgulanmak isteniyordu.⁸³ Ayrıca bildiri yetenek ve liyakata göre mevkiler açarken, doğuma dayalı ayrıcalıkları da ortadan kaldırmıştı.⁸⁴ Bu zamana kadar hesap soramayan halka on beşinci maddeyle bu hak verilmiş oluyordu. On yedinci madde de görüldüğü üzere mülkiyet, devletin keyfi suistimallerine karşı savunuluyordu.⁸⁵

Bu bildiri sayesinde halklara verilen özgürlük ve eşitlik tüm devletlerin halkları için örnek olacaktır. Ayrıca 1848'e kadar Fransız anayasalarında değiştirilmiş bir biçimde tekrar tekrar ortaya çıktı ve diğer kıta devletlerinin anayasalarının çoğunda benzer deklarasyon için model oldu.⁸⁶ İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin bu çalışma için en önemli etkisi ise Napoléon açısından olmuştur. Çünkü Osmanlı Devleti içerisinde huzursuzluk çıkarmak ve devlet içerisindeki düzeni bozmak için özgürlük ve eşitlik kavramlarını kullanmıştır.

1.3. Devrimin Oğlu Napoléon Bonaparte ve İmparatorluğu

Fransız Devrimi'nin ortaya çıkması ve devrim sonucunda birlik ve istikrar sağlanamaması Napoléon'un ön plana çıkmasını sağlamıştır. Winston Churchill'in ifade ettiği gibi "Julius Caesar'dan beri Avrupa topraklarında doğmuş en büyük eylem adamı"⁸⁷ olacaktır ve Avrupa'nın düzenini değiştirecektir.

Devrim ilk başta Napoléon için geçici bir durumdu. Hatta Bastille düştükten bir hafta sonra kardeşi Joseph'e, "Olaylar durulacak. Bir aya kalmaz her şey normale döner..."⁸⁸ diye belirtecektir. Ancak Napoléon'un tahmin ettiği gibi olmayacak ve Devrim ile beraber tüm Bonaparte ailesinin kaderi değişecektir.

---

⁸²Lefebvre, *The Coming*, s. 178.

⁸³Hunt, *The Declaration*, s.79.

⁸⁴Hunt, *İnsan Haklarını*, s. 10.

⁸⁵Jeremy Jennings, "The Déclaration des droits de l'homme et du citoyen and Its Critics in France: Reaction and Idéologie", *The Historical Journal*, (1992), Volume: 35, No: 4, s. 841.

⁸⁶James Harvey Robinson, "The French Declaration of the Rights of Man, of 1789", *Political Science Quarterly*, (1899) Volume: 14, No: 4, s. 653.

⁸⁷Andrew Roberts, *Savaşta Liderlik*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2021, s. 16.

⁸⁸Roberts, *Napoléon Hayatı*, s. 63.

Napoléon, Fransız Devrimi'ni Fransızlar ile aynı anlamda benimsememiştir, çünkü kendisi için o bir Fransız değildi.⁸⁹ Napoléon için Devrim, Korsika'nın bağımsızlık elde edeceği bir olaydı. Bir süre böyle bir hedef uğruna hareket eden ve açık bir şekilde Fransa'ya karşı olumsuz düşüncelerini dile getiren Napoléon daha sonra Fransa için görevlerde bulunacaktır.

1785'te topçu teğmeni olarak başladığı kariyerinde 1793 yılında gerçekleşen Toulon Ayaklanması'nda askerî başarısını ön plana çıkartacak ve 1804 yılında da gösterdiği başarıların sonucu olarak Fransa imparatoru olacaktır.

Napoléon'un gösterdiği başarılarının arkasındaki neden, asla pes eden ve ümitsizliğe düşen bir lider olmamasıdır. Onun temel amacı daima daha ileriye gitmek olmuştur. Bunu yaparken de önüne çıkan bütün engelleri aşmanın bir yolunu bulmuştur. Kuzey İtalya Seferi'ndeyken 6 Nisan 1796'da yazdığı mektupta, "Ordu korkunç bir yoksulluk içinde; hala aşılması gereken büyük engeller var ama bunların üstesinden gelinebilir"⁹⁰ diye belirterek ümitsizliğe düşmediği görülmektedir.

Napoléon'un başarılarının arkasındaki asıl önemli unsur ise şans faktörüdür. Eğer Fransız Devrimi ortaya çıkmıyaydı ve Fransa'nın eski düzeni devam etseydi, Napoléon'un üst düzey askerî görevlerde bulunması pek mümkün değildi. Çünkü Fransa düzeni içerisinde askerî görevler aristokrasiye veriliyordu ve Napoléon sıradan bir ailenin oğluydu. Devrim sonucu subay sınıfının ülkeden kaçması ya da giyotine gönderilmesi Napoléon'un askerî başarıları için önemli bir fırsat olmuştur.

Napoléon askerî olarak gösterdiği başarılar ile beraber siyasî olarak da insanlarla bağ kurması ve onların desteğini alması gerektiğinin farkında olmuştur. Halkın gözünde bir kurtarıcı olarak gözükmek isteyecek ve bunda başarılı da olacaktır. Böyle bir amaç için de, "hitabet, görsel sanatlar, hepsinden önemlisi basın" kullanmasını bilmiştir.⁹¹

Yukarıda da belirtildiği üzere Napoléon Devrim içerisinde Jakobenci taraftaydı ve Robespierre ile arası iyiydi. Ancak bu durum Napoléon için Robespierre ve kardeşler ile beraber 60 kişi giyotine gönderildiği zaman zor bir süreç yaşamasına

---

⁸⁹J. Christopher Herold, *The Age of Napoleon*, American Heritage Pub. Co., New York, 1963, s. 39.

⁹⁰John Eldred Howard (ed.), *Letters of Documents of Napoleon Vol 1 the Rise to Power*, Cresset Press, London, 1961, s. 92-93.

⁹¹David A. Bell, *Napoléon Kısa, Büyüleyici Bir Hayat*, çev. Tansel Demirel, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2024, s. 43.

sebepler olacaktır. Eğer Napoléon bu süreçte kardeşi Joseph'in düğününden yeni dönmüş ve Nice yakınlarında bulunan Sieg'deki ordugâha yerleşmemiş olsaydı, kendisi de giyotine gitmiş olacaktı. Ancak giyotinden kurtulan Napoléon tutuklanmaktan kurtulamadı. Bir süre Robespierre'in himayesini aldığı için kendisi de şüpheli konumdaydı. Bu sebeple önce bir gün kalacağı Nice'deki kaleye daha sonra da on gün kalacağı Antibes'deki Fort-Carré'ye nakledildi. Tutuklanmasına sebep olarak da Marsilyalıların Napoléon'un bataryaları konuşlandırış şekliyle şüphelenmeleri gösterilmiştir. Onlara göre Napoléon şehri topa tutmaya hazırlanıyordu. Ancak Napoléon bunu kendisinin değil topçuluktan anlamayan birisinin topları yanlış konuşlandırıdığını daha önceden ifade etmişti. Napoléon 20 Ağustos'ta delil yetersizliğinden dolayı salındı.⁹²

Napoléon, ilk büyük başarısını Kuzey İtalya Seferi'nde gösterdi ve bu başarı Direktuvar Hükümeti için bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştı. Bunun sebebi ise gösterdiği başarılar sonucu Napoléon'un halk için önemli bir isim haline gelmesidir. Çünkü Napoléon Aralık 1797'de Paris'e büyük kazanımlarla döndü. Yeni bir devlet kurmuş, Levant'ın kapılarını açmış, Avrupa haritasını Belçika'dan Yunanistan'a değiştirmiş ve böylece muzaffer bir generalden çok daha fazlası olmuştur.⁹³ Bu durumdan rahatsız olan Direktuvar Hükümeti Napoléon'u yenilmez düşman olan İngiltere'yi yenmesi için görevlendirmiştir. Ancak Napoléon, Fransa'nın denizlerdeki durumundan dolayı direkt İngiltere'ye bir saldırı yapmanın doğru olmayacağını belirtmiş ve bunun yerine İngiltere'yi Hindistan üzerinden vurmaya teklif etmiştir. Bu sebeple Napoléon hem Balkanlara hem de İngiltere'ye yönelik amacı için Mısır Seferi düzenlemeye karar vermiştir. Napoléon'un Mısır Seferi ile beraber ortadan kalkacağını düşünen Direktuvar büyük bir hayal kırıklığı yaşayacaktır. Napoléon, Mısır Seferi'nde bir başarı sağlayamasa da halkın gözünde bir başarı göstermişçesine geri döndüğünde büyük bir coşku ile karşılandı. Fréjus yakınında Fransa toprağına ayak bastığı zaman, Paris'e haber gitti. O zamanki atmosfer *Moniteur*'da şu şekilde ifade edilmiştir: "Yollardaki kalabalık o derece idi ki arabalar büyük zorluklarla geçebiliyordu. Fréjus'tan Paris'e gelinceye kadar her geçtiği yerde akşamdan aydınlatmalar yapıldı, şehrayinler icra edildi."⁹⁴ Bunun sebebi ise Fransız halkının artık yaşanan

⁹²Roberts, Napoléon Hayatı, s. 91-92.

⁹³Herold, The Age, s. 65.

⁹⁴Ali Reşad Bey, Fransa Büyük, s. 561.

kargaşalardan ve savaşlardan bıkmış olmasıdır. İçinde bulundukları durumdan bıkan halk için Napoléon bir kurtarıcı ve barışın simgesi olarak görülmeye başlanacaktır.

Fransa’da, Neo-Jakobenler, Monarşistler ve Termidoryanların politik mücadelelerinden yıpranan bir Direktuvar yönetimi mevcuttu.⁹⁵ Ayrıca beş yönetici arasında yürütme yetkilerinin bölünmesi ve meclis karşısında veto hakkı gibi yetkilerden mahrum bırakılarak siyaseten dezavantajlı konuma getirilen yöneticiler olması yönetim krizi yaşanmasına sebep olmuştur.⁹⁶ Napoléon, tüm olanların suçlusu olarak Direktuvarı göstermiştir. Thiébault’un yanında da Direktuvar’ı şu sözlerle açıkça eleştirmiştir; “Hiziplerin, bölünmelerin ve ayrışmaların yaşanması iktidarda olanların hatasıdır... Nasıl iyi bir komutanın emrindeki askerler kötü bir performans sergilemezse, iyi bir yönetimle idare edilen ulus da kötüye gitmez... Bu adamlar Fransa’yı kendi beceriksizlik seviyelerine çekiyor. Ve dibe çekilen Fransa artık bunların idaresine karşı çıkmaya başlıyor.”⁹⁷

Yönetiminden memnun olunmayan Direktuvar alaşağı edilmek istendi. Bu amaçla III. Yıl Anayasasını değiştirerek yeni bir düzen oluşturmak isteyen⁹⁸ Abbé Sieyès tarafından, 9 Kasım 1799’da gerçekleşecek olan, 18 Brumaire darbesi planlandı. Bu darbe için Talleyrand’ın da tavsiyesi ile Napoléon uygun görülmüştür.⁹⁹ Jakoben tehlikesinin bahane edilmesiyle gerçekleştirilen darbe Napoléon’un bir diktatörlük kurması için önemli bir adım oldu. Ancak bu darbe diğer devletler tarafından çok fazla ciddiye alınmamıştır. Hatta Londra’da bakanlık gazeteleri Napoléon ile “Korsikalı kahraman” diye alay etmişlerdir.¹⁰⁰ VIII. Yıl Anayasası ile birinci konsül olan Napoléon, “hükümet etme” yetkisini de eline almıştır. Anayasanın ikinci maddesi “hükümetin” konsüllere verildiğini belirtmiştir. Özellikle diğer hükümlerde birinci konsüle verildiği için “hükümet etme” yetkisi Napoléon’un olmuştu. XII. Yılın Senato Kararları da bir yerde toplanma ilkesini belirtmiştir. “Cumhuriyetin hükümetinin bir imparatora verilmesi” şartı getirilmesi ile de Napoléon Eski Rejim’in krallarından daha fazla güç elde etmişti.¹⁰¹

⁹⁵ Aykut Aytan, “Osmanlı Tarih yazımında Napolyon Bonapart İmgesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2022, s. 90.

⁹⁶ Durgun, Modern Avrupa, s. 90.

⁹⁷ Roberts, Napoléon Hayatı, s. 263.

⁹⁸ Aytan, Osmanlı Tarih yazımında, s. 90.

⁹⁹ Roberts, Napoléon Hayatı, s. 260-261.

¹⁰⁰ Thierry Lentz, *Le Grand Consulat: 1799-1804*, Fayard, Paris, 1999, s. 190.

¹⁰¹ Thierry Lentz, *Napoléon*, çev. İdil Engindeniz, Dost Kitabevi, Ankara, 2005, s. 88.

Napoléon, 1802’de İngiltere ile imzaladığı Amiens Antlaşması ile gösterdiği başarı sonucu 8.374 hayır oyuna karşı 3.600.000 evet oyu alarak¹⁰² 2 Ağustos 1802’de ömür boyu konsül seçildi. Bundan sonra önünde bir engel kalmayan Napoléon taç giyebileceği söylentilerini yaymaya başlayacaktır, fakat XVI. Louis son kral olduğu için bu taç kraliyet tacı olmayacaktır.¹⁰³ Bu sebeple Napoléon imparator olacaktır. 10 Kasım 1799’da başlayan Konsüllük Dönemi, Napoléon’un 2 Aralık 1804’te imparatorluk tacını takmasıyla sona ermiştir. Böylece kimseye acımayan Devrim, kimseye acımayacak bir imparator yaratmış oldu. Bundan sonra da Napoléon dinlenmeden çalışmalarına devam edecek ve hırsları daha da büyüyecektir. Benjamin Constant’a itiraf ettiği gibi “Dünyaya hükmetmek istedim-benim yerimde olan kim istemezdi?”¹⁰⁴

---

¹⁰²Frank McLynn, *Napoleon: A Biography*, Pimlico, London, 1998, s. 253.

¹⁰³Lentz, Napoléon, s. 65.

¹⁰⁴Bell, Napoléon Kısa, Büyüleyici Bir Hayat, s. 89.

İKİNCİ BÖLÜM

NAPOLÉON’UN AVRUPA VE KUZEY İTALYA SİYASETİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Napoléon’un Avrupa Devletleri ile İlişkisi

Fransız Devrimi’nin ortaya çıkarmış olduğu ve bir daha asla eskiye dönülmesine imkân vermeyecek olan siyasî ve toplumsal düzen Avrupalı devletleri harekete geçirecektir. Ancak Avrupalı devletler sadece Devrim ile uğraşmayacaklar, Devrim sonucu büyük bir güç olarak ortaya çıkan Napoléon Bonaparte ile mücadele edecek ve onu ortadan kaldırmaya çalışacaklardır.

Napoléon, Avusturya, İngiltere ve Rusya ile savaştık ve bu devletler üzerinde büyük bir korku yaratacaktır. Devletler Napoléon’un saldırılarını öngöremeyecek ve büyük zararlara uğrayacaklardır.

Avusturya devlet yapısından dolayı Fransız Devrimi’ne karşı büyük bir endişe duymuştur. Bu sebeple Devrim’in durdurulmasını istemiş ve bu amaç için harekete geçmiştir. Prusya da Avusturya ile aynı düşünceye sahip olmuş ve alacağı zararı da göz önünde bulundurarak Avusturya ile 27 Ağustos 1791’de Pillnitz Bildirisi’ni imzalamıştır. Bunun sonucunda Avusturya ve Fransa arasında başlayan gerginlik Koalisyon Savaşları’nın başlamasına sebep olacaktır. Fransa ile başlayan savaşlar daha sonra devletlerin karşısına Napoléon Bonaparte’ı çıkartacaktır. Avusturya ve Napoléon mücadelesi de Kuzey İtalya Seferi’yle başlayacaktır. Avusturya, Napoléon ile Almanya ve İtalya konusunda anlaşmazlıklar yaşayacak, Napoléon bu bölgeleri tehdit edecek ve imzalanan antlaşmalarda da bunu belli edecektir. Bu konuda Napoléon’un Avusturya’yı yıprattığı iki önemli antlaşma vardır. Bunlardan ilki Marengo Muharebesi sonucu 9 Şubat 1801’de imzalanan Luneville Antlaşmasıdır. Bu antlaşma ile Fransa Adige’nin ötesindeki İtalyan topraklarını elde etmiş ve Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İsviçre ile Kuzey İtalya’da bulunan Avusturya topraklarının da Fransız uydusu olması kabul edilmiştir.¹⁰⁵ Böylece Luneville Barışı, Avusturya’nın düşüş yaşamasına sebep olmuştur. İmparator II. François bir mektubunda, “Hükûmetim insan ve paraca o kadar zâiyata uğradı ki Avrupa siyasî dengesindeki konumunu muhafaza edemez. Bundan başka diğer devletlerle olan siyasî münasebetleri de

---

¹⁰⁵ Gregory Fremont-Barnes, *Osprey Büyük Komutanlar Napoleon Bonaparte*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2021, s. 14.

kaybettim. Şu zaaf ve perişanlık haliyle hiçbir samimi müttefik bulamayacağım”¹⁰⁶ diye belirtmiştir. İkinci önemli antlaşma ise Austerlitz Muharebesi sonucu 26 Aralık 1805’te imzalanan Pressburg Antlaşmasıdır. Bu antlaşma ile Avusturya İtalya’daki topraklarını Fransa’ya ve Almanya’daki büyük varlığını Napoléon’un uydu devletleri olan Bavyera, Baden ve Württemberg’e teslim etmek zorunda kalmıştır.¹⁰⁷ Böylece Adriyatik’in doğu kıyısında eskiden Avusturya toprağı olan ve artık “İlirya eyaletleri” olarak adlandırılan yerler Paris’in emrinde bir birim olarak bir araya getirilmiştir.¹⁰⁸

Napoléon’un hem Avusturya’yı hem diğer Avrupalı devletleri uğraştıran ve korkutan saldırıları İtalya’ya yönelik olanlardır. Çünkü Napoléon İtalya’da ulusal ve liberal devrimin temellerini atarak,¹⁰⁹ diğer devletler içerisinde çıkacak huzursuzlukları başlatmış oldu. Ayrıca Napoléon, Fransa’da imparator olduktan sonra kendi kontrolünde olan İtalya’yı da krallığa çevirmek istedi. Bunun için İtalya tacını giymek üzere Milano’ya gitti. Napoléon’un İtalya Kralı olması Avrupa’daki dengeyi bozacağı korkusunu başlattı.¹¹⁰

Napoléon’un karşısındaki en önemli rakibi ise İngiltere’ydi. Fransa karadaki en güçlü devlet olsa da rakibi olan İngiltere’de denizlerde güçlüydü. İngiltere’nin durumunu en iyi Shakespeare’in Gauntlu John karakterinin şu sözleri ifade etmektedir; “İngiltere gümüş bir denizin içindeydi / Bu deniz ona bir duvar görevi görüyordu / Ya da bir evi savunan bir hendek gibiydi.”¹¹¹ Napoléon İngiltere’yi denizlerde yenemeyeceğinin farkındaydı.¹¹² İngiltere’nin üst düzey denizcilik bilgisinin karşısında, Napoléon’un ordusu bu bilgilere sahip değildi.

---

¹⁰⁶ Ali Reşad Bey, *Fransa Büyük*, s. 799.

¹⁰⁷ Stephen J. Lee, *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, çev. Savaş Aktur, Dost Kitabevi, Ankara, 2019, s. 41.

¹⁰⁸ Johannes Willms, *Napolyon Büyük Despotun Yaşamı*, çev. Ecem Aycan Öztöpler, Runik Kitap, İstanbul, 2019, s. 72.

¹⁰⁹ Gülbende Kuray, “Avrupa’da Gözlenen Napolyon Çağı Bunalımının İtalyan ve Türk Kültürleri Üzerindeki Etkileri”, *Belleten*, (Aralık 1987), Cilt: 51, No: 201, s. 1211

¹¹⁰ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 3. cilt, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 1962; Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), *Hattı Hümayun (HAT)*, 1349/52714-N.

¹¹¹ Simon Jenkins, *Kısa Avrupa Tarihi Antik Çağ’dan Günümüze*, çev. M Murtaza Özeren, Kronik Kitap, İstanbul, 2023, s. 148

¹¹² Vivant Denon Austerlitz’den sonra Napoléon’a bir dizi madalya getirmiş ve bunlardan birinde Fransa’yı temsil eden bir kartal, Britanya’yı temsil eden bir aslanı pençelerinin arasında tutuyordu. Napoléon durumun böyle olmadığını biliyor ve bu sebeple Napoléon bu madalyaya çok kızmıştı. “Ne cüretle Fransız kartalının İngiliz aslanını zapt ettiğini söylersin! Denize sefil bir denizci teknesi bile çıkaramıyorum. Çıkanlar İngilizler tarafından derhal ele geçiriliyor. Esasen İngiliz aslanı Fransız kartalını zapt etmiş durumda. Bu madalyayı dökümhanede erit, başka da getirme!” diye söylemiştir. Roberts, Napoléon Hayatı, s. 450.

William Pitt devrim ilk çıktığında tarafsızlık politikası izlemişti. Çünkü savaşlardan dolayı ticari olarak zarara uğramak istemiyordu.¹¹³ Ancak bu durum uzun sürmeyecek, İngiltere de savaşlara dahil olacaktı. Hatta diğer devletlere de maddi yardımlarda bulunacaktı. İngiltere Fransa'nın düşmanlarına 1792 ile 1815 yılları arasında toplam 65.830.228 sterlinlik¹¹⁴ yardımda bulunmuştu.

Napoléon'un İngiltere'ye yönelik üç önemli hedefi vardı. Bunlar, İngiltere'yi Akdeniz'den çıkarmak, Süveyş bölgesi ile Kızıldeniz'deki İngiliz ticaret noktalarını ele geçirmek ve doğudaki İngiliz hâkimiyetine son vermektir.¹¹⁵ Aslında Akdeniz Meselesi, Napoléon ve diğer tüm devletler için bir sorun olmuştu ve mücadelelerin altında yatan temel nedende budur.

Napoléon'un Akdeniz'e yönelik amacı için düzenlediği Mısır Seferi ile iki devlet arasındaki gerginlikler daha da artacaktı. Napoléon'un bu politikasına karşı Rusya ve Avusturya da endişe duyacaktı. Bu üç büyük devlet Osmanlı Devleti ile beraber Fransa'ya karşı olacaktı. Ancak daha sonra Malta'ya İngiltere'nin el koymasıyla dengeler değişecek ve Rusya ile Fransa dostane ilişkiler kuracaktı. Çünkü İngiltere'nin karşısında Fransa zor durumda kalacak ve Rusya'yı yanına çekecekti. Napoléon, I. Pavel'e, "şövalyelerin reisi sizsiniz ve Malta Adasını da kullanmak sizin hakkınız" demiştir. Böylece I. Pavel de Napoléon'u dinleyerek İngiltere'den Malta'yı isteyecek, böylece İngiltere ve Rusya'nın arası açılacaktı.¹¹⁶ Ancak İngiltere için Malta büyük önem taşıyordu. Çünkü kendisi için Toulon Filosu'nun izlenebildiği ve Orta Akdeniz'de deniz komutasının uygulanabildiği tek deniz üssüydü.¹¹⁷ İki devlet arasında yaşanan gerginliklere, 25 Mart 1802'de imzalanan Amiens Antlaşması'yla kısa bir süre ara verilmiştir. Yaşanan mücadeleler sonucunda Napoléon, İngiltere'yi askeri ve ekonomik açıdan yıpratmayı başarmıştır. Özellikle ekonomik olarak zarara uğrayan İngiltere için Amiens Antlaşması kısa süreliğine de olsa dinlenme fırsatı olmuştur. Ancak antlaşmaya göre İngiltere'nin Malta'dan çekilmesi gerekirken, İngiltere'nin Rusya ve Fransa'ya karşı duyduğu güvensizlikten dolayı bunu

---

¹¹³Yahya Bağçeci, "Britanya-Fransa Savaşına Giden Yol (1792-1793)", *History Studies*, (October 2018), Volume: 10, Issue: 7, s. 82.

¹¹⁴Roberts, Napoléon Hayatı, s. 414.

¹¹⁵Durmuş Akalın, Cemil Çelik, "XIX. Yüzyılda Doğu Akdeniz'de İngiliz-Fransız Rekabeti ve Osmanlı Devleti", *Turkish Studies*, (Summer 2012), Volume: 7, Issue: 3, s. 25.

¹¹⁶Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, s. 1793-1794.

¹¹⁷Piers Mackeysy, *The War in the Mediterranean 1803-1810*, Longsman, Green and Co, London, 1957, s. 13.

gerçekleştirmemesi tekrardan İngiltere ve Fransa'nın mücadeleye hazırlık yapmalarına neden olacaktır.

Napoléon'un Batı Hindistan sömürgeciğini tehdit ederek Kraliyet Donanması'nı Avrupa'daki savunma pozisyonundan uzaklaştırmak istemesi,¹¹⁸ Fransa ve İngiltere arasında Trafalgar Savaşı'nın çıkmasına sebep olmuştur. Fransa'nın bu savaşta aldığı yenilgi ile Napoléon İngiltere'yi denizlerde yenemeyeceğini kabul etmişti. Bu şekilde İngiltere'yi yenemeyeceğini anlayan Napoléon, onu ticari olarak yıpratmaya çalışacaktır.

Napoléon ile çıkarları çatışan diğer bir devlet ise Rusya olmuştur. Özellikle iki devletin de Osmanlı Devleti'ne yönelik politikalarının olması, onların karşı karşıya gelmelerine sebep olmuştur. Rusya hiçbir zaman Osmanlı Devleti topraklarının güçlü bir durumda olan Fransa'nın eline geçmesini istemeyecektir. Ayrıca Rusya, Avrupa'da başat bir güç olmak istiyordu. Bu amacını gerçekleştirmek için XVII. yüzyılın sonundan itibaren gözlerini batıya dikmişti. Devrim sonrasında da Rusya'nın bu amacını gerçekleştirmesindeki en büyük engel Napoléon olmuştur.¹¹⁹

Fransız Devrimi ortaya çıktığı zaman II. Catherine siyasî ve sosyal yapıların bozulacağı korkusuyla devrime düşman olmuştur. Bu sebeple Ekim 1789 gibi erken bir tarihte Paris ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Hatta Rusya'daki tüm Fransızların devrime karşı nefret yemini etmelerini ya da ülkesini terk etmelerini söyleyerek,¹²⁰ devrime karşı net bir şekilde tepkisini belli etmiştir.

Rusya'nın Napoléon'a karşı en büyük endişesi Avusturya ile Kuzey İtalya Seferi sonucu imzaladığı Campo Formio Antlaşması ile ortaya çıkacak ve Mısır Seferi ile de büyük bir telaş içerisinde olacaktır. Çünkü Campo Formio Antlaşması sonucu Yedi Ada'nın Napoléon'un eline geçmesi ve Balkanlara yönelik bir tehdit unsuru olarak öne çıkması, Rusya'nın huzursuzluk yaşamasına sebep olmuştur.

Napoléon'un Akdeniz'e yönelik politikasına karşı İngiltere ve Rusya çoğu zaman müttefik olmuşlardır. Bu iki devlet için özellikle Venedik Körfezi, Dalmaçya

---

¹¹⁸Yahya Bağçeci, "Horatio Nelson ve Trafalgar Savaşı" *The Journal of Academic Social Science Studies*, (Güz 2019), No: 76, s. 97.

¹¹⁹ Roberts, Napoléon Hayatı, s. 616-617.

¹²⁰Michael Adams, *Napoleon and Russia*, Bloomsbury Academic, UK, 2006, s. 8-9.

Adaları, Otranto Boğazı ve Messina Boğazı Napoléon'un genişlemesine karşı tutulması gereken yerlerdi.¹²¹

İngiltere ve Fransa için Rusya birbirlerine karşı kullanabilecekleri önemli bir devlet konumundaydı. Rusya coğrafi olarak tehlikeden uzak olduğundan dolayı İngiltere için önemli bir müttefikti.¹²² Fransa için de diğer devletlere kıyasla Rusya daha güçlü bir durumda olduğu için önemli bir müttefik durumundaydı. Çünkü Napoléon, İngiltere'yi yalnız bırakmak istiyordu ve bunun için de zaman zaman Rusya'yı yanına çekmek istemişti. Bunun ilk örneği II. Catherine'nın yerine geçen oğlu I. Pavel döneminde görülmektedir. Napoléon, Rusya ile İngiltere'ye karşı müttefik olmak istemiş ve bu amaç için I. Pavel'e toprak paylaşımları önermiştir, fakat I. Pavel'in suikastla öldürülmesi sonucu bu plan yarım kalmıştır.¹²³ Napoléon'un buna benzer ikinci davranışı da Friendland Muharebesi sonucu imzalanan Tilsit Antlaşması'nda görülmektedir. Napoléon İngiltere'nin denizlerde tek başına hâkim güç olmasını istemiyordu¹²⁴ ve bu sebeple I. Pavel'e yaptığı gibi I. Alexandr'a da toprak paylaşımları teklifinde bulunarak Rusya'yı yanına çekmeye çalışmıştır. Ancak iki devletin amaçları çatıştığı için, bu da Napoléon'un beklediği gibi sonuçlanmamıştır.

İlk olarak 1797 yılında Avusturya ile imzalanan Campo Formio Antlaşması ile başlayan Akdeniz ve Balkanlara yönelik Napoléon'un yayılma politikası büyük mücadeleler yaşanmasına sebep olacaktır. Fransa 1803'te, Pirenelerden Spezzia'ya kadar Akdeniz kıyı şeridinin nispeten kısa bir bölümünü kontrol edecektir. 1806'da Napoli ve Papalık devletleri işgal edilmiştir. 1807'de ise Toskana ilhak olunmuştur. Adriyatik'te ise Austerlitz'den sonra Avusturya'dan Venedik ve Dalmaçya alınmıştır.¹²⁵ Napoléon bu bölgelerdeki yayılma politikasına karşı, diğer devletler de kendi çıkarları doğrultusunda cevaplar verecek ve bu doğrultuda da müttefik olacaklardır. Aslında, Napoléon'un hareketleri Avrupa ile sınırlı olsaydı, belki

¹²¹Mackey, The War, s. 98-99.

¹²²Ali Çiçek, *Trafalgar Deniz Muharebesi'nin Napolyon Savaşları'ndaki Yeri ve Avrupa Siyasetinde Bıraktığı İzler*, (Çevrim içi), https://alicicek.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/06/trafalgar-deniz-muharebesi-nin-napolyon-savac59flarc4b1-ndaki-yeri-ve-avrupa-siyasetinde-bc4b1rakte4b1c49fc4b1-izler_vindobona.pdf, 13Ekim 2024.

¹²³Sıtkı Uluerler, "Fransa ile Rusya Arasında İmzalanan Tilsit Antlaşması'nın (1807) Osmanlı Devleti'nin Dış Politikasına Etkileri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2022), No: 23, s. 151.

¹²⁴Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, s. 2129.

¹²⁵Mackey, The War, s. 12-13.

kendisine karşı hoşgörölü bir yaklaşım olabilirdi, fakat Napoléon'un daha fazlasını istemesi diğler devletleri harekete geçirmişti.¹²⁶

2.2. Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi ve Campo Formio Antlaşması

26 yaşındaki genç Napoléon, 11 Mart 1796¹²⁷ tarihinde kendisini var edecek olan Kuzey İtalya Seferi için Paris'ten ayrıldı. Kuzey İtalya Seferi, Avusturya ile yapılan bir sefer olsa da Avrupa devletleri ve özellikle Osmanlı Devleti için tehlikeli bir atmosfer ortaya çıkartacaktır.

Aralık 1793'te Toulon Ayaklanması başarılı bir şekilde bastıran Napoléon, Kuzey İtalya Seferi'ne öncülük etme hayalleri kurmaktaydı.¹²⁸ Hatta 1795 yılında atanmış olduğı Topoğrafya Dairesi'ndeyken seferin nasıl kazanılacağını anlatan üç detaylı rapor hazırlamıştı.¹²⁹ Toulon'da göstermiş olduğı başarıdan dolayı Fransa'yı, İtalya'da yürüttüğü seferden ancak Napoléon'un kurtaracağı düşünülmüştür. Bu düşünce Napoléon'un hayaline kavuşma fırsatı vermiş oldu.

Peki Kuzey İtalya neden önemliydi? Fransa'ya ihraç edilmesi gereken pirinç, tahıl ve ham ipeğin önemli bir üreticisiydi. İtalyan pazarları, Fransız ihracatı için önemli bir çıkış noktasıydı. Ayrıca Napoléon'un imparatorluk politikalarının başarısı için de büyük bir öneme sahipti.¹³⁰

Napoléon ordusunun başına geldiğı zaman, sefil ve zor durumda olan askerlerle karşılaşmıştı. Bunun için beklemeden harekete geçti ve gerekli olan eksikleri tamamlamaya çalışarak, orduyu düzenledi. İlk başta bakımsız dış görünüşünden dolayı tuhaf karşılanan Napoléon, keskin zekasıyla bütün kontrolü eline aldı ve hitap yeteneğıyle de askerler üzerinde büyük bir etki yarattı.

Napoléon, Kuzey İtalya Seferi'nde Piyemonte ve Avusturya ile savaşacaktır. Kendisinin en önemli savaş stratejisi iki düşman orduyu birbirinden ayırarak ayrı ayrı mağlup etmektir. Kuzey İtalya Seferi'ni de bu amaç doğrultusunda planlayacaktır. Napoléon'un 6 Nisan 1796 tarihli mektubunda belirttiğı üzere sefer başladığında

---

¹²⁶Ernle Bradford, *Akdeniz Bir Denizin Hikayesi*, çev. Ahmet Fethi, Köprü Kitapları, İstanbul, 2013, s.463.

¹²⁷Roberts, Napoléon, s. 111.

¹²⁸Popkın, Yeni Dünyanın, s. 599.

¹²⁹Roberts, Napoléon, s. 112.

¹³⁰Alexander Grab, *The Geopolitical Transformation of The Italian Peninsula Under Napoleon (1800-10)*, (Çevrim içi), <https://dokumen.tips/documents/the-geopolitical-transformation-of-the-italian-peninsula-.html?page=1>, 15 Kasım 2023.

Piyemonte ordusunun 40.000 piyade ve 5.000 süvarisi; Avusturyalıların 34.000 piyade ve 3.000 süvarisi vardı. Kendisinin de toplamda 45.000 kişilik bir ordusu mevcuttu.¹³¹

Napoléon, 11 Nisan 1796'da Apenin Dağları ile Adriyatik Denizi arasındaki kara şeridinden Piyemonte ve Avusturya'ya karşı taarruza başladı.¹³² İlk karşılaşma 12 Nisan'da Montenotte'da gerçekleşti ve Napoléon'un sefer içerisindeki ilk zaferi oldu. 13 Nisan'da Millesimo'da gerçekleşen çarpışmada da Napoléon zafer elde ettikten sonra durmadan devam ederek, 14 Nisan'da Dego'da Avusturya ve Piyemonte ordularını yenmişti. 21 Nisan'da gerçekleşen Mondovi Muharebesi'nde Napoléon'a yenilen Piyemonte orduları barış talep etmişti. Bunun sonucunda Fransa ve Piyemonte arasında 28 Nisan 1796'da Cherasco Ateşkesi imzalanmıştır.¹³³ Böylece Piyemonte'yi savaş dışı bırakan Napoléon, Avusturya ile muharebeye devam etmiştir.

Avusturya ve Napoléon, Lodi Muharebesi'nde karşı karşıya gelmiştir. Bu muharebe 10 Mayıs'ta Napoléon'un zaferi ile sonuçlanmış ve Mantua Kalesi kuşatılmıştır. Bu muharebe ile beraber Napoléon kendi efsanesini yazmaya başlayacak ve asıl hedeflerini ortaya çıkartacaktır. Seferin geri kalan kısmında Mantua odak noktası olacaktı. Çünkü Kuzey İtalya'da Avusturya'nın elinde kalan tek yer burasıydı.¹³⁴ Ayrıca Mantua, Lombardiya'ya açılan kapıydı ve Venedik'e geçiş için önemliydi.¹³⁵

Marshal Wurmser, kuvvetlerini iki orduya ayıracak ve Quasdanovich komutasındaki ordu Garda Gölü'nün batı yakasında yürürken; Wurmser'in komutasındaki ordu iki sütun halinde Adige'den inecektir. Buradaki amaç, Fransız ordusunu kuşatıp ele geçirmektir. Bu durum karşısında Napoléon ilk başta plan yapmayacak ve gelişmeleri izleyecektir. Daha sonra da Mantua kuşatmasını kaldırmak ve tüm mevcut gücünü Garda Gölü'nün aşağısında yoğunlaştırmak için harekete geçecek ve Wurmser'in ordusunu neredeyse yok edecektir.¹³⁶

---

¹³¹Howard, *Letters of Documents*, s. 93.; Ancak orduların sayıları ile ilgili farklı bilgiler mevcuttur. Andrew Roberts, Avusturya-Piyemonte ordularının 80.000 askerden oluştuğunu ifade ederken, İtalya ordusunun 49.300 askerden oluştuğunu ifade etmektedir. Bkz. Roberts, *Napoléon*, s. 122.; Ali Reşad Bey ise, Avusturya-Piyemonte ordularının 70.000 askerden oluştuğunu ifade ederken, İtalya ordusunun 36.000 askerden oluştuğunu ifade etmektedir. Bkz. Ali Reşad Bey, *Fransa Büyük*, s. 590.

¹³²Herbert H. Sargent, *Napoleon Bonaparte's First Campaign, with comments*, A.C. McClurg and company, Chicago, 1895, s.46.

¹³³Sargent, *Napoleon Bonaparte's*, s. 27.

¹³⁴Philip Haythornthwaite, *Napoleon's Campaigns in Italy*, Bloomsbury Publishing, USA, 2012, s. 11.

¹³⁵Gunther Rothenberg, *The Napoleonic Wars*, Cassell&Wellington House, London, 1999, s. 42.

¹³⁶Sargent, *Napoleon Bonaparte's*, s. 48-49-51.

Wurmser'den sonra Napoléon'un karşısına Alvinzi çıkacaktı. Alvinzi, Bassano-Verona yolunda Caldrier'ya kadar ilerleyip burada güçlü bir pozisyon alacaktır. Hava şartlarından dolayı Napoléon zor durumda kalmıştı. Böyle bir durum karşısında üzerine gelen iki Avusturya ordusu birleşebilir ve Mantua'yı tutmak imkânsız olurdu. Ayrıca Fransız ordusu içerisinde şikâyetler ortaya çıkmaya başlamıştı. Napoléon'un geri çekilmekten başka bir şansı yoktu.¹³⁷ Daha sonra Alvinzi, Napoléon'u yenmek için iki kolordu düzenleyecektir. İlk kolordu, Verona'dan Legnago'ya kadar Adige hattından Fransızlara saldırırken, ikinci kolordu, Rivoli yakınlarında Napoléon'u yenerek Mantua'nın kapılarını açacaktır.¹³⁸ Ancak ne olursa olsun Napoléon pes etmemişti. Bundan sonra iki devlet Rivoli'de karşı karşıya gelmişti. Napoléon burada keskin zekâsını ve gözlem gücünü kullanarak hareket etmişti. Burada Avusturya büyük bir hata yaparak ordularını ayırmıştı. Böyle bir durum, Napoléon'a büyük bir avantaj sağlamış ve Alvinzi, Rivoli'de yenilerek ordusunun yarısını kaybetmişti. Böylece Napoléon Mantua'yı almış ve Kuzey İtalya Fransızların eline geçmiştir.¹³⁹ Avusturya son olarak Napoléon'un üzerine Arşidük Charles'ı gönderse de başarılı olamamış ve Napoléon bundan sonra yüzünü Venedik'e çevirmiştir. Tüm bunların arkasındaki sebep ise Napoléon'un tüm Akdeniz bölgesindeki ticareti ele geçirmek istemesidir.¹⁴⁰

Osmanlı Devleti gibi Venedik hükümeti de Fransa'da olan olayları bir iç sorun olarak değerlendirecektir. Daha sonra Devrim'in özgürlük fikirlerinden korunmaya çalışsa da başarılı olamayacaktır. Bu dönemde yaşanan iç siyasî problemler Napoléon için avantaj sağlamıştır.¹⁴¹ Ayrıca Napoléon'un karşısında, ondan korkan ve her türlü tavizi vermeye hazır bir Venedik vardı.¹⁴² Fransa, Venedik içerisinde en büyük desteği burjuvazi sınıfından almıştı. Hatta Fransızlar geldiği zaman büyük bir coşku ile

---

¹³⁷Sargent, Napoleon Bonaparte's, s. 79-80.

¹³⁸Sargent, Napoleon Bonaparte's, s. 97.

¹³⁹Haythornthwaite, Napoleon' Campaign, s. 17.

¹⁴⁰BOA, HAT, 234/13045-A.

¹⁴¹Salma Arfaoui, "Akdeniz'de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1814)", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2014, s. 19.

¹⁴²Paul Gaffarel, *La Politique Coloniale en France de 1789 a 1830*, Paris, 1908, s. 202.

karşılamışlardır.¹⁴³ 4.000 asker¹⁴⁴ ile Venedik'e gelen Napoléon, 16 Mayıs'ta hiçbir kılıç darbesine gerek kalmadan Venedik'i işgal etmiştir.¹⁴⁵

Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi ve Venedik'i işgal etmesinin en büyük etkileri Osmanlı Devleti'nde görülmüştür. Çünkü Napoléon'un Osmanlı Devleti'ne karşı da planları oluşmaya başlayacak ve bu sefer ile beraber bunlar da ortaya çıkacaktır. Aslında Osmanlı Devleti, Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi'nden sonra kendisine yönelik planlarının olduğunun farkına varmıştır. Ancak Fransa'yla dost olduğu için bir süre beklemek istemiştir. Hatta 25 Haziran 1797 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın dostluğundan şüphe duymadığı ifade edilmektedir.¹⁴⁶

Daha sonra 21 Eylül 1797 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında görüldüğü üzere, Venedik'te olan olaylardan dolayı dikkatli olunması gerektiği vurgulanmaya başlanacak. Gerekli yerlerde kale tamiri ve takviye kuvvet olunması gerektiği belirtilecek ve bunun için Mora Valisi ile Tepedelenli Ali Paşa'ya haber verilecektir. Manya eski Başbuğu olan Canet'in Fransa tarafına olan meyili ortaya çıkacak¹⁴⁷ ve bu sebeple sâlyâneli Akdeniz kapudanlarından iki nefer, gemileriyle Manya Limanı muhafazası için bu tarafa gelmeleri istenecektir. Manya'ya yakın olan kazalardan da 600-700 nefer asker talep edilecektir. Avrupa'dan gelen gazetelerde de Fransa'nın Canet'e yazdığı mektuplarda Manya'da huzuru bozmak istediği yazmaktadır. Bunların arkasındaki sebep ise Fransa'nın Akdeniz'de "*Helen Devleti*" meydana getirmek istediği şeklinde açıklanmaktadır.¹⁴⁸ 20 Eylül 1797 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında ise Manya'da bulunan Yunanlı sayısının az olduğu ve buna rağmen Napoléon'un onlara güvendiği ve buna güvenerek de gemilerini ve askerlerini meydana çıkaracağı dile getirilmektedir.¹⁴⁹

Her ne kadar Osmanlı Devleti'nin Fransa'da olan olayları bir iç mesele olarak gördüğü yazılsa da bu belgelerden anlaşılmaktadır ki, Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi ile beraber Osmanlı Devleti de huzursuz olmaya başlayacaktır. Hatta padişah

---

¹⁴³Gaffarel, La Politique, s. 205.

¹⁴⁴Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 19.

¹⁴⁵Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 7. cilt, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 21.

¹⁴⁶BOA, HAT, 1405/56894.

¹⁴⁷Hatta Fransa'dan asker ile iki sefine mühimmat talep edecektir. BOA, HAT, 171/7310.

¹⁴⁸BOA, HAT, 168/7108

¹⁴⁹BOA, HAT, 168/7108-A.

tarafından, Mora, Selanik, Yenişehir, Çatalca, İzdin/Ezdin, Eğriboz'dan asker istenildiği zaman hemen harekete geçilmesi emredilecektir.¹⁵⁰

Napoléon'un Venedik'i işgal ettikten sonraki hedefinin, Mora ve Girit'i işgal etmek olduğu haberleri yayılmaya başlayacaktır. Hatta Napoléon'un Venedik tarafından yönetilen adalara Fransız askeri tayin etmesinin sebebi de Osmanlı Devleti'ne beslediği kötü niyetlerdir. Buralardaki halkı Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak istemektedir. Bu amaç uğrunda da Korfu Adası'na tek seferde 12.000 Fransız askeri çıkartacak ve bu askerleri Zanta, Kefalonya ve diğer adalara bölecektir. Napoléon'un bu hareketinden rahatsız olan Mora halkı Osmanlı Devleti'nden 2.000 süvari ve 3.000 piyade asker talep edecektir.¹⁵¹ Ancak Fransa asla bu haberleri kabul etmeyecek, Fransa ve Osmanlı Devleti dostluğunu kıskananların böyle yalan haberler uydurduklarını belirtecektir.¹⁵² Fransa, bu şekilde Osmanlı Devleti'ni bir süre oyalamaya çalışacaktır.

Kuzey İtalya Seferi'nde elde ettiği başarıların sonucunda Napoléon, Avusturya ile barış yapma kararı almıştır. İlk olarak, Avusturya ve Fransa arasında ön barış niteliğinde olan 18 Nisan 1797¹⁵³ tarihli Leoben Antlaşması imzalanmıştır. Ancak nihai barış, iki devlet arasında imzalanan Campo Formio Antlaşması'yla gerçekleşecektir.

Napoléon, Ekim ayının ortasında yağan kardan dolayı yolların geçilemez hale geleceğini düşünmüştür ve 17 Ekim 1797'de Passariano'daki Fransız karargâhı ile Udine'deki Avusturya karargâhı arasında kalan Campo Formio köyünde¹⁵⁴ iki devlet arasında barış antlaşması imzalanmıştır. Campo Formio Antlaşması'yla "Avusturya, Fransa'nın doğu sınırının Ren Nehri'nin sol sahiline dayanmasını ve Fransızların Belçika'yı ilhakını kabul ettiler. İtalya yarımadasında hem Lombardiya'nın kaybını telafi hem de Kuzey İtalya'da Fransız uydusu cumhuriyetlerin yaratılmasını kabul etmeye ikna için Avusturya'ya Venedik şehrini ve Dalmaçya sahilindeki toprakların dahil olduğu Venedik topraklarının büyük bir kısmı verildi. Direktuarın kesin talimatlarının aksine Napoléon bunu mümkün kılan tarafsız Venedik Cumhuriyeti'nin yok edilmesi ve taksimi için askeri kuvvet kullandı. Bu taksimden Fransa'ya düşen

---

¹⁵⁰BOA, HAT, 171/7310.

¹⁵¹BOA, HAT, 168/7123.

¹⁵²BOA, HAT, 173/7467.

¹⁵³Roberts, Napoléon, s.186.

¹⁵⁴Roberts, Napoléon, s. 198.

pay (Adige'nin batısındaki topraklar) ismen bağımsız olan Cisalpine Cumhuriyeti'ni tesis etmek üzere Lombardiya, Modena ve (Papa'dan 1797 yılının Şubat ayında alınan) eski Papalık mülkleri Ferrara, Bologna ve Romagna ile birleştirildi. Venedik topraklarının bir miktar telafi sağlamasına rağmen Avusturya'nın İtalya'daki geleneksel egemenliği böylece zayıflatıldı. Napoléon evvelce bağımsız olan Cenova Devleti'nden Ligurya Cumhuriyeti'ni yaratarak İtalya'nın siyasî haritasının yeniden çizilmesini tamamlarken, Fransa da Venedik'in eski doğu imparatorluğundan geriye kalan Yedi Ada'yı aldı.”¹⁵⁵

Napoléon'un Kuzey İtalya ve Venedik'i işgal etmesinden endişelenen ve kendisine yönelik planların ortaya çıkacağından şüphelenen Osmanlı Devleti, Avusturya ve Fransa arasında imzalanan Campo Formio Antlaşması'yla haklı çıkmıştır. Hatta Divan-ı Hümayûn'a antlaşmanın ilk haberi geldiği zaman Reisülküttab bunun bir “siyasî ucube” olduğunu söyleyecektir.¹⁵⁶ Osmanlı Devleti, Venedik'in parçalanmasını ve Fransa'nın, Yedi Ada'da bulunan yerli halkın Fransız vatandaşı olarak tanınması yönündeki talebini yerine getirmek istemeyecektir.¹⁵⁷

Yedi Ada'nın Fransa'nın eline geçmesi, Fransa ve Osmanlı Devleti'ni ilk kez sınır komşusu haline getirmişti. Böylece Osmanlı arşiv vesikalarından anlaşıldığı üzere Venedik'i ele geçirdikten sonra Balkanlara yönelik saldırılara hazırlanan Napoléon, bundan sonra Doğu Akdeniz'e hâkim olmak için yönünü Balkanlara çevirecektir.

Kuzey İtalya Seferi, Osmanlı Devleti'ni sadece coğrafi yönden değil, ayrıca fikri yönden de etkilemiştir. Napoléon'un, İtalya içerisinde liyakati, millet şuurunu ve özgür düşüncüyü hâkim kılmak istemesi,¹⁵⁸ Balkanlarda Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak isteyeceği Helenler için örnek olacaktır. Böylece Napoléon, Helenler arasında bir kurtarıcı olarak görülmeye başlanacaktır.

2.3. Napoléon'un Yedi Ada Politikası

Yedi Ada; Mora Yarımadası'nın kuzeybatısında, Arnavutluk'un güneyinde ve Adriyatik Deniziyle Akdeniz'in kesiştiği, eskiden Venedik Denizi denilen bölgede yer

¹⁵⁵Derek McKay, H. M. Scoot, *Büyük Devletlerin Yükselişi 1648-1815*, çev. Eşref Bengi Özbilen, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011, s. 333-334.

¹⁵⁶Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu*, s. 27.

¹⁵⁷İsmail Soysal, *Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999, s. 174.

¹⁵⁸Roberts, *Napoléon*, s. 138.

alıyordu.¹⁵⁹ Bulunduğu konum dolayısıyla Napoléon'un Balkanlara inmesi ve böylece Osmanlı Devleti'nin coğrafi bölgedeki hâkim konumunu ortadan kaldırması için büyük bir öneme sahipti.

Napoléon, Yedi Ada'yı ele geçirdikten sonra buradan vazgeçmek istemeyecek, tam tersine buraya iyice yerleşmeliyiz diye düşünecektir.¹⁶⁰ Hatta Yedi Ada'nın İtalya'dan daha önemli olduğunu vurgulayacak ve ikisi arasında seçim yapılmak zorunda kalınsa adaları seçmenin kendileri için daha iyi olacağını ifade etmiştir. Yedi Ada bölgesinde 760 kale ve hisar bulunduğu için Venedik bu bölgeyi ileri bir üs olarak görmüş¹⁶¹ ve Napoléon da Akdeniz'deki politikası için adaları bir üs olarak kullanmak istemiştir. Yedi Ada'nın en büyük ve en önemli adası Korfu'dur. Bu sebeple Napoléon, Akdeniz'deki askeri harekât için özellikle burada bir üs kurmak isteyecektir. Korfu, Rumeli'nin doğu kısmının emniyeti için önemli olduğundan Osmanlı Devleti de buraya büyük özen göstermektedir.¹⁶²

Akdeniz sadece Napoléon için değil, tarih boyunca bütün devletler için önemli olmuş ve buraya hâkim olmak istemişlerdir. Fernand Braudel, Akdeniz'i "binbir şeyin hepsi birden"¹⁶³ şeklinde açıklamıştır. Gerçekten de Akdeniz, ticaret, siyasal, ekonomik, kültürel faktörler açısından büyük bir önem taşımaktadır. Eski ticaret yolları ile yeni ticaret yollarını birleştiren uluslararası ticaretin bir kesişme noktası olduğu için devletlerin ilgisini çekmiştir.¹⁶⁴ Napoléon da Akdeniz'in ticaretinden faydalanmak isteyecektir. Ayrıca Akdeniz'in tümünü; İtalya, İspanya, Mısır ve Levant'a bitişik ülkeleri Fransa'nın egemenliğinde olacak şekilde bir çatı altında birleştirmeyi ümit edecektir.¹⁶⁵

Napoléon, Doğu Akdeniz'de¹⁶⁶ hâkim güç olmak için Balkanlara sahip olmak zorundaydı. Yedi Ada'yı ele geçirerek bunun ilk adımını atmış oldu. Venedik

---

¹⁵⁹Ali Fuat Örenç, "Yedi Ada Cumhuriyeti", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 384.

¹⁶⁰Howard, *Letters of Documents*, s. 201.

¹⁶¹Ünsal Başak, "Yunanca Kaynaklara Göre Yunan İsyanı'nın İlk Döneminde Yedi Ada", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (Ocak 2023), Cilt: 13, No: 25, s. 248.

¹⁶²İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu, "Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti", *Belleten*, (1938), Cilt: 1, No: 3-4, s. 628.

¹⁶³Fernand Braudel, *Akdeniz Tarih, Mekân, İnsanlar ve Miras*, çev. Necati Erkuş, Aykut Derman, Metis Yayınları, İstanbul, 2015, s. 9.

¹⁶⁴İsmail Şahin, "Utrecht'ten Tilsit'e İngiltere'nin Akdeniz Politikası", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, (2015), Cilt: 4, No: 4, s. 856.

¹⁶⁵Bradford, *Akdeniz*, s. 463.

¹⁶⁶"Akdeniz çevresinde yaşayan insanlar, bulundukları coğrafi konuma göre Akdeniz'i Akdeniz'in batısı, doğusu, kuzeyi veya güneyi şeklinde tanımlayabilmektedirler. Diğer taraftan Dünya ankarasının

hükümetinin, Yedi Ada sakinlerine ve özellikle Rumlara uyguladığı kötü muamele, Napoléon için bir avantaj oldu. Venedik hükümeti, Yedi Ada idaresine Venedikli asillerden tayin etmekteydi. Bunlarda ada sakinlerini yabancı olarak görüyorlardı. Venedik, ada sakinlerinden yüksek vergi alıyor ve eğer ödeyemezlerse de sonraki yıl vergiyi iki katı olarak ada sakinlerinden tahsil ediyorlardı. Asiller dışında kalan ada sakinlerinin siyasî ve sosyal hakları yoktu. Bu sebeple dilencilik yapıyorlar ve fakirlik içerisinde yaşıyorlardı.¹⁶⁷ Bu şekilde kötü şartlar altında yaşayan ada sakinleri için Napoléon kurtarıcı olmuştur. Venedikli yöneticiler durumun ciddiyetinin başta pek farkına varmayacaklardır. Daha sonra Napoléon'un planlarını engellemek isteyecekler ve bunun için Paris'e vekiller göndermek isteseler de Napoléon buna engel olacaktır.¹⁶⁸ Zaten Kefalonya'ya tek bir Fransız askeri çıkmadan Fransız hâkimiyeti kabul edilmiştir. Napoleon, Campo Formio Antlaşması imzalandıktan sonra da bunun haberini Eugène Beauharnais ile Korfu'ya gönderince de büyük bir coşku olmuştur.¹⁶⁹

Fransız Devrimi sonucu ortaya çıkan özgürlük fikri Napoléon'un amaçlarına ulaşmasına yardımcı olacaktır. Halklara milliyetçilik fikri üzerinden özgürlük vadederek ayaklandırmaya çalışacak ve asayiş sorunları ortaya çıkarmak isteyecektir.

---

merkezi olan ve birçok kaynakta Dünya'nın merkezi olduğu savunulan Akdeniz'e yönelik Avrupalıların yapmış olduğu Doğu Akdeniz tanımlaması genel kabul görmüş ve bütün çalışmalarda kullanılır hale gelmiştir. Akdeniz, Tunus'un Bın Burnu ile Sicilya adasının batısındaki Lilibeo Burnu arasında çizilen hat aracılığıyla Doğu ve Batı şeklinde iki büyük havzaya ayrılmaktadır. Adriyatik girişinden Sicilya ve Tunus kıyılarına uzanan doğu-batı ayırım hattının doğusunda kalan bölge günümüzde Doğu Akdeniz olarak adlandırılmaktadır. Buna göre Doğu Akdeniz; İtalya, Slovenya, Bosna Hersek, Hırvatistan, Yunanistan, Arnavutluk, Karadağ, Türkiye, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya ve Tunus kıyıları ile Kıbrıs, Girit ve Mora adalarını içine alan sınırları ifade etmektedir." Murat Fidan, Serhat Kuzucu, "Doğu Akdeniz İnsanlık İçin Neden Her Zaman Önemli Olmuştur?", *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi* (2022), Cilt: 6, No: 15, s. 63.

¹⁶⁷ Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 35-36.

¹⁶⁸ Gaffarel, La Politique, s. 211.

¹⁶⁹ Gaffarel, La Politique, s. 209-212.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜVENİLMEZ DOST NAPOLÉON BONAPARTE

3.1. Napoléon Öncesi Fransa ve Osmanlı Devleti İlişkileri

Fransa ve Osmanlı Devleti arasındaki siyasî ilişkiler Kanuni Sultan Süleyman ile I. François zamanında başlamıştır. I. François 1515 yılında tahta çıktığında Osmanlı Devleti ile dost olmak gibi bir amacı yoktu. Aksine Osmanlı Devleti'ni İstanbul'dan ve Avrupa'dan kovmak istiyordu.¹⁷⁰ Ancak karşısında güçlü bir rakip olarak I. Maximilien'in torunu Şarlken (V. Karl) vardı. I. Maximilien daha hayattayken Şarlken'i "Romalıları Kralı" göstermek istemişti. Onun Osmanlı Devleti'ne karşı Almanya'yı savunacağını ve kendisinin yemin etmiş olduğu Haçlı Seferi'ni gerçekleştireceğini düşünüyordu. Ancak I. François ve İngiltere gibi devletler de bu tacı istiyordu. Bunun için hepsi Osmanlı Devleti'ne karşı Haçlı tasarısını propaganda olarak kullanmıştır.¹⁷¹ Ancak ön planda Şarlken ve I. François vardır. İkili arasında ortaya çıkan imparatorluk mücadelesini Şarlken kazanacak ve böylece I. François için zor bir dönem başlayacaktır. Şarlken imparator olduktan sonra, Bourbon vârisi sıfatıyla Fransa'dan toprak talebinde bulunacak ve Avrupa'da egemenlik kurup, Fransa kralını ikinci dereceden bir hükümdar konumuna indirmek isteyecektir.¹⁷²

Şarlken ve I. François arasında başlayan savaş, I. François'nın Pavia Muharebesi'nde yenilmesi ile sonuçlandı ve I. François 24 Şubat 1525'de esir düşmüştür. I. François içerisinde bulunduğu durumu annesi Louise'ye şu şekilde ifade etmiştir: "Her şey gitti, yalnız onurum ve hayatım kurtulmuştur."¹⁷³ Oğlunun durumunu öğrenen anne Louise, güçlü bir durumda olan Kanuni Sultan Süleyman'dan yardım istemiştir. Kanuni Sultan Süleyman yardım isteğini geri çevirmemiştir. Çünkü bu yardım ile Avrupa'yı ikiye böleceğini,¹⁷⁴ Orta Avrupa'da ilerleyeceğini ve Akdeniz'de tam bir hâkimiyet kuracağını düşünüyordu.¹⁷⁵

¹⁷⁰ İsmail Ceran, "XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman-I. François İttifakı", *Turkish Studies*, (Winter 2014), Volume: 9, Issue: 2, s. 399.

¹⁷¹ Ceran, XVI. Yüzyılın İlk Yarısında, s. 399.

¹⁷² Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s.400.

¹⁷³ Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s. 401.

¹⁷⁴ Avrupalı devletlerin parçalı halde bulunması Osmanlı Devleti için önemli bir durumdu. Çünkü bu durumdayken umdukları gibi bir Haçlı saldırısı gerçekleştiremeyeceklerdi. Halil İnalcık, *Doğu Batı Makaleleri I*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2016, s. 237.

¹⁷⁵ Ayşin Şişman, "1702-1708 Tarihleri Arasında Türk-Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler", *Belleten*, (Ağustos 1999), Cilt: 63, No: 237, s. 510.

I. François hapisteyken Macar asıllı Comte Jean Frangipani'yi Kanuni Sultan Süleyman'a yazdığı mektubu götürmesi için elçi olarak İstanbul'a göndermişti.¹⁷⁶ Kanuni Sultan Süleyman'dan içerisinde bulunduğu zor durumdan kendisini kurtarmasını ve Şarlken'i mağlup etmesini istemişti.¹⁷⁷ I. François hükümdarlığı süresi boyunca da Habsburglara karşı Kanuni Sultan Süleyman ile işbirliği talebinde bulunmuştu.¹⁷⁸ Ancak bu durum ilk başlarda kendisine karşı bir ittifak yapılacağı korkusuyla Avrupalı devletlerden gizli tutulacaktı. Fransa bu korkuyu savaş alanlarında da sürdürecekti. Buna 17 Mayıs 1537'de gerçekleştirilen "Seferi Pulya" adı verilen sefer örnek verilebilir. Fransa ve Osmanlı Devleti İtalya'ya saldırmak için ittifak yapacaktı. Osmanlı Devleti Güney İtalya'yı zapt ederken, Fransa da Kuzey İtalya'yı zapt edecekti. Ancak Fransa, yaşadığı korkudan dolayı karadan harekete geçmeyecekti. Fransa karadan harekete geçemeyince Baron de Saint Blancard idaresindeki donanmasını Barbaros Hayrettin Paşa kuvvetlerine katılması için gönderse de Blancard herhangi bir müdahale yapmaktan kaçınacaktı. Böylece İtalya Harekâtı neticesiz kalacaktı.¹⁷⁹ Osmanlı Devleti bu duruma kızsız da iki devlet arasındaki ilişki bitmeyecekti. I. François vefat ettikten sonra da diğer hükümdarlar ile de ilişkiler devam edecek ve Fransa, Osmanlı Devleti için "Kadim Dost" olacaktır.

I. François ile beraber Osmanlı Devleti ve Fransa arasında meydana gelecek olan en önemli hadise, tarihe "Kapitülasyon" adı ile geçecek olan "Barış, Dostluk ve Ticaret Antlaşması" olmuştur. Bu antlaşma Fransız elçi Jean de la Forest ile Makbul

¹⁷⁶Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s. 402.

¹⁷⁷Kanuni Sultan Süleyman'ın Ocak 1526 tarihinde I. François'e gönderdiği mektup:

"...Ben ki; Sultanlar Sultanı, Hakanlar Hakanı, Hükümdarlara taç veren, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi, Akdeniz'in ve Karadeniz'in ve Rumeli'nin ve Anadolu'nun ve Karama'nın ve Rum'un ve Dulkadir Vilayeti'nin ve Diyarbakır'ın ve Kürdistan ve Azerbaycan'ın ve Şam'ın ve Halep'in ve Mısır'ın ve Mekke ve Medine'nin ve Kudüs'ün ve bütün Arap diyarının ve Yemen'in ve daha nice memleketlerin ki, yüce atalarımızın ezici kuvvetleriyle fethettikleri ve benim dâhi ateş saçan zafer kılıcımla fetheyletiğim nice diyarın Sultanı ve Padişahı Sultan Bayezid Han'ın torunu, Sultan Selim Han oğlu Sultan Süleyman Han'ım. Sen ki; Françe vilayetinin Kralı Fransuva'sın (Françeskosun-François). Hükümdarların sığındığı kapıma adamın Frankipan ile mektup gönderip, memleketinizin düşman istilâsına uğradığını, hâlen hapiste olduğunuzu bildirip, kurtulmanız hususunda bu taraftan yardım ve medet istida etmişsiniz (istemişsiniz).

Her ne ki demiş iseniz dünyayı idare eden tahtımızın ayaklarına arz olunmuştur. Her şeyden haberdar oldum. Padişahların mağlup olması ve hapsolması tuhaf değildir. Gönlünüzü hoş tutup, hatırınızı incitmeyiniz. Böyle bir durumda atalarımız düşmanları mağlup etmek ve ülkeler fethetmek için seferden geri kalmamışlardır. Biz dahi onların yolundan yürüyüp, her zaman memleketler ve kuvvetli kaleler fetheylemekteyiz. Gece gündüz daima atımız eyerlenmiş ve kılıcımız kuşanılmıştır. Allah hayırlar müyesser eyleyip meşîyyet ve irâdâtı neye müteallik olmuş ise vücuda gele. (Allah hayırlar versin ve iradesi neyse o olsun. Bunun dışındaki vaziyet ve haberleri adamınızdan sorup öğrenesiniz. Böyle bilirsiniz." Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s. 404.

¹⁷⁸İnalcık, Doğu Batı, s. 237.

¹⁷⁹Soysal, Fransız İhtilâli, s. 10.

İbrahim Paşa arasında 18 Şubat 1536 tarihinde imzalanmıştır.¹⁸⁰ Bununla beraber Fransızlara %5 gümrük ile her iki devlete ait gemilerle serbestçe seyr ü sefer etme hakkı verilmiştir.¹⁸¹ En önemlisi ise Fransa, Osmanlı limanlarında ticaret yapmak hakkına sahip olmuştur. Bu sayede, diğer devletler de Fransız bayrağı ile Osmanlı limanlarına girme hakkı kazanmıştır.¹⁸² Böylece Fransa diğer devletlere karşı önemli bir üstünlük elde etmiştir. 1569 Ahidnamesi'yle Osmanlı Devleti'nde bir seneden fazla oturan gayrimüslimlerden alınan cizye vergisinden Fransızlar muaf tutulmuş ve Osmanlı tebaasıyla aynı vergiyi ödemeleri konusunda anlaşılmıştır.¹⁸³ 1604 Ahidnamesi'yle de Osmanlı Devleti bünyesindeki Katolikleri himaye etmek konusunda Fransızlara imtiyaz verilmiştir.¹⁸⁴ Fransa kralı XIV. Louis zamanında olan 1673 Ahidnamesi'de Osmanlı topraklarında bulunan rahiplere meşruiyet kazandırmış,¹⁸⁵ %5 olan gümrük vergisi %3'e düşmüş ve Osmanlı topraklarında yaşayan her Katolik'in can ve mal emniyeti temin edilmiştir.¹⁸⁶ Bir diğer önemli ahidname ise 1740 yılında imzalanmıştır. Bu ahidnameyle, Fransız elçilerin diğer Hristiyan devletlerin elçilerine göre daha üstün bir muamele görmesi kararlaştırılmıştır.¹⁸⁷ Böylece I. François'nın yardım istemesi ile iki devlet arasında başlayan ilişkiler siyasî, dini ve ekonomik olarak Fransa'ya büyük faydalar sağlamıştır.

Yapılan ittifaklar ve verilen kapitülasyonlar dışında Osmanlı Devleti'nin başka devletler ile yapmış olduğu savaşlar da Fransa'ya olumlu yönde etkileri olmuştur. Osmanlı Devleti'nin II. Viyana Kuşatması'da bu yönde bir etki yaratmıştır. Venedikli tüccarların Osmanlı limanlarına girmesi yasaklanınca, Fransa'da XVIII. yüzyılın başlarına doğru Akdeniz limanlarında etkin bir rol oynamaya başlamış ve bu da Fransa'nın ticari alanda yeni kazançlar elde etmesine neden olmuştur.¹⁸⁸

---

¹⁸⁰ Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s. 412.

¹⁸¹ Şişman, 1702-1798 Tarihleri, s. 511.

¹⁸² Ceran, XVI. Yüzyıl İlk Yarısında, s. 412.

¹⁸³ Şişman, 1702-1798 Tarihleri, s. 514.

¹⁸⁴ Şişman, 1702-1798 Tarihleri, s. 516.

¹⁸⁵ Selim Hilmi Özkan, "XVII. Yüzyıl Sonlarında Hristiyan Birliği Projesi ve Osmanlı-Fransız İlişkileri", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Mayıs 2009), No: 19, s. 68.

¹⁸⁶ Işık Eğrioğlu Ertekin, "Fransız Elçilik Raporlarına Göre Osmanlı-Fransız İlişkileri", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Edirne, 2023, s. 109.

¹⁸⁷ Tahir Sevinç, "Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Mehmed Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Nisan 2013), No: 29, s. 121.

¹⁸⁸ Özkan, XVII. Yüzyıl Sonlarında, s. 66.

I. François döneminden itibaren başlayan ilişkiler en çok Fransa'ya fayda sağlasa da Fransa asla bunlarla yetinmeyecektir. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki varlığından rahatsız olacak ve ticari sebeplerden dolayı buranın kendisinin eline geçmesini isteyecektir. Bunun için de *Hristiyan Birliği* kurmaya çalışacaktır. 1604 Ahidnamesi'yle Osmanlı Devleti bünyesindeki Katolikleri himaye hakkı Fransa'ya verilse de Fransa daha ileriye gidecek ve Osmanlı Devleti'ndeki Hristiyanları Katolikleştirme ve hamisi olmak isteyecektir. Ancak Fransa bu konuda başarılı olamayınca, Osmanlı Devleti içerisindeki Hristiyanları kışkırtmak yolunu seçecek ve böylece Osmanlı Devleti'ni parçalamak isteyecektir. 1650'li yıllardan sonra Osmanlı sınırlarında Katolik propagandası artacak ve Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki ilişkilerde gerginlik yaşanmasına sebep olacaktır. Fransa istediği gibi bir isyan başlatamasa da XVII. yüzyılın sonlarına doğru birçok Hristiyan, Katolik mezhebine geçecektir.¹⁸⁹

Fransa, Akdeniz'deki ticari menfaatleri için Girit Seferi ve Napoléon'un gerçekleştirmiş olduğu Mısır Seferi'nde Osmanlı Devleti'nin karşısında yer alacaktır. Girit Adası, deniz ticareti ile uğraşan Batılı milletler için büyük bir öneme sahiptir. Osmanlı Devleti için de Doğu Akdeniz'deki egemenliklerini tamamlaması için önemlidir. 1522'de Rodos ve 1571'de Kıbrıs'ın alınmasından sonra, Girit'in fethi gündeme gelecektir.¹⁹⁰ Venediklilerin elinde olan Girit'in Osmanlı Devleti eline geçmesini istemeyen Fransa, Venediklilerden taraf olacak ve onlara yardım edecektir. Venedikliler, Osmanlı Devleti'nin saldırısına karşı İspanya'dan, Fransa'dan, Avusturya'dan, Kardinal Mazarin'den yardım isteyeceklerdir. Hatta Fransa yardıma gelmezse Kandiye Kalesi'ni Osmanlı Devleti'ne teslim edecekleri haberini göndermişlerdir. Bunun üzerine Fransızlar 60 pare kalyon ve şayka ile yardım için Girit'e gideceklerdir. Osmanlı Devleti de bu yardımları bildiği halde hiçbir şekilde Fransa ile dostluk ilişkisini kesmeyecektir.¹⁹¹ 1645 yılında başlayan sefer Fransa'nın yaptığı yardımlar sonucu uzayacak ve 1669 yılında bitecektir.

¹⁸⁹Özkan, XVII. Yüzyıl Sonlarında, s. 63.

¹⁹⁰Ayşe Pul, "Osmanlı-Fransız Diplomasinin İki Mühim Evresi: Girit ve Mısır Seferleri", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (2007), No: 22, s. 161; Girit Seferi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Yükepe, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Girit Seferi (1645-1669)*, 3. cilt 3. kısım eki, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları, Ankara, 1977.

¹⁹¹Pul, Osmanlı-Fransız Diplomasinin, s. 162-163.

XVII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti eski kudretini kaybetmeye başlarken, Fransa kudretli bir devlet haline gelmeye başlayacak ve artık Osmanlı Devleti ile ittifak yapmak hayati bir önemde olmayacaktır.¹⁹² Ancak Osmanlı Devleti üzerindeki ticari çıkarlarına karşı bir tehlike ortaya çıktığı zaman ya da savaş halinde bulunduğu devleti oyalamak ve kendisini rahatlatmak istediği zamanlar ittifak yapmak isteyecektir. Buna 1739 Belgrad Antlaşması örnek verilebilir. Fransa, Ruslar'ın Karadeniz ve Akdeniz'e çıkararak kendisinin Doğu ticaretine¹⁹³ zarar vereceği endişesinden dolayı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında arabuluculuk yaparak antlaşmanın imzalanmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda Fransa, I. Mahmut için kara gün dostu olmuştur.¹⁹⁴

Osmanlı Devleti ve Fransa arasında yaşanan en önemli hadiselerden birisi de Napoléon'un gerçekleştirmiş olduğu Mısır Seferidir. Ancak Mısır'ın fethi düşüncesi Napoléon'dan öncesine dayanmaktadır. Mısır'ın fethi düşüncesi ilk defa XIV. Louis zamanında Alman düşünür Leipnitz tarafından ortaya atılmıştır.¹⁹⁵ Leipnitz'e göre, "Fransa Mısır'ı alırsa Akdeniz'e hâkim olur; Doğu Hint yolunu tutar; Batı Hint'i de İspanyollarla paylaşabilirdi. Üstelik Mısır sınırsız servete sahipti."¹⁹⁶ Ancak ileri sürmüş olduğu bu düşünce XIV. Louis tarafından kabul edilmedi.

Mısır'ın fethini ilk defa ciddi bir şekilde düşünen, 1758-1770 yılları arasında Dışişleri vekilliği yapan Duc de Choiseul olmuştur. Osmanlı Devleti'nin yıkılacağını düşünen Duc de Choiseul, ticari imkanlardan dolayı Mısır'ın ele geçirilmesi fikrini ileri sürmüştür. 1768-1774 yıllarında Fransa'nın İstanbul'daki Büyükelçisi olarak görev yapan Saint-Pries de Mısır'ın ele geçirilmesini şu sözlerle ifade edecektir; *"...Mısır, demiştir, Hindistan'ın en kısa yoludur. İngiltere'nin zengin Hint toprakları üzerindeki hâkimiyetini Mısır'dan tehdit etmek mümkündür. Mısır aynı zamanda*

---

¹⁹²Soysal, Fransız İhtilâli, s. 17.

¹⁹³ "1724 senesinde İstanbul'daki Fransız elçi Bonnac Markisi Jean-Louis d'Usson, Fransa'nın Doğu limanlarındaki ticaret hacmi hakkında ortalama verileri ortaya koymuş, buna göre İstanbul limanında 700 bin, İzmir limanında 800 bin, Halep limanında 400 bin, Sayda limanında 450 bin, Trablus ve Suriye limanlarında 200 bin kuruş; Kahire, İskenderiye ve Reşid limanlarında 1.200.000, Kıbrıs'da 100 bin, Hanya ve Kandiye limanlarında 300 bin, Mora limanında 200 bin, Side limanında 100 bin olmak üzere toplam 4.450.000 kuruşluk ticaret hacmi olduğunu belirtmiştir. Bu rakamlar göz önüne alındığında Levant ticaretinin devamının Fransa için ne derece önemli olduğu görülebilmektedir." Ertekin, Fransız Elçilik Raporlarına, s. 107.

¹⁹⁴İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, 4. cilt, 1. bölüm*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1978, s. 295.

¹⁹⁵Azmi Süslü, "Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri, 1798-1807", *Belleten*, (Ocak 1983), Cilt: 47, No: 185, s. 260.

¹⁹⁶Soysal, Fransız İhtilâli, s. 44.

dünya ticaretinin antreposu olabilir...” Mısır’ın ele geçirilmesini ifade edenler arasında Baron de Tott’da yer almıştır. Baron de Tott Mısır Seferi’nin gerekliliğini, “... Mısır’ı zapt etmekle Rusya’nın genişlemesine karşı büyük bir mânia koyduktan başka, buradan diğer Türk ülkelerini de tehdit altında bulundurabiliriz. Dolayısıyla, bütün Doğu ticaretini emniyet altına almış oluruz...” diyerek açıklamıştır.¹⁹⁷

I. François dönemi ile iki devlet arasında başlayan ilişkiler zaman zaman Fransa’nın ticari çıkarları doğrultusunda kesintiler yaşasa da çoğunlukla dostane şekilde devam etmiştir. Hatta Fransa, İzmir, Selanik, Girit, Kıbrıs, Rodos, Bağdat, Halep, Şam, İskenderiye gibi önemli liman ve şehirlerde konsolosluk bulundurarak, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde rahatça hareket eden ve önemli kazançlar sağlayan bir devlet olmuştur.¹⁹⁸ Fransa, Osmanlı Devleti toprakları üzerindeki ticari amaçlarının başka devletlerin eline geçeceği endişesiyle Osmanlı Devleti ile olan ilişkilerini kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmıştır.

3.2. Napoléon’un Osmanlı Devleti’ne Karşı Değişen Politikası

Fransa ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerde zaman zaman sorunlar yaşansa da iki devlet arasında dostluk devam etmiş ve hiçbir zaman savaş meydana gelmemiştir. Fransız Devrimi meydana geldiği zaman da Avrupalı devletler harekete geçerken, Osmanlı Devleti herhangi bir tepki göstermemiştir. Osmanlı Devleti, Fransa ile olan dostluğunu Napoléon’a karşı da göstermiş ve III. Selim ile Napoléon birbirlerini dost olarak görmüşlerdir. Büyük güçlerin büyüleyici olduğunu düşünen Napoléon, Osmanlı Devleti’ni de büyük bir güç olarak görmüş ve bu sebeple kendisine karşı bir hayranlığı olmuştur. Ayrıca Türkleri öldürülebilir ama yenilmez olarak görüyordu.¹⁹⁹ Ancak Napoléon’un yıldızının parlaması ve kendisinin var olan “Doğu hayali” sonucu iki devlet arasında ilişkiler bozulmaya başlayacaktır. İlk başlarda Osmanlı Devleti’ne subay olarak gitmek isteyen Napoléon, Kuzey İtalya Seferi ile Osmanlı Devleti’ni parçalamak isteyecektir.

Fransa’da hak ettiği değeri kendisine verilmediğini düşünen Napoléon,²⁰⁰ Osmanlı Devleti’nin, Fransız elçi Descorches aracılığıyla Fransa’dan subaylar

¹⁹⁷Soysal, Fransız İhtilâli, s. 45-47.

¹⁹⁸Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 61.

¹⁹⁹Château de Versailles ve Napoléon 1er dergilerinin genel yayın yönetmeni David Chanteranne ile yapılan mülakattan. 23 Aralık 2024.

²⁰⁰Château de Versailles ve Napoléon 1er dergilerinin genel yayın yönetmeni David Chanteranne ile yapılan mülakattan. 23 Aralık 2024.

istemesi ile buna talip olacaktır. Napoléon bu isteğini 17 Eylül 1795'te Comité de Salut Public'e yazdığı dilekçede şu şekilde ifade etmiştir:

“Rusya İmparatoriçesi ile Avusturya'nın ilişkilerini sıkılaştırdığı şu sırada, Osmanlı Devleti'nin askeri imkânlarını elden geldiği kadar takviye etmek Fransa'nın menfaatinidir. Bu devletin mert, fakat harp sanatı kaidelerinden habersiz pek çok askeri vardır. Muharebelerin kazanılması ve özellikle müstahkem mevkiilerin zaptı ve müdafaasına ait tabiyede son derece önemli olan topçuluk, Osmanlı Devleti'nde henüz çocukluk çağındadır. Bunun farkında olan Osmanlı Devleti, bizden topçu ve istihkâm subayları talep etmiştir. Şu sırada orada birkaç subayımız vardır. Ancak bunlar ne yeterli miktardadır ne de netice alabilecek kadar yetiştirilmiştir. Toulon'un kuşatılmasında ordumuzun topçu komutanlığında biraz olsun şöhret kazanmış olan General Napoléon, bir heyet ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin hizmetine gitmeyi arzu eder. Oraya kendisiyle birlikte, harp bilimlerinde özel bilgileri olan altı veya yedi subay götürecektir. Eğer bu yeni vazifesi ile Osmanlı Devleti ordusunu daha kuvvetli yapabilir ve müstahkem mevkiilerinin müdafaa kudretini arttırabilirse, vatanına ehemmiyetli bir hizmet yaptığına ve avdetinde ona liyakatini ispat eyleyeceğine inanacaktır.”²⁰¹

Napoléon'un bu görev için ısrar etmesi üzerine, Osmanlı Devleti'ne gönderilmesine karar verilecektir. Ancak Napoléon hazırlıklarını yapmaya başladığı sırada, 13 Vendémiaire isyanını bastırmaya çalışan Barras'ın Napoléon'u kendi yanına yardımcı olarak istemesi üzerine Napoléon'un Osmanlı Devleti'ne gitmesi de iptal olmuştu.²⁰²

Napoléon, Fransa'nın yararına Osmanlı Devleti'ni desteklemenin gerektiğini düşünse de zamanla bu düşüncesi ortadan kalkacak ve en doğrusunun Osmanlı Devleti'nin parçalanması gerektiğini düşünecektir. Hatta kendi kendisini idare edemeyen bir devleti parçalayıp, parçalarının da İngilizlere kaptırmanın bile hayırlı olacağını ileri sürecektir.²⁰³

Napoléon'un, Osmanlı Devleti'ni parçalamasına yönelik kendisine gönderilen “Kodrika Muhtırası” büyük bir öneme sahiptir. Burada Osmanlı Devleti Asya'da ve Rumeli'de olmak üzere iki devlete bölünecekti. Birincisinin başkenti Bağdat olurken

²⁰¹Soysal, Fransız İhtilâli, s. 161-162.

²⁰²Soysal, Fransız İhtilâli, s. 163.

²⁰³Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet, s. 2129.

ve Osmanlı Devleti'nin yönetimi altında teokratik bir devlet olurken, diğerinin de başkenti İstanbul olacak ve Fransa'nın müttefiki olan Hristiyan bir devlet olacaktı. İkinci plan ise Bulgaristan, Sırbistan, Arnavutluk, Bosna, sınırı Termopil'e kadar olacak kara Yunanistan'ı ve Yunan adaları'na bağımsız ve özerk vilayetler olma hakkı verecektir. Böylece Napoléon, bu devletlerin ve özerk bölgelerin koruyucusu olacaktır.²⁰⁴ Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi sırasında Osmanlı Devleti'ne yönelik politikalarına dikkat edildiği zaman, kendisi için ikinci planın kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Çünkü böylece Napoléon bütün devletlerin hâkim olmak istediği Balkanlara inecek ve Doğu Akdeniz ticaretini ele geçirecekti.

Napoléon, Osmanlı Devleti'ne yönelik niyetini 1797 yılı sonlarında yazmış olduğu bir mektupta açıkça belli etmiştir; "...Şarka gitmek lazım büyük şerefler oradadır. Mesela Mısır'ı, Filistin ve Suriye'yi aldıktan sonra ya Hint'e yürümeli yahut Anadolu, İstanbul, Balkanlar üzerinden Şarki Avrupa'ya geçmeli. Fransa'ya Şark'tan bir güneş gibi girmeli."²⁰⁵ Burada görüldüğü üzere Napoléon'un Osmanlı Devleti'ne yönelik planladığı saldırılar bir bütünlük içermektedir. Buna örnek Mısır Seferidir. Napoléon'un Mısır Seferi'nin İngiltere'ye yönelik bir sefer olduğu yazılsa da aslında Napoléon'un burada çoklu bir planı olduğu anlaşılmaktadır. Yani Mısır Seferi içerisinde bir Balkan saldırısı politikasını da barındırmaktadır.

3.3. Napoléon İçin Balkanların Önemi ve Hellenizm

Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkanlar, stratejik konumundan dolayı devletler için büyük bir önem arz etmiş ve burada hâkim güç olmak için pek çok çatışma yaşanmıştır. Balkanların bu çatışmalara maruz kalmasının önemli bir faktörü karadan ve denizden girişinin olmasıdır.²⁰⁶ Böylece tarihteki önemli olayların yaşandığı bir coğrafya olmuştur. Büyük İskender, Balkanlar'dan Anadolu'ya oradan da Afrika ve Asya'ya açılmıştır, Romalılar, Balkanlar ve Akdeniz'den Anadolu'ya geçmiş ve Asya kıtasına açılmıştır, Hristiyanlıkta Boğazlar ve Balkanlar üzerinden Avrupa'ya yayılmıştır.²⁰⁷

²⁰⁴Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 122-123.

²⁰⁵Ceyda İftar, "Napoleon Bonaparte'ın Osmanlı Devleti ile ilgili Politikası ve Akka Kuşatması", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2016, s. 22.

²⁰⁶Halil Kurt, Ayşe Yaşar, "Balkan Yarımadası'nın Jeopolitiği. Geopolitic of Balkan Peninsula", *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series VII. IBBANESS Congress Series-Tekirdağ/Turkey*, (Tekirdağ: Marmara Üniversitesi), 2018, s. 429.

²⁰⁷Akman, Paylaşılmayan Balkanlar, s. 18.

Balkan Yarımadası batıda Adriyatik, doğuda Karadeniz ile kuzeyde ise Tuna ve Sava nehirlerinin açtığı ovalarla çevrilidir. Güneyde ise birçok ada ve yarımada ile Akdeniz'in ortalarına kadar ilerlemektedir.²⁰⁸ Balkanlar, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Asya arasında stratejik bir öneme sahip olduğu için²⁰⁹ Avrupalı devletlerin ilgi odağı olmuştur. Böylece Balkanlara sahip olan devlet, batıda Avrupa'yı doğuda Rusya'yı tehdit eder duruma gelecektir.²¹⁰ Bu yüzden her devlet Balkanlar üzerinden kendi güvenliğini sağlamak istemiştir.

Balkanlar, Akdeniz'in önemli bir parçası olduğu için ve Akdeniz'deki ticari amaçlarından dolayı Napoléon'un siyasetinde önemli bir yeri olmuştur. Ekonomik olarak kötü durumda olan Fransa, Devrim ile beraber durumu daha da kötüleşecek ve bu sebeple ticari olanaklarından dolayı Akdeniz'e inmek isteyecektir. Napoléon Yedi Ada'yı ele geçirmesi ile beraber bu amaç için hareket edecektir. Fransa'nın Akdeniz'de çift taraflı bir projesi olmuştur. İlk olarak Akdeniz'i Fransız gölü haline getirmek isteyecek ve böylece Afrika'ya yönelik olan sömürgeci politikası kolaylaşacaktır.²¹¹

Balkan coğrafyasının önemi göz önüne alındığı zaman güçlü bir durumda olan Napoléon'un bu coğrafyaya hâkim olmasına izin verilemezdi. Bu duruma özellikle Rusya karşı çıkacaktır. Çünkü Napoléon, Balkanları ele geçirirse Rusya'ya karşı bir tampon bölge oluşturmuş olacaktı. Ancak Rusya, 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Akdeniz'de konumunu güçlendirmişti ve bu durumda kendisine tehlike oluşturacak olan Napoléon'un hedeflerine ulaşmasına izin veremezdi. Rusya'nın Boğazlar'a ve Balkanlar'a inme politikası vardı. Balkanlar, Rusya'ya Güney Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya inme imkânı sağlayacaktı. Ayrıca bazı Balkan ülkeleri ile din-mezhep birliği mevcuttu ve Slav-Ortodoks unsurları barındıran Balkanlar ile bir bütün Rus İmparatorluğu kurmak istemekteydi.²¹² Napoléon'un karşısında yer alan diğer önemli devlet İngiltere olmuştur. Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'nın Napoléon'un eline geçmesi ile İngiltere'nin Doğu ticaret yolları kapanmış olacaktı.²¹³

---

²⁰⁸ Muhammet Kaçmaz, "Balkan Coğrafyası", ed. Zeynep İskefiyeli v.d., *Türk Tarihinde Balkanlar*, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya, 2013, s.24.

²⁰⁹ Akman, Paylaşılamayan Balkanlar, s. 15.

²¹⁰ Akman, Paylaşılamayan Balkanlar, s. 17.

²¹¹ Vugar Akifoğlu, "Fransa'nın Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika Politikası (18.Yüzyılın İkinci Yarı)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmış Doktora Tezi), Ankara, 2019, s. 196.

²¹² Kurt, Yaşar, Balkan Yarımadası'nın, s. 441.

²¹³ Akifoğlu, Fransa'nın Doğu Akdeniz, s. 133.

Bütün devletlerin gözü Balkanlardayken buraya Osmanlı Devleti hâkimdi. Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda görülmesi ilk defa tahtı ele geçirmek isteyen bir Bizans soylusunun paralı askeri olarak 1345 yılında olmuştur. Buradaki zenginliği gördükten sonra 1354 yılında Gelibolu'ya yerleşmişler ve bundan sonra da adım adım Balkanları ele geçirmişlerdir. Osmanlı Devleti'nin Balkan Yarımadası'nı fiilen yönetmeye başlaması da XVI. yüzyılın ortasında olmuştur.²¹⁴

Campo Formio Antlaşması sonucunda Yedi Ada'yı ele geçiren Napoléon Doğu Akdeniz'e inmek için yönünü Balkanlara çevirecek ve özellikle Mora ve Arnavutluk taraflarına askerlerini gönderecek ve buralardaki halkı Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak isteyecektir. Napoléon Yedi Ada, Mora, Arnavutluk ve Mısır üzerine giderek geniş bir coğrafyayı kapsayan Balkan politikası ortaya çıkarmış olacaktır. Çünkü yukarıda da değinildiği üzere Balkan Yarımadası Kuzey Afrika ve Ortadoğu arasında stratejik bir noktada yer aldığı için Balkanlar üzerinden diğer bölgelerde de hâkimiyet kurulmuş olacaktır.

Napoléon, Balkan politikasının temeline Hellenizmi yerleştirecek ve bu bölgede bulunan halklara özgürlük vadedecektir. Fransız Devrimi sonucu ortaya çıkan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi, Balkanlardaki halklar için de bir uyanış yaratacaktır. Yani, unutulmuş olan Helen milliyetçiliği ortaya çıkacak ve Napoléon'u kurtarıcı olarak görmeye başlayanlar olacaktır. Yunan bağımsızlık savaşçılarından Theodoros Kolokotronis'in de belirttiği üzere, "Önce Fransız Devrimi, sonra Napoléon, dünyanın gözünü açmıştır. Eskiden uluslar çok cahildi, insanlar kralları Tanrı zanneder, onların yaptığı her şeyin doğru olduğuna inanırlardı. Ancak bu son gelişmelerden sonra insanları kontrol etmek artık çok zorlaşmıştır."²¹⁵

Osmanlı Devleti'nin 1360'lı yıllardan itibaren Balkanlarda ilerlemeye başlaması ile Yunanlılar için yeni bir dönem başlayacaktır. Osmanlı Devleti 1371 Çirmen zaferinden sonra Makedonya topraklarına doğru ilerlemeye başlayacak ve 1372'de Gümülcine, İskeçe, Kavala, Drama, Zihne, Serez ve Karaferye'yi ele geçirecektir. 1430'da Selanik ele geçirilecek ve 1460 yılında da yapılan bir seferle Venedik'in elindeki kaleler hariç Mora Yarımadası Osmanlı hâkimiyetine girecektir.

---

²¹⁴ Andrew Baruch Wachtel, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Doğan Kitap, İstanbul, 2009, s. 63-64.

²¹⁵ Mark Mazower, *Bizans'ın Çöküşünden Günümüze Balkanlar*, çev. Ayşe Ozil, Alfa Basım, İstanbul, 2014, s. 126.

1500 yılında Venedik'in elindeki kıyı limanları Navarin, Modon (Moton) ve Koron, Kanuni Sultan Süleyman zamanında da Anabolu ve diğer yerlerin alınması ile Mora'nın fethi tamamlanmış olacaktır. Daha sonra da Rodos, diğer Ege Adaları ve Girit Adası'nın Osmanlı'nın eline geçmesi ile Yunanistan'da tamamen Osmanlı Devleti hâkimiyeti başlamış olacaktır.²¹⁶

Osmanlı Devleti, kendi nüfuzu altında bulundukları sürece kendilerinden sadece sadakat göstermelerini ve düzenli bir şekilde vergilerini ödemelerini isteyecektir. Osmanlı Devleti dini inançlarına da karışmamış ve zamanla devlet içerisinde önemli mevkilere gelme imkânı da sağlamıştır. Ancak Bizans İmparatorluğu'nun çöküşünü, kendilerine günahlarından dolayı Tanrı tarafından verilen bir ceza olarak görüyorlar ve Osmanlı Devleti yönetimini kabullenmeyerek bir gün kurtulacaklarını düşünüyorlardı. Hatta taht varisi soylarının eski gücüne kavuşacağını ve Konstantinopolis'i geri alacaklarına inanıyorlardı.²¹⁷

Balkanlarda gözü olan ve Osmanlı Devleti'ni parçalamak isteyen Rusya için, Osmanlı Devleti içerisindeki Yunanlılar büyük bir önem arz edecektir. Hatta I. Petro, Rusya'nın onların bir hamisi olarak tanınmasını ve ruhani bir üstünlük kazanmasını isteyecektir. Böylece Yunanlıları aldatıcı yollarla Rusya'ya bağlayarak onların vasıtası ile Osmanlı Devleti'ni hâkimiyet altına almayı planlayacaktır.²¹⁸ Yunanlılar da ilk başlarda Rusların kendilerini kurtaracaklarına inanmışlardı. Çünkü "Ksanthon genos" destanına inanan Yunanlılar, kuzeyden gelen sarı saçlı ırkın kendilerini kurtaracağını düşünüyorlardı. Kendileri için bu sarı saçlı ırk, Osmanlı Devleti yönetiminde olmayan tek Ortodoks halk olan Ruslar olacaktır.²¹⁹

XVII. yüzyılda Myra Metropolit Matthaïos, Osmanlı egemenliğinden kurtulmak için Ruslara bel bağlandığını şu dizelerle ifade etmekteydi:

"Sarı saçlı ırkın gelip bizi özgürlüğümüze kavuşturmasını

Moskova'dan gelip bizi kurtarmasını umut ediyoruz.

²¹⁶Mehmet Hacısalıhoğlu, "Yunanistan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 586-587.

²¹⁷Hasan Demirhan, "İngiltere'nin Balkan Politikası ve Yunanistan", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2013, s. 70-71; Meral Bayrak, "1821 Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Eskişehir, 1999, s. 19.

²¹⁸Hasan Demirhan, İngiltere'nin Balkan, s. 45.

²¹⁹Demirhan, İngiltere'nin Balkan, s. 71.; Meral Bayrak, 1821 Mora İsyanı, s. 19.

Kâhinlere, sahte kehanetlere inanıyoruz

Ve zamanımızı boş şeylere harcıyoruz.

Türk'ün ağını kaldırsın diye üzerimizden

Umudumuzu kuzey rüzgârına bağlıyoruz.”²²⁰

Antik Yunanlılar kendilerine ‘Helen’ derlerdi. Ancak Bizans Devleti’nin ve Ortodoks Kilisesi’nin ²²¹ baskıcı politikası karşısında Antik Helen kültürü yok edilmeye çalışılacak ve Hristiyanlar kendilerini Helenler’in karşıtı olarak tanımlayacaklardır. ²²² Böylece Hristiyanlığın yayılmaya başlaması ile Helenler kendilerine Hristiyan demeye başlayacaklar ve Hellenizm ortadan kalkmış olacaktır. ²²³ Hellenizm uzun yıllar sonra Mora’nın Mistras yöresinden filozof ve politikacı olan Plethon Gemistos’un “biz ... ırk olarak Heleniz” demesi ile tekrar ortaya çıkacaktır. Ancak Gemistos istediği başarıyı elde edemeyecektir ve bu sebeple Hellenizm uzun bir süre daha canlanmayacaktır. ²²⁴ Ancak daha sonra Konstandinos Laskaris’de ulusçu bir yaklaşımla 1476 yılında Milano’da Yunanca olarak Helen Gramer’i yayınlamıştır. 1526’da da ilk Yunanca kitap basılmıştır. ²²⁵ Ancak bunlar bireysel hareketler olarak kalmıştır.

Hellenizmin XV. yüzyılda bireysel hareketler sonucu ortaya çıkartılması başarısız olsa da XVIII. yüzyılda Yunanlılar, Aydınlanma ve Fransız Devrimi’nin ortaya çıkarmış olduğu milliyetçi fikirlerden etkilenecekler ve bundan sonra Hellenizm canlanmaya başlayacaktır. Yunanlılar arasında Aydınlanma ve Fransız Devrimi fikirlerinin yayılmasında XVIII. yüzyılda Akdeniz’deki ticari koşulları değerlendirerek zenginleşen Yunanlıların etkisi olmuştur. Elde ettikleri ekonomik güç sayesinde pek çok Yunanlı genci eğitim almaları için Avrupa’daki okullara göndermişler ve bu gençler Avrupa’daki Aydınlanma ve Fransız Devrimi düşünceleri ile tanışmışlardır. ²²⁶ Böylece bu fikirlerin Osmanlı Devleti içerisindeki Yunanlılara da

²²⁰Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s.31.

²²¹Kilise Pederleri Helen olmadıklarını vurgulasalarda konuşmalarında ve mektuplarında Antik Helen’e vurgu yapacaklar ve Antik Helen metinlerini hep okuyarak bu kültür ile ilişkilerini kesmemişlerdir. Herkül Milas, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 162.

²²²Milas, *Geçmişten Bugüne*, s. 161-162.

²²³Herkül Milas, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020, s. 44.

²²⁴Milas, *Yunan Ulusunun*, s. 45.

²²⁵Milas, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri*, s. 162-163.

²²⁶Demirhan, *İngiltere’nin Balkan*, s. 76.

ulaşmasını sağlayacaklardır.²²⁷ Ayrıca Direktuar Hükümeti de Yunanlılara özgürce seyahat edebilmeleri için Fransız pasaportu vermiştir. Böylece Fransız Devrimi fikirlerini Osmanlı Devleti'ne götüreceklerdir.²²⁸

Hellenizm ortaya çıkmaya başladığı zaman nasıl bir ulus ismi kullanılması gerektiği konusunda sorunlar ortaya çıkacaktır. Eugenios Boulgares, Yunan ulusunun kurtuluşu için çalışmış önemli bir isimdir. Ulus ismi için kendi görüşü şu şekildedir, “Atalarımız Helen ismini ama Grek adını da kullanmışlardı... Avrupa ülkeleri ulusumuzu bu isimle, Grek olarak tanırlar. Biz “Helen” ismini putperestliği anımsattığından, “Rum” ismini ise Romalı olmadığımızdan kullanmamalıyız.” Demetrios Katartzes ise, “İsa’dan esaret yıllarına dek, yüzyıllarca putperest anlamına gelen sözcüğün anlamını nasıl olurda kimi okumuşlar görmezlikten gelip değiştiriyor ve kendilerine “Helen” diyebiliyor? Nasıl Hristiyan ve Rum iken bunu yapabiliyorlar?... Helenler atalarımızdır ama isimlerini alamayız.”²²⁹ Yunan İhtilali’nin öncülerinden Velestinli Regas için bu ulus Romios’lardan (Rum’lardan) oluşmaktaydı. Saygın bir ideolog olan Korais’te bu ulusa “Grek” denmesini istemiştir, çünkü “Avrupa bizi böyle tanıyor” diye ifade etmiştir. İleri sürülen bu tarz düşüncelerden sonra ulus isminin “*Helen ulusu*” olmasına karar verilecektir.²³⁰

Hellenizmin canlanması ile Yunanlılar ve özellikle aydın kesim çocuklarına Antik Yunan isimleri vermeye başlayacak, eski metinler çevrilecek ve Yunanlı demokratlar Batı’daki cumhuriyet taraftarları gibi eski rejime, aristokrasiye ve kilise kurumlarına karşı çıkacaklardır.²³¹ Görüldüğü üzere Yunanlılar soylarını, Antik Yunanlılara dayandırmışlardır. Anthony D. Smith bu durumu “süper-aile” olarak açıklamaktadır. Yani bu soydaşlık ile canlı bir kimlik duygusu için vazgeçilmez olan süreklilik ve mensubiyet duygularını Antik Yunanlılara bağlayarak kendilerini bu ailenin bir parçası olarak hissetmişlerdir.²³² Eric Hobsbawm’da bunu “ön millî kimlik” aramak olarak açıklamıştır. Yani millî bir devlet arayan halkların belleklerini geriye

²²⁷ Victor Roudometof, Balkanlar içerisindeki Aydınlanmacı düşüncenin sınıf temelli olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü okuryazar olmayan halk kitlesi mevcuttu ve bunlar okuryazar olan ve üst sınıflar ile aynı şekilde Aydınlanmacı düşüncelerden etkilenemezlerdi. Victor Roudometof, “From Rum Millet to Greek Nation: Enlightenment, Secularization and National Identity in Ottoman Balkan Society, 1453-1821”, *Journal of Modern Greek Studies*, (May 1998), Volume: 16, No: 1, s. 14-15.

²²⁸ Saltuk Duran, “Direktuar Dönemi Fransa’sının Yunan Politikaları Çerçevesinde Manililer (1797)”, *Toplumsal Tarih*, (Temmuz 2015), No: 259, s. 64.

²²⁹ Milas, Yunan Ulusunun Doğuşu, s. 47-48.

²³⁰ Milas, Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri, s.163.

²³¹ Milas, Geçmişten Bugüne, s. 166.

²³² Anthony D. Smith, *Millî Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994, s. 54.

götürdüklerini ifade etmiştir.²³³ Ancak her ne kadar kendilerini eskiye dayandırıp Hellenizmi ortaya çıkarsalar da ne kültürel değişikliğe uğradıkları gerçeği ne de komşu halk ve uygarlıkların onlar üzerindeki kültürel etkileri inkâr edilebilir.²³⁴

Avrupalı aydınlar, Yunanlılara destek olmuşlar, hatta “Kâinatta hareket eden ne varsa kaynağı Yunandır”²³⁵ demişlerdir. Yunan isyanına önemli bir destek Fransız Kraliyet Akademisi’nden gelmiştir. Yunanların Osmanlı Devleti’nden kurtulmasını Hristiyanlık meselesi olarak ele almışlardır. Hatta, “ihtişamlı ve bereketli bu topraklarda Kuran’ın kültü yerine Homerus’un düşsel yaratıkları hüküm sürmelidir. Pericles’in Akropolis’ini yöneten kötü bir paşa, Marathon tarlalarında ve Fokida’da kamp kuran yeniçeriler, Mantine harabelerinde uyuyan, Epaminondos’dan bihaber paşa, bütün bunlar Hristiyan aleminin ruhunu incitmiştir... Eğer Yunanlılara yardım edilmez ise Yunan adı yeryüzünden silinecek ve Hristiyanlık büyük bir utanç içinde kalacaktır” ifadeleriyle Hristiyanların Yunanlılara bağımsızlıkları için destek olma çağrısında bulunmuştur.²³⁶

Fransız Devrimi’ne kadar Rusları kendilerine kurtarıcı olarak gören Yunanlılar, devrim ile beraber yönlerini Fransa’ya ve özellikle de Napoléon’a çevirmişlerdir. Rusların barbar olduklarını düşünmeye başlayacaklar²³⁷ ve özgür olmalarına yardımcı olmayacaklarını aksine kendilerine yardım eder gibi gözükersen topraklarına el koyacaklarına inanacaklardır.²³⁸ Napoléon’un da belirtmiş olduğu üzere Yunanlılar’ın özgürlük özlemi Rusya’nın ileri sürmüş olduğu dinsel bağlardan daha önemli hale gelmeye başlamıştır.²³⁹

Napoléon’un kendilerini kurtacaklarını düşünen iki önemli isim, Velestinli Regas ve Adamantios Koreas’tır. Regas, Osmanlı Devleti’ni *dünya’nın en güzel devleti*²⁴⁰ olarak görmekte beraber, Osmanlı sultanını tiran olarak tanımlamakta ve eşit

---

²³³ Merve Acar, “Yunan Milliyetçiliğinin Oluşumu ve Modern Yunanistan’da Milliyetçi Tarih Yazımı”, *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, (2018), Cilt: 6, No: 2, s. 46.

²³⁴ Smith, Milli Kimlik, s. 54.

²³⁵ Demirhan, İngiltere’nin Balkan, s. 78.

²³⁶ Fatma Uygur, “Yunan İsyanında François Pouqueville’in Siyasi ve Diplomatik Rolü”, haz. Semiha Nurdan, Muhammed Özler, *XVIII. Türk Tarih Kongresi, cilt VI*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022, s. 574.

²³⁷ Arzu Erman, “Erken Dönem Osmanlı Devleti-Yunanistan Krallığı İlişkileri: Problemler, Çatışan Faktörler ve Uzlaşma”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2019, s. 29.

²³⁸ Milas, Yunan Ulusunun Doğuşu, s. 88.

²³⁹ Jacques-Olivier Boudon, “Napoléon et l’hellenisme”, *Anabases*, (2014), No: 20, s. 46.

²⁴⁰ Erman, Erken Dönem, s. 23.

olmayan bir yönetim sisteminin olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple Fransız Devrimi'ne benzer bir devrimin Osmanlı Devleti'nde de gerçekleşmesini istemiştir. Hatta 1797 yılında Fransız Anayasası'ndan esinlenerek bir anayasa hazırlamıştır ve “anayasa, bütün Helenlere, Türklere, Ermenilere, Yahudilere cumhuriyette ikamet eden tüm uluslara eşitliği, özgürlüğü ve bütün dinlerin serbestliğini garanti eder” diyerek görüşünü belli etmiştir.²⁴¹ Yani Regas, bütün uluslar için özgürlük istemiştir. Ancak egemen olacak olanların Yunanlı doğanlar ya da o kültürü almış olanların olması gerektiğini düşünmüştür. ²⁴² Regas tüm insanların kardeşçe ve özgürce yaşaması isteğini Türkçe'ye “Marş” olarak çevrilen “Thourios” şiirinin şu dizelerinde ifade etmiştir;

“Boyun eğsin düşman Adalet'e

kurtulsun dünyamız bu yaradan

özgür yaşayalım, kardeşler; Dünya'mızda!”²⁴³

Regas, silahlı bir eylem gerçekleştirmek isteyecek ve bunun için Triyes'ten Mora'ya gitmeye çalışırken Avusturya polisi tarafından yakalanacak ve Osmanlı Devleti'ne teslim edilerek öldürülecektir. ²⁴⁴ Regas'ın Avusturya polisi tarafından tutuklanması ile Napoléon'a yazmış olduğu bir mektup ortaya çıkmıştır. 1797'de Viyana'da kaleme alınan bu mektup, Napoléon'a ulaştırılması için Trieste'deki Fransız Konsolosu Brechet'e gönderilmiştir. Regas bu mektupta, “Tüm Helenler'in adına yazdığını, kurtulmaları için Napoléon'dan yardımda bulunmasını” istemiş ve burada kendisinin de görev alacağını ifade etmiştir. ²⁴⁵ Zaten Napoléon'un da Balkanlara yönelik politikasından dolayı buradaki halka karşı yönelimi vardı. Antik Helen hayranı bir aydın olan Arnauld'un Napoléon'un direktifine göre kaleme aldığı bildiride “Atalarınızın erdemi sizde de çiçek açsın! Eski canlılığı ve gücü kazanarak Helen adına eski şanı ve parlaklığı yeniden kazandırın!” Fransızların gelişinin amacını “demokratik kurumlarıyla ün kazanmış olan ilk ulusun evlâtlarına özgürlüğü

²⁴¹Erman, Erken Dönem, s. 26.

²⁴²Clogg, Modern Yunanistan, s. 45-46.

²⁴³Milas, Yunan Ulusunun, s. 91.

²⁴⁴Milas, Geçmişten Bugüne Yunanlılar, Dil, Din ve Kimlikleri, s. 174; Regas öldükten sonra da Yunanlılar Napoléon'un yardımını elde etmeye çalışacaklardır. 1800 yılında Ancona'daki Fransız Ticaret Ajansı'nda çalışan Stamatis, Talleyrand'a, Epir ve Mora'daki Yunanlılar arasında devrimci bir toplumun kurulduğunu bildirmiştir. Douglas Dakin, *The Greek Struggle for Independence 1821-1833*, University of California Press, California, 1973, s. 30

²⁴⁵Milas, Yunan Ulusunun Doğuşu”, s. 86.

sağlamaktı... Fransa İtalya'ya özgürlüğünü vermiştir... Bütün özgür ulusların doğal müttefiki ve yardımcısı olan General Bonapart ve Fransa Cumhuriyeti adına, sizlere büyük yardımlar yapacağımıza söz veriyoruz”²⁴⁶ diyerek Napoléon'un desteğini belli etmiştir. Korsikalı General Gentili'de Haziran 1797'de Korfu'ya geldiğinde, Fransızca, İtalyanca ve Yunanca basılmış bir bildiride, beraberinde özgürlük ve eşitlik getirdiğini, Miltiades ve Themistocles'in erdemlerinin bir kez daha yaşayacağını ve Yunanistan'ın eski ihtişamına yeniden kavuşacağını ilan etmiştir.²⁴⁷

Diğer önemli isim Adamantios Koreas'ta kadim bilginin benimsenerek, Modern Yunanlıların yeniden yükseleceğini ve dünyadaki uygun konumlarını yeniden kazanabileceklerini ileriye sürmüştür. Yani *kadim* ve *modern* arasında bir süreklilik olması gerektiğini düşünmüştür.²⁴⁸ Ayrıca Koreas, yeni bir ulus için yeni bir dil inşa etmek istemiştir. Buna göre konuşulan yerel dilden Yunanca olmayan sözcükler temizlenecek ve bunların yerine Antik Yunanca sözcükler konulacaktı.²⁴⁹

Koreas'ta Yunanlıların Osmanlı Devleti yönetiminden kurtulması gerektiğini İstanbul'daki Patrikhane'nin yayımlamış olduğu *Pederler Öğretisi* risalesine karşılık yazdığı *Kardeşlik Öğretisi*'nde “Osmanlı yönetimi çok kötüdür, çağdışıdır; Grekler özgürlüğe kavuşmalıdır; zaten uygar ülkelerde cumhuriyet eski kokuşmuş krallıkları devirmektedirler; Pederler Öğretisi adlı risalenin yazarı çıkarını Türkler ile bir saymaktadır, Türkler köle olmaktan rahatsız olmamaktadır; Hristiyanlık aslında insanların özgür ve eşit olmasını isteyen bir dindir”²⁵⁰ diyerek ifade etmiştir.

Osmanlı Devleti yönetiminden kurtulup özgürlüğe kavuşmanın da Fransa, özellikle de Napoléon, sayesinde olacağını düşünmüştür. Bununla ilgili *Savaş Şarkısı* şiiri ile *Savaş Borusu* adlı yazıyı yayımlamıştır. Şiirde Fransızların üstün ve yiğit olduğunu belirtmiş ve daha ileriye giderek Yunanlıların ve Fransızların tek bir ulus olduğunu yani Grekofransız olduklarını vurgulamıştır.²⁵¹ Napoléon'un Mısır Seferi'ne çıktığı sırada yazdığı Askeri Boru yazısıyla da Yunanlılara Fransızlara yardımda bulunması çağrısını yapmıştır. Ayrıca Osmanlı topraklarının Fransa İmparatorluğuna entegre edilmesini desteklemiştir. Ancak Koreas, Napoléon Mısır Seferi'nden

²⁴⁶Milas, Yunan Ulusunun, s. 87.

²⁴⁷Richard Clogg, “The ‘Dhidkaskalia Patriki’ (1798): an Orthodox Reaction to French Revolutionary Propaganda”, *Middle Eastern Studies*, (May 1969), Volume: 5, No: 2, s. 89.

²⁴⁸Roudometof, From Rum Millet to Greek Nation, s. 26.

²⁴⁹Roudpmetof, From Rum Millet to Greek Nation, s. 25

²⁵⁰Milas, Yunan ulusunun, s. 141.

²⁵¹Savaş Şarkısı şiiri için bkz. Milas, Yunan Ulusunun, s. 287-291.

döndükten sonra fikrini değiştirecektir. Çünkü Napoléon'un bu seferden sonra baskıcı bir rejim ortaya çıkarmaya başladığını düşünecek ve "Avrupa'nın acı çeken halklarını tiranlardan kurtarmak yerine, kendisi tiranların tiranı olmayı tercih etti!" diyecektir.²⁵²

Yunanlı aydınlar Napoléon'u kurtarıcı olarak görürken, Yunan halkının bir bölümü de Napoléon'a karşı büyük bir sempati duymaya başlamıştır. Bir Yunan tüccar Larissa'ya 300 tane Napoléon gravürünü getirmiştir. Kiliseye giden kadınlar, Bakire Meryem ikonalarının önünde yaktıkları gibi Napoléon'un resminin önünde de mum yakmışlar ve ona olan saygılarını ve bağlılıklarını göstermişlerdir.²⁵³ Benzer bir şekilde Mora'daki Mani kadınları da evlerindeki en kıymetli köşeye Napoléon'un portresini yerleştirmiştir.²⁵⁴ Yunanlılar için Napoléon *Özgürlük Tanrısı* olacaktır.²⁵⁵

Napoléon'u destekleyen aydınlar ve sıradan insanlar olduğu gibi karşı olan pek çok Yunanlı da mevcuttu. Bunlara *Tutucu Yunanlar* denilmekteydi.²⁵⁶ Patrikhane ve Osmanlı Devleti'de Napoléon'un karşısında yer almış, hatta iş birliği de yapmışlardır. Dönemin ruhani reisi Patrik V. Grigorios, cemaat bütünlüğüne zarar vereceği endişesiyle ulusçuluk akımına karşı olmuştur. Aralık 1797'de de Regas'ın yazmış olduğu anayasasının Yunancası eline geçince, İzmir Metropoliti Anthimos'u bu tür yayınların halkın eline geçmemesi için uyarılmış ve eğer eline bu tür yayınlar geçerse derhal merkez Patrikhaneye göndermesini söylemiştir.²⁵⁷ Osmanlı Devleti, Fransız Devrimi ve Napoléon'un Helenler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaya başladığını anladıktan sonra bu durumdan rahatsız olmuş ve Patrikhane'yle iletişime geçmiştir. Mora, Lokania ve Manya'ya papazlar gönderilip, "Hristiyan nüfusa tebaası oldukları Osmanlı sultanına itaatin gerekli olduğunu, dolayısıyla Fransızların bu bölgelerde yaydığı huzursuzluk ve isyanın tuzaklarına karşı koymaları gerektiği yönünde telkinlerde bulunmalarını" istemiştir. Zaten Patrik, Giritli ruhbanları ve halkı, sultanlarına karşı itaatkâr olmaları gerektiği ve şeytani özgürlük söylemlerini

---

²⁵²Alex R. Tipei, "Korais's Greece and Napoleon's Empire: The Egyptian Campaign, Race Science and the Europeanization an Idea", ed. Thomas Dodman, Aurélien Lignereux, *From the Napoleonic Empire to the Age of Empires: Empire after the Emperor (War, Culture and Society, 1750-1850)*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2023, s. 93-94.

²⁵³Salih İnci, "Fransız İhtilaline Karşı İstanbul Kilisesinden Yükselen Tepki: "Babalar Öğretisi" (Dhidhaskalia Patriki), ed. Abdullah Taha İmamoğlu v.d., *Balkanlar ve İslâm*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 168.

²⁵⁴Dakin, *The Greek Struggle*, s. 27.

²⁵⁵Duran, *Direktuar Dönemi*, s. 63.

²⁵⁶Milas, *Yunan Ulusunun*, s. 119.

²⁵⁷İnci, *Fransız İhtilaline Karşı*, s. 171.

reddetmeleri konusunda uyarmaya başlamıştı.²⁵⁸ Fransız Devrimi ve Napoléon'un ortaya çıkarmış olduğu fikirlere "Allahsız Fransız fikirleri" demişlerdir. Bu fikirlere karşı yazılan iki önemli eser, Pederler Öğretisi ve Hristiyanlığın Savunması olmuştur.²⁵⁹

3.4. Beklenmeyen Saldırı: Mısır Seferi ve Üçlü İttifak

Napoléon Bonaparte Avusturya ile Campo Formio Antlaşmasını imzaladıktan sonra, bir taraftan Mısır için sefer hazırlıklarına başlamış, diğer taraftan da Balkanlardaki politikası için Arnavutluk ve Mora bölgelerinde Osmanlı Devleti'ne karşı isyanlar örgütlemeye çalışmıştır.

Mısır Seferi'ne çıkmadan önce, 1797 yılında Mora Yarımadası civarında olup Osmanlı Devleti reayasından olan Manya²⁶⁰ ahalisini isyana teşvik etmeye çalışmıştır. Ancak Manya ahalisi Osmanlı Devleti'ne karşı isyan hareketi gerçekleştirmek istemeyecektir, çünkü ecdadlarının Manya arazisine sığındığını ve burada emniyet ve serbestiyet içinde yaşadıklarını, Osmanlı Devleti tarafından ırz ve namuslarına karşı bir hareket gerçekleşmediğini belirtmişlerdir. Osmanlı Devleti'nden merhamet ve şefkat gördükleri için devlete karşı bağlılıklarını bildirmişlerdir.²⁶¹

Daha sonra da Fransız bir konsolosun Manya'da olduğu haberi ortaya çıkacaktır. Mora Valisi Hasan Paşa bu haberin gerçekliğini araştırıp böyle bir şey olmadığını bildirmiştir. Ayrıca Manya eski Başbuğu Canet'in tarafından birinin de Fransa'dan bir rütbe alıp almadığı haberinin aşıkarcılığının olmadığını Osmanlı Devleti'ne ifade etmiştir. Böyle bir haberi iki-üç aydır eşi ve çocuğuyla Manya'da yaşayan bir Rus'un ortaya çıkardığı düşünülmüştür. Çünkü bu kişinin, Rusya'da gayet rahat bir şekilde geçindiği halde Manya'ya gelip yerleşmesinden şüphe duyulmuştur. Bu durum kendisine sorulduğunda da Osmanlı padişahının korumasında olmak istediğini ifade etmiştir.²⁶² Osmanlı Devleti en başından beri Rusya'ya karşı güvenmediği için Manya içerisine bir Rus göndererek içeri de huzursuzluk çıkartmaya çalıştığını düşünmüş olduğu açıktır. Ancak tedbir amaçlı Manya'ya denizden ve

²⁵⁸İnci, Fransız İhtilaline Karşı, s. 172.

²⁵⁹Milas, Yunan Ulusunun, s.119-120.

²⁶⁰Manya'nın diğer isimleri; Magne, Maina, Mani. Neslihan Alfistik, "18. Yüzyıl Osmanlı İdaresinde Manya", *Turkish Studies*, (2023), Cilt: 18, No: 2, s. 369.; Buradaki halk, Manyalı ve Manyotlu isimleri ile anılmıştır.

²⁶¹BOA, *HAT*, 234/13037-A.

²⁶²BOA, *HAT*, 131/5417-E.

karadan destek gerekli görülmüş ve bunun için çevre mahallerden asker tayini istenip, Mezistre ve Kalamata voyvodoları nezdinde hazırlanmaları buyurulmuştur.²⁶³ Daha sonra Mora Yarımadası'ndan Manya Başbuğu Komandaraki, Mora Valisi Hasan Paşa'ya bir yazı göndererek, "Fransa'nın Canet ve oğlu ile görüşerek kendilerini Manya'ya konsolos olarak tayin ettiğini ve Fransa, gemiler ve ulûfeli asker ile buraya geleceğini haber etti" diye bildirmiştir. Ayrıca Manyalıların çoğunun Fransızlardan yana olduğunu vurgulayarak, Osmanlı Devleti'nin Manya'ya nizam vermesini istemiştir.²⁶⁴ Böylece Mora Valisi Hasan Paşa'nın kesin bir bilgi elde edemediği Canet ve oğlu hakkında ortaya çıkan haberler, Komandaraki Bey tarafından gönderilen yazıyla haberin doğru olduğu ortaya çıkmıştır.

Napoléon'un isyan hareketi başlatmak için bir sonraki hedefi Koron Kalesi olmuştur. Burada yerleşen konsoloslara iki zâbit göndermiş ve tekrardan Canet ile birlik olarak Mora'da isyan hareketi gerçekleştirmek istemiştir. Ancak bu iki zâbit başarısız olarak Zanta'ya dönmüşlerdir. Daha sonra 2 adet askerini Mora ve Manya tarafına göndermiştir. Bunlar da yalan sözler söyleyerek Çamlıca Adası taraflarına geldiklerini ve Selanik tarafına yola çıkacaklarını söyleyerek gittikleri yerlerde isyanlar çıkartacaklardı. Ancak Napoléon bununla da olumlu bir sonuç elde edememiş ve askerler Korfu Adası'na dönmüştür. Bu durum karşısında Osmanlı Devleti Mora'ya asker gönderilmesine karar vermiştir.²⁶⁵

Osmanlı Devleti'nde endişeye sebep olan önemli bir olayda Napoléon'un Manyalıları yazdığı mektup olmuştur. Napoléon, Stephanopouli kardeşler aracılığıyla Manya'ya mektup göndermiş ve bir rivayete göre bu kardeşler aracılığıyla burada kendisinin Manyalı olduğu haberini de yaymıştır. Manyalılar da Napoléon'un Manyalı olduğuna inanmışlardır.²⁶⁶ Napoléon, Manya'ya gönderdiği mektupta Fransızların hep onların yanında yer alacağını ifade etmiştir. Çünkü Manya ve Fransızları *özgürlüğün eşit dostu* olarak tanımlamaktadır. Ayrıca kendisi ile iletişim halinde olan herkesle ilgileneceğini söylemiştir.²⁶⁷ Napoléon, mektubu Stephanopouli kardeşlere verdikten sonra Korfu'da olan Arnault adlı bir Fransız da yanlarına alarak önce Arnavutluk'a

---

²⁶³BOA, HAT, 131/5417-E.

²⁶⁴BOA, HAT, 131/5417-B.

²⁶⁵BOA, HAT, 131/5417-D.

²⁶⁶ Kahraman Şakul, "Adriyatik'de Yakobinler: Mehmed Şakir Efendi'nin "takrir-güne" Tahriri", *Kebikeç*, (2012), No:33, s. 232.

²⁶⁷John Cam Hobhouse, *A Journey Through Albania, and Other Provinces of Turkey in Europe and Asia, to Constantinople, During The Years 1809 and 1810*, Vol. 1, London, 1813, s. 234.

gidip oranın durumunu öğrenmelerini ve sonra Manya Başbuğuna bu mektubu götürmelerini söylemiştir. Ancak kardeşler Arnault'u bulamamıştır ve kendi başlarına Osmanlı topraklarına gitmişlerdir. Manyalılar Napoléon'a, "6.000 askerle gelsin, bize, kadınlarımıza ve dinimize hürmet edeceğini ve elimizden silahlarımızı almayacağını vadetsin, o zaman Osmanlı Devleti'ne hâkim olacaktır" demişlerdir. Ayrıca Manya başbuğunun oğlu Gligaraki 5 Aralık 1797'de Napoléon'u ziyaret için İtalya'da Ancona'ya gelmiş, fakat Napoléon Paris'e döndüğü için görüşme gerçekleştirememiştir. Bu durum karşısında Napoléon'a bir mektup yazarak, Manyalıların Fransızların yardımını beklediğini bildirmiştir.²⁶⁸

Mısır Seferi başladığı zaman da Napoléon, Balkanlarda isyan başlatma hareketlerine devam edecek ve Mora ile Manya taraflarına bazı adamlarını göndermeyi hedefleyecektir. Bu sebeple Manya Başbuğu Komandariki'nin karadan ve denizden yardıma ihtiyacı vardır. Kendisine yardım için Akdeniz'de olan sâlyâneli sefâyin kapudanlarından Halil Bey ve Benefşeli Hasan Bey iki adet fırkateynleriyle tayin edilmiştir.²⁶⁹ Manya Başkumandanı Anton Ligoraki'de Fransa ne kadar asker yollarsa yollasın bunların isyan çıkartmasına ret cevabı vermiştir.²⁷⁰ Hatta Napoléon'a mektup yazarak "Zaman zaman kabahatlerimiz olsa bile Osmanlı Devleti bizlere merhamet ve şefkat ile yaklaşmaktadır. Bizden istenilen itaat ve sadakattir. Osmanlı Devleti'ne karşı asi olmak bize göre değildir" diye bildirmiştir.²⁷¹

Napoléon tüm bu isyan hareketleri ile uğraşırken, bir yandan da Mısır Seferi hazırlıklarına başlayacaktır. Yukarıda bahsedildiği üzere Fransa için Mısır Seferi daha önceleri ileri sürülen bir fikir olmuştur ama Napoléon'a kadar bunun için harekete geçilmemiştir.

Napoléon, Marigny, Amelot, Rolin, Baron de Tott'un çalışmalarını okumuştur.²⁷² Özellikle Baron de Tott'un *Mémoires sur les Turcs et les Tatares* çalışması Napoléon'un Mısır Seferi'ne çıkmayı düşünmesinde etkili olmuştur. Ancak tek başına bu eserin etkili olduğunu söylemek yeterli değildir, çünkü Napoléon Volney'i de okumuş ve böylece bu seferin ekonomik boyutunun çok önemli olduğunu

---

²⁶⁸ Soysal, Fransız İhtilâli, s. 169.

²⁶⁹ BOA, HAT, 168/7121.

²⁷⁰ BOA, HAT, 234/13037.

²⁷¹ BOA, HAT, 234/13037-B.

²⁷² A.B. Rodger, *The War of the Second Coalition: 1789 to 1801, A Strategic Commentary*, Oxford at the Clarendon Press, Great Britain, 1964, s. 10.

düşünmüştür.²⁷³ Volney için Mısır, yeryüzünün en önemli toprağıdır. Mısır ile ilgili planını da şu şekilde ifade etmiştir; “Mısır yoluyla Hindistan’a ulaşacağız, oradan bütün ticareti Kızıldeniz’e yönlendireceğiz, Süveyş yoluyla eski trafiğı yeniden elde edeceğiz, Ümit Burnu yolunu boşaltacağız. Habeşistan kervanlarıyla Afrika’nın iç kesimlerindeki bütün zenginlikleri, altın tozunu, fil dişlerini, köleleri kendimize çekeceğiz. Mekke’ye haccı teşvik ederek Senegal’e kadar Berberilerin bütün ticaretinden yararlanacağız. Fransa, Avrupa’nın deposu haline gelecek.”²⁷⁴

Mısır, Avrupa, Asya ve Afrika arasında ayrıcalıklı bir konum işgal etmektedir. Dolayısıyla bu bölgede ortaya çıkan olaylar kendisine bir yönelim olmasına sebep olmaktadır.²⁷⁵ Bu dönemde de Fransa kaybettiğı sömürgelerini ve prestijini kazanmak için Akdeniz’e fetihler yapmayı gerekli görecektir. Bu sebeple, Yedi Ada, Mısır ve Balkanlar Fransa için kurban olacaktır. Napoléon ile güçlenen Fransa’ya karşı, Avrupalı güçler Akdeniz’de hâkimiyet mücadelesine başlayarak, bölgeyi uluslararası ilişkilerin ana gündemine taşıyacaktırlar.²⁷⁶

Napoléon’un Mısır Seferi’ne çıkmasını isteyen önemli bir isim Talleyrand olmuştur. Hatta 27 Şubat 1798 tarihinde Direktuvar’a sunduğı raporda Mısır Seferi’nin gerekliliğini şu şekilde açıklamıştır; “... Osmanlı Devleti göreceksiniz yirmi beş sene bile dayanamayacak. Avrupa’daki toprakları iki büyük devlet olan Rusya ve Avusturya’ya taksim edilecek. Ben bizim payımıza düşenleri şöyle sıralarım: Mısır, Kandiye ve Limni. Mısır bize gerek Hindistan’da gerekse dünyanın başka bölgelerinde ticari açıdan muazzam avantajlar sunuyor. Üstelik iklimi ve toprağı ile Batı Hint Adaları’ndaki kolonilerimizin yerini alabilir. Kandiye ve Limni Adalarını almak ise bizi takımadalar ve Çanakkale Boğazı’nın hâkimi yapar...”²⁷⁷ Napoléon’da Talleyrand gibi Osmanlı Devleti yıkıldığı zaman Fransa’nın payına düşeni almak isteyecektir. Bunun için Mısır Seferi’ne dair ilk teknik raporu 3 Mart 1798’de Direktuvar’a sunduktan sonra Napoléon’a 5 Mart 1798’de sefere çıkma yetkisi verilmiştir.²⁷⁸

²⁷³Château de Versailles ve Napoléon 1er dergilerinin genel yayın yönetmeni David Chanteranne ile yapılan mülakattan. 23 Aralık 2024.

²⁷⁴François-Charles Roux, *Les Origines de l’Expédition d’Égypte*, Plon-Nourrit et Cie, Paris, 1910, s. 212

²⁷⁵Roux, *Les Origines*, s. 2.

²⁷⁶Şahin, *Utrecht’ten Tilsit’e*, s. 850.

²⁷⁷Ertekin, *Fransız Elçilik Raporların*, s. 124; Talleyrand, Fransa’nın sömürgeci genişlemesini Kuzey Afrika’ya yönlendirmek istiyordu. Roux, *Les Origines*, s. 209.

²⁷⁸Soysal, *Fransız İhtilâli*, s. 186-187.

Toulon Limanı'nda başlayan hazırlıklar Avrupalı devletleri ve Osmanlı Devleti'ni meraklandırmıştır. Avrupalı devletler arasında Napoli, Floransa, Brezilya, Fas, Cezayir, İngiltere, İrlanda ve Hindistan'a yönelik bir saldırı olacağına dair tahminler yer alırken, Mısır üzerine bir saldırı olacağı düşünülmemiştir.²⁷⁹ Bu sırada Osmanlı Devleti'nin Paris'teki elçisi Seyyid Ali Efendi'ydi. Seyyid Ali Efendi de hazırlıklardan şüphelenince tercüman Kodrika'yı Talleyrand'a göndermiş, "Toulon'daki hazırlığın maksadını soracak değiliz. Fakat bunun Osmanlı ülkelerine karşı bir sefer olup olmadığını bilmek isteriz" diye sordurmuştur.²⁸⁰ Ancak Talleyrand Osmanlı Devleti'ne karşı bir sefer gerçekleşmeyeceğini, Fransa'nın Malta'yı hedeflediğini söylemiş²⁸¹ ve Seyyid Ali Efendi'yi oyalamıştır. Ama Seyyid Ali Efendi Osmanlı topraklarına saldırı olabilmesi ihtimaline karşı dikkatli olacaktır. Nisan 1798 tarihli raporunda Fransız donanmasının Suriye kıyısındaki İskenderun'a saldıracağı yönündeki söylentileri çürütmüştür.²⁸² Seyyid Ali Efendi'de hazırlanan Fransız donanmasının Sicilya'ya gideceğini düşünmektedir.²⁸³

Osmanlı Devleti, Fransa'nın İstanbul maslahatgüzarı Ruffin'e de Toulon'daki hazırlığı sormuştur. Ruffin soru karşısında "Ben Devlet-i Aliyye'ye yalan söyleyemem. 30-40 yıldan beri Osmanlı topraklarında oturuyorum. Padişah nezdinde hayırlı halim malum olmuştur. Tamamen hakkında hiçbir şey bilmediğim bir madde konusunda nasıl bilgi vereyim? Ama Reis Efendi'nin duyduğu müthiş haberi bende duydum. Bundan dolayı bende üzüntü içindeyim. Daha önce İstanbul'da bulunup Paris'e dönen Vantor adlı tercüman Marsilya'ya gelip Toulon'da görevli olduğunu bana yazdı. Onun görevli olarak Toulon'a gelmesi beni bir kat daha endişeye sevk etti. Zira Vantor, Arapça ve Türkçe konuşabilen tercümanlardandır. İşte hakikat hâl budur. Bu konuda bildiğimde budur" şeklinde cevap vermiştir. Hâlbuki Talleyrand, Ruffin'i hazırlık hakkında bilgilendirmek için 11 Mayıs tarihinde yazı göndermiştir. Ancak gönderilen yazı Ruffin'in eline ulaşmamıştır.²⁸⁴ Fransa, Toulon'daki hazırlıkların sebebini mümkün olduğunca saklamaya çalışmıştır. Hatta Fransız ajanlar bile

²⁷⁹ Kahraman Şakul, "Osmanlılar Fransız İhtilaline Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması", *Nizam-ı Kadimden Nizam-ı Cedid'e III.Selim ve Dönemi*, ed. Seyfi Kenan, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2010, s. 257.

²⁸⁰ Soysal, Fransız İhtilâli, s. 204.

²⁸¹ Şakul, Osmanlılar Fransız İhtilaline Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması, s. 257.

²⁸² Kahraman Şakul, "An Ottoman Global Moment: War of Second Coalition in the Levant", Georgetown University, (Basılmamış Doktora Tezi), Washington, 2009, s. 61.

²⁸³ Maurice Herbet, *Fransa'da İlk Daimi Türk Elçisi "Moralî Esseyit Ali Efendi"*, çev. Erol Üyepazarcı, Pera Turizm Yayınları, İstanbul, 1997, s. 141.

²⁸⁴ Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz'de, s. 119-120.

Toulon'da demirlemiş olan donanmanın gerçek varış yerini saklamak için, hazırlıkların amacına yönelik çeşitli söylentiler yaymışlardır.²⁸⁵

Toulon'da yapılan hazırlıkların Balkanlara yönelik olduğuna dair haberler yayılmaya başlayacaktır. Özellikle Kuzey İtalya Seferi'nden itibaren Osmanlı Devleti'ni Balkanlara yönelik uyaran Rusya, Toulon'daki hazırlıkların da Balkanlara yönelik olduğunu düşünmüş ve Osmanlı Devleti'ni tekrardan uarmıştır. Venedik'i zapt ettikten sonraki hedefinin Mora ve Arnavutluk olduğunu ve buralarda serbestiyet sözleriyle ayaklandırma gerçekleştirmek istediğini tekrarlamış ve Manya ahalisini isyana teşvik etmek için Manya eski Başbuğu Canet ile haberleştiği haberini iletmiştir.²⁸⁶ *Moniteur* gazetesinde de Toulon'dan ayrılan donanmanın Yunan adalarını tehdit ettiğine dair bir haber çıkmıştır. Burada Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne 60.000 kişilik bir ordu teklif ettiği, ancak Osmanlı Devleti'nin, bu yardım teklifini olası bir Rus tehdidine karşı reddettiği ifade edilmiştir.²⁸⁷ Ancak Fransa her zaman Osmanlı Devleti'nin dostu olduğunu söylemiştir. Bunun için olası saldırı iddialarını yalanlamıştır. Hatta *Moniteur* gazetesinde de görüldüğü üzere Fransa, Rusya'nın gerçekliği olmayan varsayımlar yaptığını ve iftiralar ile Osmanlı Devleti'ni yanılttığını ileri sürecektir.²⁸⁸

Napoléon Kuzey İtalya Seferi'nden tanıdığı Kurmay Başkanı Berthier başta olmak üzere Kléber, Desaix, Lannes, Murat ve bazı generalleri yanına alarak²⁸⁹ *l'Orient* adlı gemi ve donanması ile 19 Mayıs 1798'de Toulon'dan hareket etti. Napoléon ilk olarak 12 Haziran'da Malta'yı zapt ederek, Valetta'yı ele geçirdi. Böylece Doğu Akdeniz'deki en güçlü kaleye ve en iyi limana sahip oldu. Hiç vakit kaybetmeden adayı organize etmeye başladı. Çünkü Napoléon adayı Fransa ile iletişimde önemli bir yer olarak görüyordu.²⁹⁰ Malta, İngiltere açısından stratejik bir öneme sahipti. Bundan dolayı Fransızların bu adayı ele geçirmeleri İngilizler tarafından hoş karşılanmamıştı.

---

²⁸⁵Valeriy Morkva, "Russia's policy of rapprochement with the Ottoman Empire in the era of the French Revolutionary and Napoleonic Wars, 1792-1806", The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2010, s. 133.

²⁸⁶BOA, *HAT*, 169/7193.

²⁸⁷"Turquie", *Gazette Nationale ou le Moniteur Universel*, 6 Thermidor VI (24 Temmuz 1798), No: 306, s.1225.

²⁸⁸"Turquie", *Gazette Nationale ou le Moniteur Universel*, 29 Vendemiare VII (19 Ekim 1798), No: 28, s. 111.

²⁸⁹Soysal, *Fransız İhtilâli*, s. 187.

²⁹⁰Rodger, *The War of the Second Coalition*, s. 46-47.

Napoléon Mısır Seferi'ne başlamış olsa da Osmanlı Devleti'nin en büyük korkusu Balkanlara yapılacak saldırılar olmuştur. Bu sebeple Mora'nın Fransızlardan korunmasını isteyecek ve bu durumu bölgede olan Mora Valisi Hasan Paşa'ya bildirecektir. Mora'da ehl-i İslam askerinin çoğaltılması istenecek ve bu sebeple bölgedeki kalelerin hizmetinde görevlendirileceği bahanesiyle Tırhala, Ağrıboz (Eğriboz) ve Karlılı sancaklarında olan zuama ve erbâb-ı timardan 500 nefer askerin Mora tarafına tayini uygun görülecektir.²⁹¹

İngiltere, Fransa'nın Akdeniz'de olmasından rahatsız olacak ve Amiral Nelson donanmasıyla beraber Napoléon'u takip etmeye başlayacaktır. Napoléon'un İskenderiye'ye gideceğinden şüphelenen İngiliz donanması 27 Haziran 1798 tarihinde İskenderiye Limanı'na gelerek gümrükçü Seyyid Kerim Efendi ile görüşüp, Fransız donanmasını aradıklarını ve bu tarafa gelme ihtimallerine karşı kendilerini korumak istediklerini belirtmişlerdir. Ancak Seyyid Kerim Efendi bunu bir İngiliz hilesi olduğunu düşündüğünden yardımı kabul etmedi. İngiltere, en azından kendilerine yiyecek ve su yardımı yapmalarını ve İngiliz donanmasının da açıkta bu bölgeyi koruyacaklarını söylese de Seyyid Kerim Efendi "Burası Osmanlı Devleti memleketlerindendir. Burada Fransızlarında başkalarının da işi yok, siz işinize gidiniz" diyerek İngiliz donanmasının yardımını geri çevirmişti.²⁹² Bunun üzerine İngiliz donanması Fransızları aramaya devam etmişti.

Seyyid Kerim Efendi, Fransızların İskenderiye'ye gelmeyeceğini düşünerek yanılmıştı. Çünkü Napoléon, 30 Haziran 1798 tarihinde İskenderiye'ye gelerek Fransız Konsolosu M. Magallon ile görüşmüştü. Konsolos'tan İngilizlerin İskenderiye'ye geldiğini öğrendikten sonra geri döneceklerinden endişelenerek 1 Temmuz 1798'da şehre çıkarma yaparak ele geçirdi.²⁹³ Bundan sonra Napoléon İstanbul'da bulunan maslahatgüzarına mektup göndererek "Fransa'nın niyeti Osmanlı Devleti ile bozuşmak olmayıp bir harekata geçmeden önce birkaç kez Tunus ve Cezayir üzerine Osmanlı Devleti'nin yaptığı hareket gibi sayılmalıdır. Bizim niyetimiz ikidir. Biri tüccarımız hakkında her gün taarruza geçen beylerin cezalandırılması ve ikincisi İngiltere ticaretini sarsmaktır. Böylece Osmanlı Devleti'ne anlatırsın... Avrupa'nın şimdiki haline bakılırsa biz Osmanlı Devleti'nin dayanağı iken, Osmanlı

---

²⁹¹BOA, *HAT*, 131/5417.

²⁹²Midhat Sertoğlu, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, 5. cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021, s. 2780.

²⁹³Arfaoui, *Akdeniz'de Bir Uluslararası*, s. 59.

Devleti'nin üzerimize savaş açacak kadar işini bilmediğini ummak mümkün değildir” demiştir.²⁹⁴

Napoléon İskenderiye'yi ele geçirdikten sonra Kahire'ye gitmeye karar verecek ve Amiral Brueys'i de donanmasıyla beraber İskenderiye önlerindeki Ebukır Limanı'nda bırakacaktır. Fransız donanmasını Ebukır'da gören Amiral Nelson saldırıya başlayacaktır. Fransızların burada iki temel hatası vardır. İlk olarak Napoléon İngiliz gemilerinin az olduğuna ve iyi donatılmamış olduğuna inanmıştır. Diğer ise, Fransızların savunma hattını sahile yaklaştırmak yerine Ebukır Limanı'nda bırakmasıdır. Böylece donanma kara bataryaları açısından korunmasız hâle getirilmişti.²⁹⁵ Aslında Napoléon, Brueys'e Korfu Adası'na dönmesi için bir mektup yazmıştı. Ancak mektup Brueys'in eline geçmeden²⁹⁶ 1 Ağustos'ta Amiral Nelson Fransız donanmasını batırmıştı. Fransa'nın yapmış olduğu iki hata kendileri için bir felakete sebep olmuştu. Ancak Amiral Nelson'un yanında ince donanma olmadığı için İskenderiye Limanı'na girip bütün Fransız donanmasını yok edememiştir.²⁹⁷ Bu sebeple daha sonra kaçan gemileri aramak için bunların peşine düşülmüştü.

Osmanlı Devleti, Amiral Nelson'un Ebukır'da göstermiş olduğu başarı sonucunda duyduğu sevinci bildirmek için İngiliz maslahatgüzarına teşekkür mektubu yazmıştır. Amiral Nelson'a göstermiş olduğu başarıdan dolayı elmaslı sorguç hediye edilmiş ve maiyyetindeki askerlere paylaştırılması için 2.000 altın gönderilmiştir. Ayrıca İstanbul'da beş çifteye binip gezen İngiliz elçilerine yedi çifteye binmeleri için paye verilmiştir.²⁹⁸

Fransa'nın İskenderiye'yi zapt etmesi Osmanlı Devleti'nde büyük bir endişeye sebep olmuştur. Çünkü Osmanlı Devleti, Napoléon'un İskenderiye'den Mısır'a ilerleyeceğini ve buradan da Mora'ya geçeceğini düşünecektir. Bu sebeple Mora'ya yakın oldukları sebebiyle Evlâd-ı Fâtihân²⁹⁹ askerinin 1.000 neferinin bulundukları yerde kalmasını, 1.000 neferinin de Mora'ya gönderilmesini emredecektir. Menlikli Hasan Bey karındaşı aracılığıyla 300 ve Kara Karyeli Osman Bey aracılığıyla 500

²⁹⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, s. 1683.

²⁹⁵ Ertekin, *Fransız Elçilik Raporlarına*, s. 134-135.

²⁹⁶ Arfoui, *Akdenizde Bir Uluslararası*, s. 60.

²⁹⁷ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 4.cilt, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966, s. 1711.

²⁹⁸ Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 3.cilt, s. 1701.

²⁹⁹ Evlâd-ı Fâtihân, Rumeli'nin fethi sırasında Anadolu'dan göç ettirilip bu bölgeye iskan edilen Türkleri ifade eder. Yusuf Halaçoğlu, “Evlâd-ı Fâtihân”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 524.

nefer askerin de Mora tarafına gelmesi istense de geç kalacaklardır. Çeribaşı Kantur Süleyman Bey'in ise 700-800 neferi mevcuttu ve altı-yedi ayda bir bunlara hizmet yazılmaktaydı. Ordu Defterdarı Osman Bey'in de bundan bilgisi olduğu için Kantur Süleyman Ağa'nın yanında olanların Mora için görevlendirilmesi istenecekti.³⁰⁰ Mora Valisi Mustafa Paşa maiyyetine verilmek üzere Ustrumca ve Çatalca'dan da asker gönderilmesi emredilecekti. Ustrumca Kadısı Mehmed Bey'e Divan-ı Hümayun tarafından "Fransa, Osmanlı Devleti ile barışın bozulacağına dair haber vermeden İskenderiye'ye saldırdı, Akdeniz sahilleri ve Mora tarafına muhafaza gereklidir" denilmiştir. Kendisinden güçlü ve silahlı olacak şekilde 500 nefer piyade askeri istenmiştir. Ancak Mehmet Bey, askerlerin hala Vidin'de olduğunu, bu yüzden Piyade Ali Bey kulları maiyyetinde 100 neferin Cendruz tarafından gönderileceğini bildirmiştir. Çatalca Kadısı Molla Ali de Emin Bey kumandanlığında 500 neferin gönderileceğini bildirmiştir.³⁰¹

Osmanlı Devleti, Mısır ve Balkanlarda Fransa saldırısı ile uğraşırken bir yandan da Vidin'de gerçekleşen Pazvantoğlu Osman İsyanı ile uğraşıyordu.³⁰² Fransa'nın Osmanlı Devleti içerisinde isyan hareketleri çıkartmaya çalıştığı bir dönemde, devlet içerisinde bir isyan hareketinin olması riskli bir durumdu. Bunun sebebi 19 Ekim 1798 ve 23 Mart 1799 tarihli *Moniteur* gazetesinde yer alan yazılarda görülmektedir. 19 Ekim 1798'de Fransa'nın Pazvantoğlu İsyanı'nı kışkırttığı ve ona araçlar sağladığına dair şüphelerin ortaya çıktığı yazılmaktaydı.³⁰³ 23 Mart 1799 tarihli haberde ise Osmanlı Devleti'nin Pazvantoğlu'nun askerleriyle beraber Napoléon'un ordusuna katılmasından korktuğu belirtilmekteydi.³⁰⁴ Osmanlı Devleti endişesinde

---

³⁰⁰BOA, HAT, 165/6856-B.

³⁰¹BOA, *Cevdet Askeriye (C.AS.)*, 98/4479.

³⁰²Pazvantoğlu ailesi Vidin bölgesinde köklü bir geçmişe sahiptir. Pazvantoğlu Osman'ın babası Ömer Ağa, 1736-1739 yıllarında Avusturya savaşında başarı göstermiş ve kendisine Vidin çevresinde yer alan Bursa ve Kirsa köyleri timar olarak verilmiştir. Bundan sonra toprak sahibi olmaya devam eden Ömer Ağa, kendi başına hareket etmeye başlamasıyla Vidin valileri ile anlaşmazlık içerisine girmiş ve Sadrazam Koca Yusuf Paşa tarafından idam edilmiştir. Pazvantoğlu Osman, babasının ölümünden devleti suçlu bulmuştur ve bu sebeple devlete karşı kin duymaya başlamıştır. İlk başlarda devlete karşı doğrudan bir isyan hareketi gerçekleştirmese de eşkiyacı çetelere destek vermiştir. Devlete karşı ilk isyanı 1795 yılında Belgratta silahlanıp ayaklanan yamaklara destek vermesi ile olmuştur. Neslihan Fulin, "Vidin Ayarı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)", *Akademik Tarih ve Araştırmalar Dergisi*, (2020), Cilt: 2, No:1, s. 165-167; Osmanlı Devleti'nin Fransa üzerine saldırı düzenlemesi gerekirken, Pazvantoğlu isyanı ile uğraşması askeri ve idari sıkıntılar yaşamasına sebep olacaktır. Bkz. BOA, HAT, 165/6856-C.

³⁰³"Turque", *Gazette Nationale ou le Moniteur Universel*, 29 Vendemiaire VII (19 Ekim 1798), No: 28, s. 111.

³⁰⁴"Turque", *Gazette Nationale ou le Moniteur Universel*, 3 Germinal VII (23 Mart 1799), No: 183, s. 745.

haklı çıkacaktı. Napoléon, Osmanlı Devleti içerisinde karışıklıkların artması için Pazvantoglu ile temas kuracaktı.³⁰⁵

Osmanlı Devleti, Fransa'nın saldırıları ve Helenleri isyana teşvik etmesine daha fazla sessiz kalmayacak ve 2 Eylül 1798 tarihinde Fransa'ya karşı savaş ilan etmek için fetva çıkartacaktır.³⁰⁶ Osmanlı toprakları üzerindeki çıkarlarından dolayı Rusya ve İngiltere de Osmanlı Devleti yanında yer alacaktır. Böylece Fransa'ya karşı ikinci koalisyon da kurulmuş olacaktır. Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere ve Avusturya, Fransa'nın karşısında yer alacaktır. Böylece 23 Aralık 1798 tarihinde Rusya, 5 Ocak 1799 tarihinde de İngiltere ile ittifak antlaşmaları yapılacaktır.

Rusya ile 14 maddelik bir antlaşma imzalanacaktır. Buna göre, iki devlet birbirlerinin toprak bütünlüğünü garanti ediyor, dostlarına dost, düşmanlarına düşman oluyorlardı. Birisinin memleketine taarruz gerçekleşirse öbürü yardıma koşacak; bu yardım asker, donanma veya para verilmek suretiyle yapılacaktır. Bu antlaşmanın gayesi savunma olacaktır. Ayrıca iki devlet arasında 22 maddelik gizli bir antlaşma da hazırlanmıştır. İngiltere'yle de 13 maddelik bir antlaşma imzalanmıştır. İngiltere bununla Osmanlı-Rus antlaşmasına katıldığını ve aynı vecibeleri kabul ettiğini bildiriyordu.³⁰⁷

Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirmiş olduğu bu ittifaklar 12 Ekim tarihli *Moniteur* gazetesinde şu şekilde ifade edilmişti: “Gerçek bazen doğrunun önüne geçer. İnanmak istemedik, bunun hakkında konuşmaktan bile imtina ettik fakat işte Bâbiâli Rusya ve İngiltere ile bize karşı ittifak kurdu...”³⁰⁸

Osmanlı Devleti'nin Rusya ve İngiltere ile ittifak kurması Napoléon için kabul edilebilir değildi. Bu yüzden sürekli olarak Osmanlı Devleti'ni hata yaptığı konusunda uyaracak ve her zaman gerçek bir dost olduğunu bildirecekti. Hatta 17 Ağustos 1799 tarihinde Osmanlı Devleti ile barış yapmak için Sadrazam Yusuf Ziya Paşa'ya³⁰⁹ gönderdiği mektupta açık bir şekilde bunu ifade etmiştir:

“Ekselansları, İslam'ın en büyük düşmanının Rus Çarı I. Pavel olduğunu görmüyor mu? O ki kendisini Malta'nın mâliki ilan etti. Bunun Müslümanlara karşı

³⁰⁵Soysal, Fransız İhtilâli, s. 171.

³⁰⁶Soysal, Fransız İhtilâli, s. 244.

³⁰⁷Sertoğlu, Mufassal, s. 2792.

³⁰⁸Ertekin, Fransız Elçilik Raporlarına, s. 158-159.

³⁰⁹Soysal, Fransız İhtilâli, s. 281.

savaş yemini etmek olduğu açıktır. Çar, İslam'ın sayıca en büyük düşmanı Rum dininin müdafisi değil midir? Fransa ise tam tersine, Malta'yı geri alıp orada zincire vurulup, köle edilmiş Türkleri kurtarmış ve tıpkı İslam'ın emrettiği gibi sadece ve sadece tek bir Tanrıya inanmıştı. Peki, Bâbîâli ne yaptı? En hakiki dostuna savaş ilan etti ve ezeli düşmanlarıyla müttefik oldu. Rusya ve İngiltere Bâbîâli'yi aldatmış, bizim Mısır seferi ile ilgili niyetlerimizi belirttiğimiz mektupların siz Sultan'a ulaşmasına engel olmuştur. Asla en hakikatli müttefikimize, İmparator Selim'e düşmanca bir kasıt taşımadık. Amacımız Memlûklûleri cezalandırmak ve İngilizlere zarar vermektir. Mısır'daki Türk idarecilere ve Sultanın Osmanlı sancağı taşıyan ticari gemilerine gösterdiğim olumlu tutum, Fransa Cumhuriyeti'nin barışçıl niyetlerinin göstergesi değil miydi? Bâbîâli, olağanüstü elçimiz Descorches'un İstanbul'a varışını beklemeden, benim açıklamalarımı dinlemeden, hatta yazdıklarımı cevap dahi vermeden, eşi görülmemiş bir ivedilikle Fransa'ya savaş ilan etti. Tüm bunlara rağmen her şeyi eski haline döndürmek için çaba sarf ettim, Beauchamp'ı İstanbul'a gönderdim, fakat onu tutuklattınız. Üstelik buna cevap olarak da ordunuzu Mısır'a gönderdiniz. Sonra bende kendimi, Suriye'yi ele geçirmek için çölü geçerken buldum.

Benim ordum çok güçlüdür, mükemmel bir disipline sahiptir, karşıma çöldeki kum taneleri kadar çok ordu çıksın, onlara karşı da zafer kazanırım. Hisarlar ve kaleler tarumar olur önümde. Dolayısıyla hiçbir şeyden korkmuyorum, ben burada yenilmezim. Fakat insanlığa, reel politiğe ve en hakiki müttefikim olan İmparator Selim'e bir borcum var. Bâbîâli, silah zoruyla elde edemediği şeyi müzakere yoluyla elde edebilir. Mısır'a işgale geldiğinde, tüm ordularını yenebilirim fakat her türlü müzakereye de makul bir tavırla iştirak ederim. Bâbîâli ortak düşmanlarımızla dava arkadaşlığını bırakırsa, Fransa ve Osmanlı arasındaki ittifakı bozacak şeylerden kendisini kurtarırsa, Fransa ve Osmanlı arasında sulhu temin ederiz. Dolayısıyla pahalı ve işe yaramaz silahlarınızı geri çekin. Sizin düşmanınız Mısır'da değil. Düşmanlarınız Boğaz'da, Korfu'dalar. Sizin tedbirsizliğiniz yüzünden Ege adalarında.

Gemilerinizi tekrar silahlandırın, toplarınızı ıslah edin ve Peygamberinizin sancağını yeniden dalgalandırın. Fakat Fransa'ya karşı değil. Aramızdaki manasız savaşa içten içe gülen, sizi zayıflattıktan sonra istediklerini almak için çirkin yüzlerini gösterecek olan Ruslara ve Almanlara (Avusturyalılara) karşı kullanın. Biz zaten Mısır'ı sizden almak niyetinde değildik. Paris'teki sefirinize tam yetki verin ya da

Mısır'a tam yetki ve sorumluluk verdiğiniz birini gönderin. İki saatlik bir görüşme ile tüm sorunlarımızı çözelim. Müslüman İmparatorluğu'na gerçek düşmanlarına karşı güç kazandıracak ve düşmanlarının hain projelerine mâni olacak tek yol budur.

Karadeniz'i Ruslara kapatacağız ve artık bu hain gücün oyuncağı olmayacağız deyin. Bir tek bunu söyleyin ve sizin için her şeyi yapayım. Fransız ordusunun strateji ve cesaretini göstereceği kişiler Müslümanlar değildir. Bilakis, ortak düşmanlarımıza karşı Müslümanlar ile birleşmemiz lazım. Ben yeterince konuştum. Beauchamp ile cevabınızı iletebilirsiniz. Bu anlamsız ve uygunsuz savaşı bitirdiğimiz gün hayatımın en mutlu günü olacaktır. Ekselanslarına, ona duyduğum derin hürmete ve nazik hatırıma itimat etmesi için yalvarıyorum."³¹⁰

Napoléon'un Balkanları ele geçireceğini düşünen Rusya, ittifak antlaşması daha imzalanmadan Osmanlı Devleti'nden izin alarak 5 Eylül 1798'de Büyükdere önlerine demirledi. Rusya'nın bundan sonraki en büyük amacı ordusunu Mora ve Arnavutluk taraflarına göndermek olacaktı. Napoléon'un Mısır ve Balkanlardaki tehlikesine karşı Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere donanmaları bir araya gelerek hareket etmeye başlayacaktı. Osmanlı Devleti'nin gerek İstanbul'da gerek Çanakkale Boğazında 6 adet büyük kalyonu, 9 adet firkateyni ve İngiltere donanmasına gönderilecek 2 adetten hariç 4 adet korvet ve şalupası vardır. Rusya donanması da bunlara katılacaktır. Rusya'nın elinde ise 5 adet kalyon ve 6 adet firkateyn mevcuttu. Bunlardan 20 adedi İstanbul Boğazından ayrılıp Mora ve Arnavutluk kıyı muhafazalarına, geriye kalanlar da Girit ve İskenderiye taraflarına tahsis edilmiştir. İngiltere donanması da Malta ve Sicilya taraflarını gezecekti. Amiral Nelson ise donanmasıyla beraber Moton (Modon) ve Koron taraflarında birkaç gün ikamet edecekti. Aynı zamanda İngiltere Ebukır önlerinde olan Fransız donanmasını tamamen yok etmek istemekteydi. Fransızların 4-5 adet firkateyni buradan firar etmişti. Bu sırada Akdeniz'de gezen Osmanlı ve Rusya donanması olduğu için bir yere saldıramamıştı. Daha sonra Osmanlı ve Rusya donanmalarının Moton (Modon) ve Koron taraflarına gitmesine karar verilmişti. Bu iki donanma boğazdan hareket etmeden önce Osmanlı donanması maiyetinde olan küçük ve hafif gemilerin birkaç mektup ile Amiral Nelson tarafına gönderilmesine ve gelecek habere göre hareket

---

³¹⁰Ertekin, Fransız Elçilik Raporlarına, s. 170-171.

edilmesi kararlaştırılmıştı.³¹¹ Böylece üç devletin donanması birlikte hareket ederek Fransa'nın Osmanlı topraklarındaki hedefine ulaşmasına engel olmaya çalışacaktı.

Osmanlı Devleti, İngiltere ve Rusya donanmalarından yardım alırken bir yandan da kazalara tedbir alınması için haber göndermiştir. Akdeniz'deki adaların, özellikle de Mora ve çevresinin muhafazası için Siroz kazasından 2.000 nefer asker istenmiştir. Ancak Siroz Mollası Ali Bey, kazanın içerisinde yeterli asker olmadığını bildirmiş ve düşman tarafından Çayağzı İskeleyi'ne saldırı olacağını belirtip buranın da bir miktar top ve topçuya ihtiyacı olduğunu haber vermiştir. Bu sebeple Siroz kazasından 200 nefer askerin gönderilmesine müsaade edilmiştir.³¹² Ayrıca Fransa'nın İtalya taraflarında askeri olduğu öğrenilmiş ve bunların Mora ve Narda taraflarına gelme ihtimali olduğundan Donanma-yı Hümâyun'dan büyük ve küçük 5-6 adet gemi tayin edilmiştir.³¹³

Fransa'nın Osmanlı topraklarından tamamen çıkarılması isteniyordu. Bu sebeple İskenderiye'nin Fransızların elinden kurtarılması için Rusya ve Osmanlı Devleti donanması beraber hareket edecekti. İskenderiye'nin düşmandan kurtarılması için Rodos Mutasarrıfı Hasan Bey görevlendirilmişti. Bunun için Rodos tarafına 10 adet şalupa gönderilmişti. Bunlara eklenmesi için Osmanlı Devleti ve Rusya donanmasından 2'şer fırkateyn görevlendirildikten sonra Rus Amiral Uşakov ile görüşerek, 1'er adet kapak kaldırır kalyon ya da büyük fırkateynin de Rodos tarafına gönderilmesi istenecekti. Ayrıca iki devlet Mora ve Çamlıca taraflarını da düşmandan arındıracaktı. Eğer bu bölgelerde bir çekişme yaşanırsa Osmanlı Devleti ve Rusya donanmaları birbirinden ayrılarak Rodos tarafına gidecekti.³¹⁴

Osmanlı ve Rus donanmaları İskenderiye ve Mora taraflarına giderken, Amiral Nelson da Akdeniz'de gezen 8.000-10.000 kişilik Fransız kara askerinin Mısır veya Mora tarafına gönderildiği haberinin yayılması üzerine, Fransız ordusunu takip etmeye başlamıştı.³¹⁵

Rusya, donanmasıyla Osmanlı Devleti'ne yardım ederken, Fransa'nın hedeflerini ve amacını öğrenmek için de araştırmalar yapmaya devam etmiştir. Rusya

---

³¹¹BOA, *HAT*, 245/13814-A; BOA, *HAT*, 245/13814.; BOA, *ALİ EMİRİ SELİM III (AE. SSLM. III)*, 103/6233.

³¹²BOA, *C.AS.*, 768/32441.

³¹³BOA, *HAT*, 249/14093.

³¹⁴BOA, *HAT*, 163/6756.

³¹⁵BOA, *HAT*, 158/6590.

Baştercümanı Fonton, Fransa'nın Mora'ya Kolonel Vibali'yi konsolos olarak gönderdiğini öğrendikten sonra Osmanlı Devleti'ne bu haberi iletmiştir. Burada Rusya'nın dikkatini çeken bir ayrıntı konsolosların ticareti bilmesi gereken kişiler olması gerekirken, Kolonel Vibali'nin subay olmasıdır. Ayrıca Rusya, Marsilya tarafından mühimmat ile 2 adet Fransız gemisinin Manya tarafına gönderildiğini ve Fransızların Canet'i yeniden Manya başbuğu yapmaya çalıştığını öğrenmiştir. Bu sebeple Osmanlı Devleti'ni dikkatli olması için uyarmıştır.³¹⁶

Osmanlı Devleti'ni Fransa tehlikesine karşı Sicilyateyn Kralı da uyarmıştır. Fransa, Mısır'ı zapt ettikten sonra Osmanlı topraklarına saldırmak istemektedir diyerek, Arnavut ile İskenderiye bölgelerinde güvenliğe dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.³¹⁷

Balkanlara yönelik endişeler yaşanırken, Mısır Seferi de devam etmekteydi. Ebukır önünde donanması yanan Napoléon, Aralık 1798'de Mısır'dan Suriye'ye hareket etmişti. Elde ettiği başarılar ile Akka Kalesi'ne kadar olan yerleri ele geçirse de Akka'da Cezzar Ahmet Paşa'ya yenilerek 21 Mayıs 1799'da Mısır'a geri çekilmişti. Napoléon Mısır'da başarı elde edemeyeceğini anlamış, Fransa'da da siyasal sorunlar çıkması üzerine 23 Ağustos 1799'da gizlice Mısır'dan ayrılmış ve Fransa'ya geri dönmüştü. Napoléon, Mısır'da bulunan Fransız kuvvetlerinin başına da General Kléber'i bırakmıştır. Fransa 17 Aralık 1799'da El Ariş'te yenildikten sonra Fransız Komutanı General Kléber ve Yusuf Ziya Paşa, Fransızların Mısır'ı boşaltması üzerine görüşmeler yapmaya başlasa da İngiltere görüşmelere engel olmuştur. Ancak Mart 1801'de Fransız ordusu Osmanlı Devleti tarafından mağlup edilince, Fransız kuvvetleri 27 Haziran 1801'de Kahire'de, 30 Ağustos 1801 tarihinde ise İskenderiye'de teslim olmuşlardır. Fransa ile Osmanlı Devleti ve İngiltere arasında 30 Ağustos 1801 tarihinde İskenderiye Sözleşmesi imzalanmıştır. Fransızlar 8 Eylül 1801'de ülkelerine dönmek üzere hareket etmişlerdir. Fransa ve Osmanlı Devleti arasında 9 Ekim 1801'de Barış Antlaşması imzalanırsa da eski dostluğun canlanması endişesiyle Rusya ve İngiltere bu antlaşmanın onaylanmasına engel olacaktı. Osmanlı Devleti ve Fransa arasında asıl barış ise antlaşması İngiltere ve Fransa arasında

---

³¹⁶BOA, HAT, 167/7027.

³¹⁷BOA, HAT, 246/13878.

imzalanan Amiens Antlaşması sonucu 25 Haziran 1802’de Paris’te imzalanmıştır. İki devlet arasında imzalanan antlaşmaya göre:³¹⁸

1. Osmanlı Devleti ve Fransa Cumhuriyeti arasında daimi barış ve dostluk olacak, düşmanlık tamamen sona erecektir.

2. İki devlet arasında savaştan önce yürürlükte olan bütün kapitülasyon sözleşmeleri, olduğu gibi yenileniyordu. Bunun yanı sıra, bundan böyle Fransız (ticaret) gemileri Karadeniz’e girmek ve orada serbestçe seyretmek hakkından yararlanacaktı.

3. Fransa Cumhuriyeti, 27 Mart 1802 tarihli Amiens Barış Antlaşması’nın Osmanlı Devleti ile ilgili hükümlerini (Mısır’ın geri verilmesi ile Yedi Ada Cumhuriyeti’nin tanınmasını) aynen kabul ediyordu.

4. Osmanlı Devleti ile Fransa Cumhuriyeti birbirlerinin toprak bütünlüklerini garanti ediyorlardı.

5. İki taraf, karşılıklı olarak savaşta el konulan malları iade edecek ve savaş esirlerini serbest bırakacaktı.

6. Osmanlı Devleti ve Fransa Cumhuriyeti, bu antlaşma ile birbirlerini karşılıklı şekilde “en çok müsaadeye mazhar devlet” sayacaklar, buna göre birbirlerine haklar tanıyacaktı.

7. Bu antlaşma seksen gün içinde onaylanacaktı.

Balkan politikasının önemli bir ayağını oluşturan Mısır Seferi’nde başarısız olunmasıyla Mısır üzerinden Balkanlara geçme hayali de sona ermiş oldu. Osmanlı Devleti’nin, Fransızların Mısır’a yapacağı saldırıyı anlamadığı ve hazırlıksız yakalandığına dair ileri sürülen bilgilerin hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Osmanlı arşiv vesikalarında görüldüğü üzere Osmanlı Devleti, Kuzey İtalya Seferi’nden sonra Balkanlara Fransız saldırısı olacağını anlamaya başlayacaktı. Bu sebeple hazırlıklarını bu bölgede yoğunlaştıracaktı. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin Mısır’a yapılacak bir saldırıdan ziyade Balkanlara yapılacak bir saldırıdan korktuğu görülmektedir. Bu korkunun altı temel sebebi vardı:³¹⁹

---

³¹⁸Uçarol, Siyasi Tarih, s. 103-106.

³¹⁹Caner Sancaktar, “Balkanlar’da Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası”, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, (2011), Cilt: 2, No: 2, s. 28.

1. Balkanların güvenliği, Osmanlı Devleti'nin güvenliği demektir.
2. Bölgenin tarımsal ve hayvansal ürünleri sarayın, kalabalık kentlerin ve ordunun ihtiyaçlarını karşılıyordu.
3. Bölgenin zengin kentleri Osmanlı hazinesi için önemli gelir kaynağı sağlıyordu.
4. Avrupa'da meydana gelen yenilikler ve gelişmeler hakkındaki haberler, Balkanlar üzerinden Osmanlı Devleti'ne geliyordu.
5. Osmanlı Devleti sınırları içerisinde devşirme sisteminin en fazla uygulandığı bölgeydi.
6. 1453'ten itibaren devletin merkezi olan İstanbul'u Avrupa'ya karşı koruyan "ileri karakol" konumuyla stratejik bir öneme sahipti.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

NAPOLÉON'UN BALKANLARDA YAYILMA ÇABASI

4.1. Napoléon'un Siyasetine Karşı Osmanlı-Rusya Yakınlaşması

Devletler kendi coğrafi çıkarları doğrultusunda ya savaşır ya da müttefik olurlar. Ezelî düşman olan Rusya ve Osmanlı Devleti de Napoléon'un Balkanlara yönelik siyasetine karşı müttefik olmayı seçeceklerdir. Aslında II. Catherine'nin yerine geçen oğlu I. Pavel'in istila siyaseti yerine memleket ıslahatına odaklanmasıyla Osmanlı Devleti ve Rusya arasında ittifak meydana gelmişti. İki devlet Napoléon tehlikesine karşı bu ittifakı sadece resmiyete dökmüş oldular.³²⁰

Rusya her zaman Osmanlı Devleti'nin yıkılmasını istemiştir. Çünkü ekonomik, dini ve jeopolitik amaçları için sıcak denizlere inmek ve Boğazlar'ı ele geçirmek istiyordu. I. Petro, Rusya'nın denizlerde söz sahibi olmasını istediği için Azak'ı ele geçirerek Karadeniz'e girmeyi planlamıştı. Yoksa Rusya sadece kara devleti olarak kalacaktı. Böylece Rusya'nın dış politikası Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu toprakları hedef almıştı. Bundan sonra da bu amaçla hareket edilecekti.³²¹ Rusya ve Osmanlı Devleti arasında Karadeniz önemli bir çekişme alanı olurken, Balkanlar da Karadeniz'i batı kısmından çevreleyen önemli bir bölgeydi.³²² Balkanlar, Rusya için çoklu bir enstrümanı ifade ediyordu. Osmanlı Devleti'ni dışarıdan kuşatarak abluka altına alınmasında ve böylece İstanbul'a hükmetmek için büyük bir öneme sahipken, Avrupalı devletler ile arasına coğrafi engeller koyarak daha rahat hareket etme olanağı sağlıyordu.³²³ Ayrıca daha önce de değinildiği üzere Güney Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya inme imkânı sağlayacaktı.

Rusya, Osmanlı Devleti'ne yönelik saldırılarının temeline dini nedenleri koymuştur. III. İvan'ın 1472 yılında son Bizans İmparatoru XIII. Konstantin'in yeğeni Sofia (Zoya) Paleologos ile evlenmesiyle Moskova'nın Bizans İmparatorluğu'nun mirasçısı olduğu iddiaları ortaya çıkacaktı. Böylece Rus hükümdarları "Bizans İmparatorlarının mirasçısı ve Ortodoksluk'un yüksek koruyucusu" olacaktı.³²⁴

³²⁰Şakul, Osmanlılar Fransız İhtilaline Karşı, s. 258; Cemal Tükin, *Boğazlar Meselesi*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 94-95.

³²¹Oktay Berber, "Rusya'nın Balkan Politikası (1696-1840)", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2009, s. 33-34.

³²²Çapraz, I. Aleksandr Dönemi, s. 46

³²³Berber, Rusya'nın Balkan, s. 31.

³²⁴Uçarol, Siyasi Tarih, s. 68.

Rusya'nın bu isteği, 1768 tarihinde Osmanlı Devleti ve Rusya arasında gerçekleşen savaşın sonucunda imzalanan 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile gerçekleşecekti. Rusya bu antlaşmayla Ortodokslar üzerinde hamilik kazanarak Balkanlar üzerinde daha aktif politikalar yürütme hakkını elde etmişti.³²⁵

Bizim çalışmamız açısından Rusya'nın 1774 antlaşması öncesi Mora'da isyan çıkartması büyük bir öneme sahiptir. II. Catherine 1768 yılında Osmanlı Devleti'ne saldırmaya karar verdiğinde bunu Akdeniz'den gerçekleştirmek isteyecek, bunun için de Yunanlılara güvenecektir. Çünkü 1763'te Manuel Saro ve Topçu Papazoğlu adında iki Yunanlıyı Yunanistan'a gönderecekti. Bu kişiler, Ruslar geldiği zaman Yunanlıların Osmanlı Devleti'ne karşı isyan başlatacakları haberini getirecekti.³²⁶ II. Catherine 19 Ocak 1769'da Balkanlardaki Slav halkları Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmaya davet edecekti.³²⁷ Böylece Akdeniz'e hareket eden Rusya Mora'da isyan çıkartacaktı. Mart 1770'de Manyalıların ayaklanması ile başlayan Mora İsyanı, yarımada'daki Müslümanlara karşı büyük bir katliam yapılmasına sebep olmuştu. İsyanlılar çocukları minareden atacak kadar vahşet göstermişlerdi.³²⁸ Bu sırada İngiltere'de Rusya'nın yanında yer almış, Rus donanmasında bulunan asker eksikliğini tamamlamıştı. Hatta daha da ileriye giderek donanmayı kendi emrinde hareket ettirmişti.³²⁹ Ancak Rusya, isyan hareketinde başarılı olamayacaktı. Çünkü Ruslar ve Yunanlılar arasında yeterli seviyede iş birliği sağlanamamıştı.³³⁰ Mora'daki halka vaatler ile gelen Rusya, başarısızlığa uğradıktan sonra Yunanlılara sahip çıkmayacak ve bu isyan girişiminin bedelini ağır bir şekilde ödeyen Yunanlılar olacaktı. Fransız yazar Guys, Moralıların üzüntüsünü kendi ağızlarından şu sözlerle ifade etmiştir: "Ruslar kuzeyin derinliklerinden bizi azat etmek için geldiler: Osmanlıların gemilerini yaktılar ve biz bu alevlerde eski özgürlüğümüzün parıldadığını gördük, ama bahtsız Yunanlılar bu feci savaşın kurbanı olmuştur."³³¹ Bundan sonra Rusya'ya güvenilmeyeceğini anlayan

³²⁵Berber, Rusya'nın Balkan, s. 65.

³²⁶Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz'de, s. 45-46.

³²⁷Leyla Derviş, Khalida Devrisheva, "Çarlık Rusyası'nın Akdeniz Politikasının Arka Planı", *Cedrus*, (2015), Cilt:3, s. 356.

³²⁸Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, s. 395.

³²⁹Sertoğlu, Mufassal, s. 2576-2577.

³³⁰Birol Gundogdu, "Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, 1770s: A Comprehensive Study of Ottoman Attitudes to the Greek Uprising", University of Toronto, (Basılmamış Doktora Tezi), Toronto, 2012, s. 21.

³³¹Duran, Direktuar Dönemi, s. 59.

Yunanlılar, Napoléon'un ortaya çıkması ile yönlerini Napoléon'a çevirecekti. Böylece Rusların Balkan politikası tehlikeye düşmüş ve onların paniklemesine neden olmuştu.

Rusya, Yunanlılar'ın arasında ortaya çıkan ulusal düşünce ile Fransızların Balkanlarda aktif bir rol oynayacağını düşünmeye başlayacaktı. Böyle bir durumda kendi Balkan politikasının etkisiz hale geleceğini düşünen Rusya, zamanında bu bölgede kendi isyan hareketleri gerçekleştirmeye çalışmamış gibi Osmanlı Devleti'ne karşı dostane yaklaşımlarda bulunacaktı. Ancak Osmanlı Devleti, Rusya ile geçmişteki ilişkilerini unutmadığı ve kendi topraklarına yönelik amaçlarını bildiği için kendisi ile Napoléon'a karşı müttefik olsa da Rusya'ya güvenmeyecektir.

Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi sonucu Yedi Ada'yı ele geçirerek Yunanlılar aracılığıyla Balkanlara dair yürüttüğü siyasetten rahatsız olan Rusya, Osmanlı Devleti ile müttefik olmuştu. Bunun sonucunda da Yedi Ada ve Arnavutluk ile Mora bölgesi olmak üzere çift taraflı harekete geçmiştir.

Balkan topraklarının kıyı kenarında olan Yedi Ada stratejik olarak önemli bir noktada olduğu için Fyodor Uşakov komutası altında Osmanlı Devleti ve Rusya'nın ortak bir filo ile Yedi Ada seferine çıkmasına karar verilmişti. Böylece Ekim 1798'de sefer başlamıştı.³³² Müteffikler sırasıyla Çuka, Zanta, Kefalonya, Ayamavra adalarını ele geçirdiler.³³³ Osmanlı Devleti ve Rusya, Tepedelenli Ali Paşa'nın da Arnavutluk sahillerindeki yerleri ele geçirmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Tepedelenli'nin kuvvetleri Preveze, Voniça ve Butrinto'yu ele geçirecektir.³³⁴ Bundan sonra Osmanlı ve Rus donanması yönünü Korfu'ya çevirecekti. Diğer adalarda olduğu gibi Korfu Adası'nı hemen ele geçirmek mümkün olmayacaktı. Çünkü güçlü bir Fransız garnizonu tarafından savunulmaktaydı.³³⁵ Bunun üzerine Tepedelenli Ali Paşa'dan yardım istenilecekti. Rusya ilk başlarda Ali Paşa'nın askerini istemediğini belirtse de³³⁶ içlerinde bulunduğu zor durumdan dolayı kabul etmek zorunda kalacaktı. Bunun üzerine Tepedelenli Ali Paşa ile oğlu Veli Paşa, İşkodra Mutasarrıfı İbrahim Paşa ve Avlonya Mutasarrıfı İbrahim Paşa'dan 3.000'er olacak şekilde, toplamda 12.000 askerin Korfu'ya geçirilmesine karar verilmiştir. Kendilerine gerekli yardım da

---

³³²Valeriy Morkva, "Fathoming the warm waters: The Russian Mediterranean adventure in the age of the Napoleonic wars, 1798-1807", *Cappadocia Journal of Area Studies*, (2022), Volume: 4, No:1, s.27.

³³³Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 72.

³³⁴Hamiyet Sezer Feyzioğlu, *Bir Osmanlı Valisinin Hazin Sonu Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 38.

³³⁵Morkva, Fathoming the warm waters, s. 28.

³³⁶BOA, *HAT*, 158/6617.

yapılmıştır.³³⁷ Osmanlı Devleti ve Rusya'nın Tepedelenli Ali Paşa'yla ittifak olması sonucunda şiddetli saldırılar gerçekleştirilmişti. Bu kuvvetler, Fransızların elinde kalan Korfu Adası'nı 5 Mart 1799'da zapt etmişlerdir. Burada dikkat edilmesi gereken olay ise ilk başta Fransa'nın gelişini şenliklerle kutlayan Yedi Ada sakinlerinin, Fransızların koydukları ağır vergiler karşısında bekledikleri gibi adil bir yönetime ve özgürlüğe kavuşamadıklarını anlamalarıdır.³³⁸ Bundan dolayı yerliler, Osmanlıların ve Rusların yanında yer almış, Fransızlara karşı isyan etmişlerdir. Korfu Adası'nın alınmasıyla beraber Yedi Ada'dan Fransızlar çıkarılmıştır.

Bundan sonra Osmanlı Devleti ve Rusya, Yedi Ada'nın kaderini belirlemek için görüşmeler yapmıştır. Yapılan uzun görüşmeler sonucunda 21 Mart 1800 tarihinde iki devlet arasında imzalanan antlaşmaya göre; Korfu, Kefalonya, Zanta, Ayamavra, İtaki, Paksos, Çuka ile Arnavutluk kıyılarında bulunan ve daha önce Venedik Cumhuriyeti'nden alınmış olan adalardan meydana gelen “Birleşik Yedi Ada Cumhuriyeti (Cezâir-i Seb’a-i Müctemia Cumhuru)” adıyla bir devlet kurulmuştur. Bu devlet Dubrovnik Cumhuriyeti gibi iç ve dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak ve Rusya'nın kefilliği altında olacaktı.³³⁹

Rusya, Napoléon'un Balkanlara yönelik saldırılarından endişe duyarken Osmanlı Devleti'nin nezdinde ayrıcalıklı bir konuma gelecektir. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Balkanlarda aktif bir politika yürütme hakkı elde eden Rusya, 1798 yılında ilk defa Boğazlardan geçmiş ve 1800 yılında da Yedi Ada üzerinde söz hakkına sahip olmuştu. Böylece Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkilerini güçlendiren Rusya, Balkanlarda daha dikkatli bir siyaset izlemeye başlayacaktı.

4.2. Napoléon Adriyatik Kıyılarında: Arnavutluk

Tarihi süreç içerisinde Roma, Bulgar, Sırp, Bizans hâkimiyetinde bulunan Arnavutluk'a,³⁴⁰ XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Devleti hâkim olmaya başlayacaktır.³⁴¹

Osmanlı Devleti'nin Arnavutluk'a hâkim olmaya başlaması; Orta Arnavutluk'ta hâkimiyet süren Karl Topiaj'ın, Kuzey Arnavutluk'ta hâkimiyet süren

³³⁷Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 39.

³³⁸Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 77.

³³⁹Uçarol, Siyasi Tarih, s. 101; Uzunçarşılıoğlu, Arşiv Vesikalarına, s. 630.

³⁴⁰Bilgehan Pamuk, “XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Arnavutluk İlişkileri”, *Yeni Türkiye* 66, (2015), s. 659.

³⁴¹Akman, Paylaşılmayan Balkanlar, s. 155.

ve kendisi için bir tehlike oluşturan II. Ballsha karşı kendisine yardım etmek için Makedonya’da seferde olan Osmanlıları davet etmesiyle olmuştur. I. Murad 40.000 kişilik bir orduyu Karl Topiaj’a yardım etmesi için Arnavutluk’a göndermiştir. Devol Vadisi, Vjosa Nehri üzerindeki Savra’da meydana gelen savaşta II. Ballsha’nın kuvvetleri yenilmiş ve kendisi de öldürülmüştür.³⁴² Bundan kısa bir süre sonra da Arnavutluk’taki feodal beyler Osmanlı Devleti’ne bağlılıklarını kabul ederek vasal yöneticiler olarak tanınmıştır.³⁴³ Ancak Osmanlı Devleti’nin Balkanlarda ve özellikle Arnavut bölgelerinde hâkimiyet kurması I. Kosova Savaşı (1389) ve II. Kosova Savaşı (1448) sonucu elde ettiği başarılar ile gerçekleşmiştir.³⁴⁴ Osmanlı Devleti bu bölgede isyan ve ayaklanmalarla karşılaşmış, çetin savaşlar gerçekleştirmiş ve birçok Arnavut bölgesini ele geçirmiştir. Ancak 1478’de Akçahisar, Drivasto (Drisht), Lezha ve Zhabjak’ın, 1479’da Shkoder (İşkodra) ve 1501’de Durrës’in ele geçirilmesiyle Arnavutluk’ta Osmanlı hâkimiyeti kurulmuştur. Böylece Osmanlı Devleti Arnavutluk bölgesinde elde ettiği başarılar ile Venedik’in bu bölgedeki 125 senelik hâkimiyetini sonlandıracaktı.³⁴⁵

Arnavutluk, batıda Adriyatik Denizi ve güneybatıda İyon Denizi’ne kıyısı olması sebebiyle Napoléon’un ele geçirmek istediği yerler arasında olmuştur. Bu bölge, doğu ve batı ticareti açısından Akdeniz’deki az sayıdaki kavşak noktalarından birisi olmuştur.³⁴⁶ Ayrıca Napoléon Arnavutluk’u ele geçirerek Akdeniz’i Fransız gölü haline getirme hedefine de ulaşacaktı.³⁴⁷ Öte yandan Arnavutluk, günlük yaşamdaki ihtiyaçlar için de büyük bir öneme sahipti. Bu bölgedeki üretimle İtalya’da bulunan Fransız hem sivil hem de askerî görevliler için tahıl, kereste, hayvan gibi birçok ihtiyaç maddeleri karşılanabilecekti.³⁴⁸

Napoléon, Mısır Seferi’nden başarısız bir şekilde ayrılmış olsa da Balkanlardan vazgeçmek istemeyecekti. Bu sebeple Mısır Seferi’nden döndükten kısa bir süre sonra Mısır’ı ele geçirmek ümidiyle ikinci bir sefer düzenleyecekti. Bunun için Amiral

---

³⁴²İlir Ruga, “XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında Arnavutluk’ta Gayrimüslimler”, *İstem*, (2017), No: 29, s. 161.

³⁴³Akman, Paylaşılmalı Balkanlar, s. 155.

³⁴⁴Ruga, XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında, s. 161.

³⁴⁵Ruga, XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında, s. 161-162.

³⁴⁶İlker Demir, “Tepedelenli Ali Pasha and the West: A History of His Relations with France and Great Britain (1798-1820)”, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007, s. 49.

³⁴⁷Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz’de, s. 122.

³⁴⁸Demir, Tepedelenli Ali Pasha, s. 48-49; Xenı Balotı, “Napoleon et L’Albanie”, *Balkan Studies; Thessalonike*, (1 January 1986), Volume: 27, Issue: 2, s. 264.

Ganteaume kumandasındaki 7 savaş gemisi, savaş mühimmatı ve 5.000 asker 21 Ocak 1801'de Brest Limanı'ndan hareket ederek İskenderiye'ye doğru yola çıkacaktı.³⁴⁹ Ancak Sardunya Adası'nın Carbonara Burnu'nda gemilerinden ikisi hasar alınca Toulon'a dönmek zorunda kalınmıştı. Napoléon, Mısır'a tekrardan donanma göndermek ve orada kalan donanmasına da yardım etmek istemekteydi. Bu sebeple gemiler tamir edildikten sonra donanmanın yeniden İskenderiye'ye gönderilmesi kararlaştırıldı. Ancak şanssızlık Amiral Ganteaume'ün peşini bırakmıyordu. Bu sefer de bazı askerlerin hastalanması üzerine donanmasını ikiye böldü. Amiral hasta olanları Toulon'a göndermişti. Geriye kalan 2.000 civarında askeriyle İskenderiye'ye doğru devam etmişti. Ancak bu defa da İngilizlerin saldıracağı korkusuyla askerlerini Derne Limanı'na çıkartacaktı. Burada da Arap halkının saldırısına uğrayacaktı. Dolayısıyla Ganteaume, Toulon'a dönme kararı alacaktı. Ganteaume korktuğu durumla karşılaşarak dönüş yolunda İngilizlerin eline düşecekti.³⁵⁰ Böylece Amiral Ganteaume donanmasıyla sadece denizlerde dolaşmış ve hedefine ulaşamamıştı. Ancak Amiral Ganteaume'ün Brest'den yapmış olduğu çıkışı duyan Osmanlı Devleti, Arnavutluk ve Mora tarafına saldırı olacağına dair endişe duyarak güvenlik önlemleri almaya başlayacaktı.

Osmanlı Devleti'ne ilk olarak, Brest'den çıkan Fransız ordusunun Toulon'a girdiği, Ancona'da askerinin olduğu ve Marsilya ile Triyeste taraflarında asker hazırladığı haberleri gelmiştir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti eski Kethüdalarından Osman Efendi, Zahire Nâzırı Salih Efendi, Râsih Efendi, Firdevsi Efendi, Şerif Efendi, Tersane Emmini, Kethüdâ Bey, Reis Efendi ve Çavuşbaşı vekili efendilerin hazır olmasını istemiştir. Bosna ve Mora valileri, İnebahtı ve Kandiye muhafızları, Arnavut paşalarına ve Bahr-i Sefid (Çanakkale) Boğazı Nâzırı Hadimzade Osman Bey'e alınan tedbirler sorulmuştur. Muarız (Saros) Körfezi³⁵¹ için sürat topu, bir topçu ortası ve arabacı ortası gönderilmesi istenecektir. Rakka, Maraş (Kahramanmaraş), Diyarbakır, Erzurum vesair yerlerden asker istenmişse de gelmemişlerdir. İstenilen görevi yerine

³⁴⁹Emile Bourgeois, *Manuel Historique de Politique Etrangere, Les Révolutions (1789-1830), Tome II*, E.Belin, Paris, 1932, s. 217.

³⁵⁰Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 4. cilt, s. 1803.

³⁵¹Ege Denizi'nin kuzeyinde, Çanakkale ile Edirne şehirleri sahilinde bulunan bir bölgedir. Diren Çakılcı, "Osmanlı Devleti'nin Saros Körfezi'nde Bir Asırlık Tahkimat Çabası", *Belleten*, (Aralık 2024), Cilt: 88, No: 313, s. 813.; Saros Körfezi'nin adı Antik Çağda Melas Kolpos, Osmanlı Devleti zamanında Muarız olmuştur. Fuat Durmuş, "Osmanlı Arşiv Belgeleriyle Muarız (Saros) Körfezi'ndeki Kale-i Cedid (Manastır) Kalesi", *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, (Bahar 2019), No: 45, s. 40.

getirmedikleri için Ordu-yı Hümayun'da görev alacaklar ve sefer harcamalarına yardımcı olacaklardır. Özellikle devlet tarafından Arnavut paşaların uyanık olması istenmiştir.³⁵²

Fransız birliklerin Brest Limanı'ndan hareket etmesi ile saldırı yapacağı bölge üzerine farklı görüşler ortaya çıkmıştı. Mora, Karlili, Narda tarafına veya Arnavutluk tarafına saldırı olacağı düşünülüyordu. Böyle bir tehlike karşısında Yanya Mutasarrıfı Tepedelenli Ali Paşa, Mora tarafında humbaracı ve lağımçıların olduğunu, fakat kendi maiyyetinde humbaracı ve lağımçıların olmadığını bildirecekti. Bundan dolayı Tepedelenli Yanya'da olan humbaracı ve lağımçıların bölgeyi korumak için kendisine verilmesini isteyecekti. Bu sırada Yanya'da 70-80 nefer asker mevcuttu. Bu bölgedeki kaleler için 1'er veya 2'şer humbaracı ve lağımçı görevlendirilecekti. Ancak güvenlik sorunu ortaya çıkarsa 3-5 nefer asker daha bırakılacaktı. Ancak Yanya ve Narda kalelerine talim için bulunan 1 humbaracıya ilaveten 2 humbaracı daha görevlendirilecek ve geriye kalanlar İstanbul'a gönderilecekti.³⁵³

Fransa daha önce de Arnavutluk ve Mora tarafına saldırı düzenlemeye çalıştığı için bu sefer Osmanlı Devleti daha temkinli hareket etmeye çalışıyordu. Sadrazam Yusuf Ziya Paşa, Yanya Mutasarrıfı Tepedelenli Ali Paşa'ya yazarak, Fransızların yapacağı bir saldırıya karşı dikkatli olunması ve kendilerine karşı bir fetih hareketi gerçekleşirse izin beklemeden hemen harekete geçilmesini emretmişti. Hatta Fransızların olduğu yerlere casuslar gönderilerek, hâl ve hareketlerinin incelenmesi ve İstanbul'a bildirilmesini isteyecekti. Yapılan hazırlıkların gizli tutulmasına özen gösterilmesini vurgulayacaktı.³⁵⁴

19 Aralık 1803 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında, Fransa'nın İtalya'da cemiyetler kurduğu ve bunların Arnavutluk ve Mora taraflarına suikast niyetleri olduğu haberlerinin yayıldığından bahsedilmektedir.³⁵⁵ Niyetleri tam olarak bilinemediğinden dolayı tedbir için Arnavutluk ve Mora civarında bulunan valiler ile anlaşılmalıdır. Eğer ihbar doğru çıkarsa hemen harekete geçilip, cesurca karşılık verilecektir. Nereye saldırı olursa oranın kuvvetlendirileceği ve bu sebeple saldırının olduğu bölgelerden hemen Osmanlı Devleti'ne haber gönderilmesi istenmektedir.

---

³⁵²BOA, *HAT*, 267/15513.

³⁵³BOA, *C.AS.*, 879/37728.

³⁵⁴BOA, *Cevdet Hariciye (C.HR.)*, 101/5047.

³⁵⁵BOA, *HAT*, 218/12007.

Özellikle de İskenderiye, Avlonya, Delvine, Kandiye (?) ve Hanya taraflarına haber gönderilmesi vurgulanmaktadır. Hatta İtalya ve Toulon taraflarına casuslar gönderilmiş fakat bunlar geri gelmediği için kesin bilgilere ulaşılamamıştır.³⁵⁶ Hanya Muhafızı Seyyid Mustafa Paşa da Fransa'nın İtalya'da cemiyeti olduğunu ve Arnavutluk ile Mora taraflarına kötü niyetler beslediklerini, bu durum karşısında açık gözlü olunmasını, ilgili haberlere dikkat edilmesi gerektiğini Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir.³⁵⁷ Osmanlı Devleti duyulan haberler karşısında Arnavutluk ve Mora taraflarının korunmasının son derece önemli olduğunu ve bundan dolayı, bu taraflarda gemi ve asker bulunursa Fransızların saldırı gerçekleştiremeyeceklerini ifade etmiştir.³⁵⁸

30 Ocak 1804 tarihli Osmanlı arşiv vesikası, Osmanlı Devleti'nin gazetelerde çıkan haberlerden de yola çıkarak Arnavutluk sahilleri ve Mora tarafına saldırı düzenleneceğinden şüphelendiğini belirtmektedir. Bu sebeple sağlam kararlar alınıp, bu kararlara uyulmasına özen gösterilmesi isteniyordu. Tedbir için ilk olarak Yedi Ada arasına fırkateynler ve birkaç parça gemi tayin edilmiştir. Bu gemiler düşmanların olası bir saldırısına karşı dikkat edeceklerdir. Kapudan Küçük Hüseyin Paşa da düşmana karşı dikkatli olunması gerektiğine dair buyruldu göndermiştir.³⁵⁹ Ayrıca bu mahallerin bir kısmı Avlonya Mutasarrıfı İbrahim Paşa ve bir kısmı da Tepedelenli Ali Paşa idarelerinde olduğundan bölgenin korunması için bilgilendirilmişlerdir. Kendi aralarında haberleşerek güvenliği sağlamaları emredilmiştir.³⁶⁰

Fransa'nın Avlonya, Katine, Müzakiye (Müjake)'ye yakın olan Ozanto, Brendiz (Brindisi) ve Galipoli'de çok fazla askeri olduğu ve burada saldırı için hazırlandığı da duyulan haberler arasındadır. Bu sebeple derhal Avlonya Kalesi taraflarının güvenliğinin sağlanması istenecekti. Buralara piyade asker koyulması kararlaştırılacak ve böylece gece gündüz güvenlik sağlanacaktı. Bu haberler doğrultusunda Avlonya Mutasarrıfı İbrahim Paşa ve Tepedelenli Ali Paşa'ya hazırlıklı olmaları bildirilecekti. Tepedelenli Ali Paşa, İbrahim Paşa'yı duyduğu haberler ve hazırlıklar hakkında bilgilendirmişti. Taranto, Otranto, Galipoli ve Brendiz (Brindisi)

---

³⁵⁶BOA, HAT, 167/6977.

³⁵⁷BOA, HAT, 167/6977-A.

³⁵⁸BOA, HAT, 217/11922.

³⁵⁹Kapudan Küçük Hüseyin Paşa, Mısır Seferi'nden sonra da Fransızlara itimad edilmeyeceğini ve bu sebeple bu bölgede tedbirli olunması gerektiğini bildirmiştir. BOA, *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e)*, 429/22.

³⁶⁰BOA, HAT, 217/11950.

taraflarında 3 general ve 150.000 Fransız askerinin top, zahire ve kayıklarıyla hazırlandığını, bunların hepsinin başında birer general ve onlarında komutasında 50.000 asker olacak şekilde Yanya, Avlonya ve Mora tarafına hücum edeceklerini bildirmişti. İbrahim Paşa'da Avlonya, Elbasan (İlbasan), Arhos sancaklarının erbâb-ı tîmarlarının askerin gerekli olduğu yerler için görevlendirmesini istemiştir. Humbaracı Ocağı halifelerinden, Avlonya sancağı Pogon (Pogoniane) nahiyyesinde ... (?) karye ve gayriden yirmi beş bin beş yüz kırk akçe, zeamet mutasarrıfı Süleyman Halife ve Kafolon karye ve gayriden beş bin beş yüz elli akçe, Musa Halife ve Avlonya sancağında ve nahiyyesinde Diragay (?) karye ve gayriden on altı bin sekiz akçe istenmişti. Tımara (?) Mutasarrıfı Murteza-ı Veled Kemaleddin Halife'de kale ve sahil muhafazası için memur edilmiştir. Avlonya ve Katine'deki kale ve iskelelerde de emniyet olmadığı için mühimmat istenilmiş, fakat Korfu'nun zaptı ve Mısır'ın temizlenmesinden dolayı isteklerde gecikmeler olmuştu.³⁶¹ Osmanlı Devleti'nin hem maddi hem de askeri eksiklikleri tamamlamak için büyük bir özenle hareket ettiği görülmektedir.

Kaptan-ı Derya Sermet Mehmet Efendi de Fransa'nın Mora'da askeri bulunduğunu ve bunların yönlerini gizlice Arnavutluk tarafına döndürecekleri haberini duymuştur.³⁶² Fransa'nın Arnavutluk sahillerine Venedikli bir casus gönderdiği haberi de ortaya çıkınca Arnavutluk, Mora ve Manya sahillerinin güvenliğini sağlaması için Sermet Mehmet Efendi görevlendirilmiştir.³⁶³

Kuzey İtalya Seferi'nden itibaren Napoléon'un Balkanlara yönelik politikasının olduğunu ileri süren Rusya, Osmanlı Devleti'ne dikkatli olması gerektiğine dair uyarılarına ve duyduğu haberleri iletmeye devam edecektir. 10 Nisan 1804 tarihli Osmanlı arşiv vesikalarında görüldüğü üzere Rusya, Fransa'nın Sicilyateyn sahiline yakın olan Arnavutluk sahiline saldıracağını Osmanlı Devleti'ne bildirmektedir.³⁶⁴ Ayrıca Rusya, tedbir amaçlı ilerleyen zamanlarda Fransa'ya karşı harekete geçmesi için Hocabey'de 12 adet kapak kaldırır, 4 adet fırkateyn ve 6 adet korvet hazırlamıştır. Rusya, Napoléon'un saldırı tehlikesine karşı hazırlık yaparken, aynı zamanda Osmanlı Devleti tedbirler alsa da Napoléon'un bir saldırı gerçekleştirmesi hâlinde Osmanlı Devleti'nin de bir saldırı yapıp yapmayacağını

³⁶¹BOA, HAT, 170/7221.

³⁶²BOA, HAT, 37/1882.

³⁶³BOA, HAT, 169/7199; BOA, HAT, 172/7432.

³⁶⁴BOA, HAT, 170/7228-A; BOA, HAT, 170/7229-A.

öğrenmek için kendisine sorular soracaktır. Aynı sorunun cevabını İngiltere de merak edecektir. Osmanlı Devleti ise karşısında hangi devlet olursa olsun kesinlikle karşılık vereceğini ifade etmiştir.³⁶⁵

Rusya, Osmanlı Devleti'ne uyarılarda bulunsa da hiçbir zaman tam olarak ona güvenilmeyecektir. Ancak 10 Nisan 1804 tarihli Osmanlı arşiv vesikası, "Napoli şebkenderi Angelo Fecet, Fransa'nın beygir almak amaçlı Tepedelenli Ali Paşa'nın yanına adamını gönderilmesinden şüphelenerek Fransa'nın Arnavutluk tarafına saldırı yapacağını düşünmüş ve bu durumu Korfu şebkenderi Yorgi Silvergo'ya bildirmiştir" diye belirtmektedir. Bu yüzden, Rusya'nın bildirdiği haberlerin doğru olduğu düşünülecektir.³⁶⁶ Yani Arnavutluk tarafına gelen kişinin casus olarak Tepedelenli Ali Paşa'nın yanına geldiği düşünülmüştür. Napoléon, Osmanlı Devleti içerisindeki asayiş bozmak ve devlet içerisinde huzursuzluk çıkarmak için Tepedelenli Ali Paşa ile iletişim halinde olmuş ve Napoléon'un gücünden etkilenen Paşa da Arnavut ve Yunanistan topraklarını ele geçirmek için kendisiyle iş birliği yapmıştır. Ayrıca daha önce de belirtildiği üzere Arnavutluk'tan hem askerî birliklerin hem de halkın ihtiyaçları karşılanmak isteniyordu. Napoléon da bu bölgede güçlü durumda olan Tepedelenli Ali Paşa vasıtasıyla bu ihtiyaçları karşılamaya çalışmıştır.³⁶⁷ Bu sebeple casus olarak geldiği düşünülen kişinin, hayvan ihtiyacı için Tepedelenli Ali Paşa'nın yanına gelmesi ihtimaller arasında bulundurulmalıdır.

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yaptığı uyarılar karşısında Fransa sessiz kalmayacaktır. General Brune aracılığıyla Rusya'ya karşı dikkatli olması için Osmanlı Devleti'ne haberler gönderecektir. General Brune, "St. Petersburg kabinesinin el altından ve muhtemelen zamanla er veya geç ülkenin tamamını ele geçirme niyeti ile Yunanistan'da ve bilhassa Takımadalar'ın Rum halkı arasında mümkün olduğunca çok bağlantılar kurmaya çalışıyor" diyerek şikayetlerde bulunacaktır.³⁶⁸

Napoléon'un Arnavutluk ve Mora tarafına saldıracağı haberlerini duyan İngiltere de Osmanlı Devleti'nin yanında olacak ve Amiral Nelson, 11 Şubat 1804 tarihinde Osmanlı Devleti'ne mektup göndererek Fransa'nın Toulon'da donanma hazırladığını ve hazırlıklı olmaları konusunda Sadrazam Yusuf Ziya Paşa ile Kaptan-ı

---

³⁶⁵BOA, HAT, 170/7229.

³⁶⁶BOA, HAT, 170/7228.

³⁶⁷Balotı, Napoleon, s. 264.

³⁶⁸Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 250.

Derya Mehmed Kadri Paşa'yı uyaracaktır.³⁶⁹ Hatta İngiltere donanması her türlü tehlikeye karşı Sardunya ve Malta adaları etrafında dolaşacaktır.³⁷⁰

Osmanlı Devleti'nin yapmış olduğu bu hazırlıklar Fransa'nın dikkatini çekecek ve General Brune bu hazırlıkların sebebini soracaktır. Arnavutluk ve Mora'da yapılan hazırlıkların Fransızlara yönelik olduğuna dair yayılan haberleri 1803 yılında Paris'e elçi olarak gönderilen Halet Efendi yalanlayacak ve alınan önlemlerin tamamen doğal tedbirler olduğunu ifade edecektir.³⁷¹ Napoléon ise Arnavutluk ve Mora tarafına saldırmayı düşünmediğini kendi el yazısıyla yazdığı bir mektupta ifade etmiş ve bunu Şark dilleri birinci tercümanı Joubert aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir.³⁷² Ancak Osmanlı Devleti'nin aldığı tedbirlerden de anlaşılacağı üzere Napoléon'a güvenilmiyordu.

Napoléon'un Arnavutluk ve Mora tarafına saldıracağına yönelik haberlerin bir kesinliği olmasa da kendisinin izlediği diplomatik politikalar ve Avrupalı devletler ile imzaladığı antlaşmalar Osmanlı Devleti'ni hazırlık yapmaya mecbur bırakmıştı. Buna örnek olarak Doğu Akdeniz gezisine çıkan Horace Comte Sébastiani'nin "10.000 kişiden daha az bir kuvvetle Mısır'ın yeniden ele geçirilebileceğine" dair yazdığı raporun 30 Ocak 1803 tarihli *Moniteur* gazetesinde yayımlanması örnek verilebilir. Napoléon burada önemli bir strateji uygulayarak İngiltere'yi endişelendirmişti. Bu rapor hakkında İngiltere'ye hiçbir açıklama dahi yapmamıştı. Andrew Roberts, Napoléon'un bu davranışını ciddi bir plandan ziyade diplomatik bir manevra olarak yorumlamaktadır. Çünkü Napoléon'un gerçekten böyle bir planı olsaydı asla cümle âleme duyurmayacağını vurgulamaktadır.³⁷³ Yani Napoléon, gerçekleştireceği saldırılara yönelik belirsizlik durumu yaratarak devletler üzerinde bir endişe durumu yaratmaktadır. Osmanlı Devleti de bu durumu Mısır Seferi'nde Napoléon'un Mısır ve Balkanlara yönelik uygulamış olduğu çift taraflı politikada deneyimlemiştir. Bu yüzden Osmanlı Devleti, gelen haberler üzerine Arnavutluk ve Mora taraflarında hazırlıklar yapmıştır.

³⁶⁹Fatih Yeşil, *Trajik Zafer Büyük Güçlerin Doğu Akdeniz'deki Siyasi ve Askeri Mücadelesi (1806-1807)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 32.

³⁷⁰BOA, *HAT*, 174/7511-A.

³⁷¹Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu*, s. 254.; Vernon J. Puryear, *Napoleon and the Dardanelles*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1951, s. 73.

³⁷²Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu*, s. 256.

³⁷³Roberts, *Napoléon Hayatı*, s. 372-373.

Osmanlı Devleti kendi topraklarını korumak için önlemler alırken, Avrupa devletleri arasında hareketlenmeler başlamıştır. Aslında bu hareketlenmeler de Osmanlı Devleti'nin hazırlık yapmasına sebep olmuştur. İngiltere ve Fransa arasında Amiens Antlaşması imzalanırsa da iki devlet arasında ki Malta ve Mısır hâkimiyeti sorunu barışın kısa süreli olmasına neden olmuştur. Napoléon aynı zamanda Yedi Ada'yı tekrardan ele geçirmek istiyordu. Bu sebeple Rusya ile iş birliği yapmaya kalksa da Osmanlı Devleti, Fransa'yı kendi topraklarında kazanmış olduğu imtiyazları kaldırmakla tehdit etmiştir. Dolayısıyla Rusya ve Fransa herhangi bir anlaşma yapamamışlardır.³⁷⁴

Aynı zamanda Napoléon tüm İtalya topraklarını da ele geçirmek için Volograz arazileri ve Ancona ile Çityavna limanlarını Fransa adına ilhak etmek istemişti. Bu sebeple Ancona tarafına kuvvet göndermiş ve Etrurya'yı da İtalya'ya ilhak etmişti. Bu sırada Napoléon Sicilya'ya da saldırı düzenlemişti. Bu saldırı karşısında Napoli hükümeti, Rusya ve İngiltere'den yardım istese de yardım gelemeden Napoléon, Napoli'ye saldırmış ve Venedik'in başkentinden Ancona'ya kadar olan toprakları ele geçirmiş ve İtalya sahillerini de ilhak etmiştir.³⁷⁵ Napoléon daha önce de İtalya'dan sonra yönünü Balkanlara çevirmiş olduğu için ve İngiltere ile Fransa arasında yaşanan Malta ile Mısır gerginliğinin ortaya çıkması, doğal olarak Osmanlı Devleti'nde endişe yaşanmasına sebep olmuştur.

Napoléon sadece saldırılar ile değil, aynı zamanda Avrupalı devletler ile imzaladığı antlaşmalarla da Balkanlardaki varlığını garanti etmeye çalışmıştır. Bunun için Pressburg Antlaşması ve Tilsit Antlaşması oldukça önemlidir. Daha önce de bahsedildiği üzere Pressburg Antlaşması, Austerlitz Muharabesi sonucu 26 Aralık 1805 tarihinde Avusturya ile imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Dalmaçya, Batı İstria ve Kotor (liman) Napoléon'un egemenliğine geçti ³⁷⁶ ve böylece Avusturya'nın Arnavutluk ve Balkanlara inişi engellenmiştir. Ayrıca Balkanlar ve Adriyatik Denizi'ne giden yollar da Napoléon'un eline geçmişti.³⁷⁷

Fransa ve Rusya arasında meydana gelen Friedland Muharebesi sonucunda 7 Temmuz 1807 tarihinde de Tilsit Antlaşması imzalanmıştır. Osmanlı Devleti

---

³⁷⁴ Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 119-120.

³⁷⁵ Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 133.

³⁷⁶ Çapraz, I. Aleksandr Dönemi, s. 57.; Balotı, Napoleon, s. 270.

³⁷⁷ Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 135.

toprakları, bu antlaşmayla beraber Mısır ve Balkanlarda sorunlar yaşasa da hâlâ dost bildiği Fransa ve Rusya arasında paylaşılacaktır. Zaten Rusya Balkanlarda bir tehlike olarak gördüğü Fransa ile anlaşmak istiyordu. Rusya Friedland Muharebesi'nde yenildikten sonra Napoléon ve Çar I. Aleksandr arasında görüşmeler başlamıştı. Bu doğrultuda Rusya, Besarabya, Eflak ve Boğdan, Tuna bölgesi ve Balkanlara kadar Bulgaristan'ı alacaktı. Fransa ise Arnavutluk, Karadağ'daki Cattaro, Yedi Ada, Dalmaçya, Girit ve Osmanlı Devleti'nin güneyine inmek ve Hindistan'a giden yolları ele geçirmek amacıyla Epir ve Mora'yı alacaktı. Ayrıca Rusya, İtalya, Hollanda, Napoli, Sicilya ve Almanya'nın Fransa'ya tabi olduğunu kabul etmişti.³⁷⁸ Ancak daha sonra Çar I. Aleksandr paylaşılan bölgeler konusunda huzursuz olacaktı. Çünkü I. Petro ve II. Catherine'nin en büyük amacı İstanbul'u almaktı ve Rusya bu durumu kendilerine bırakılan bir vasiyetname olarak görmekteydi. Bu sebeple kendisi de bu vasiyetnameyi yerine getirmek isteyecekti. Napoléon'a İstanbul ile beraber Rumeli'nin Rusya'ya verilmesini; buna karşılık olarak da Fransa'nın Suriye ve Mısır'ı alabileceğini bildirecekti. İstanbul'un önemini bilen Napoléon "İstanbul! İstanbul'u asla vermem, zira bu, dünyanın hükümdarlığıdır." diyerek I. Aleksandr'ın teklifini sert bir şekilde reddedecekti.³⁷⁹

Tilsit Antlaşması sadece Osmanlı Devleti topraklarının paylaşılmasını ifade eden bir antlaşma değildir. Ayrıca en başından beri Balkanlarda gözü olan Napoléon'a istediği yerlerin verilmesi ile tüm Avrupalı devletleri de tehlikeye atan bir antlaşma olmuştur. Napoléon'un 15 Eylül 1807'de Korfu'yu ele geçirmesinin ardından, bu durumun ve antlaşmanın tehlikesini en iyi açıklayan İngiltere'nin Viyana elçisi Adair olmuştur. Adair, St.Petersburg'daki İngiliz elçisi Lord Granville Leveson Gower'e durumu şu satırlarla ifade etmiştir: "Fransızların Korfu'yu ele geçirmeleri karşısında dehşete düştüm. Tilsit Antlaşması'nın bu etkisi, Rusya ve Fransa arasında gerçekten de öncelikle Osmanlı Devleti'nin kurban düşeceği genel bir paylaşım planının mevcudiyetini antlaşmasının bütün diğer kısımlarından çok daha fazla kanıtlamaktadır. Ardından Avrupa'nın kalan kısmının da sırası gelecektir."³⁸⁰

³⁷⁸Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 146-148.; Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 362.; 20 Mart 1806 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında, Fransa'daki İsveç elçisinin de Rusya elçisi ve Napoléon arasında görüşme olduğunu Osmanlı Devleti'ne bildirdiği yazmaktadır. Yapılan görüşmede Rusya'nın Eflak ve Boğdan'ı, Fransa'nın da Mora'yı alacağına dair paylaşım yapıldığını ifade etmiştir. BOA, HAT, 244/13769.

³⁷⁹Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 362-363.

³⁸⁰Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 366.

1806-1812 yılları arasında Osmanlı Devleti ile Rusya savaşı halinde olduğu için bu durum Rusya'dan beklenebilecek bir hamle olsa da Osmanlı Devleti her ne olursa olsun Fransa'ya karşı güvenini kaybetmemeye çalışmıştır. Ancak Tilsit Antlaşması ile yapmış oldukları paylaşım, Osmanlı Devleti'ne Fransa'nın kendisini çabucak gözden çıkardığını göstermişti. Böylece Osmanlılar, Fransa'ya güvenmediklerini açıkça ifade edeceklerdi. Bu durumu Sebastiani Paris'e şu şekilde yazmıştır, *“Fransa artık yalnızca Babiâliye ihanet eden sadakatsiz bir müttefik olarak görülmektedir. Buradaki genel kanaat bu yöndedir. Bu kanaati silmek imkânsızdır ve Türkler artık Fransa'dan Rusya'dan nefret ettiklerinden fazla nefret etmektedirler.”*³⁸¹

Campo Formio Antlaşması'ndan itibaren Osmanlı Devleti'ne defalarca Fransa'nın Arnavutluk ve Mora'ya saldıracağına yönelik uyarılarda bulunan, hatta yardım da teklif eden Rusya, bu sefer kendi isteğiyle Arnavutluk ve Mora'yı Fransa'ya vermektedir. En başından beri Rusya'ya tam olarak güvenemeyen Osmanlı Devleti, böylece şüphelerinde haklı çıkmış olmaktadır. Bu durum uluslararası diplomasi ve devletler arası ilişkilerin kalıcı temellere oturmadığını göstermektedir.³⁸²

Napoléon'un tam olarak nereye saldırı yapacağı belirlenemediği için Osmanlı Devleti saldırı ihtimali olan yerlere birliklerini dağıtmıştır. Ancak Napoléon olayları iyi analiz ederek sadece yapacağı saldırılar ile değil ayrıca yaptığı antlaşmalarla da diğer devletleri Balkanlardan uzaklaştırmaya ve Osmanlı Devleti'ni ise yalnızlaştırmaya çalışmıştır.

4.2.1. Napoléon ve Tepedelenli Ali Paşa Münasebeti

Zayıflamaya başlayan Osmanlı Devleti içerisinde, XVIII. yüzyıl itibarıyla Arnavutluk özerklik, hatta bağımsızlık politikasına meyleden paşalıklara bölünmüştür.³⁸³ Bizim çalışmamız açısından önemli olan Tepedelenli Ali Paşa ve Yanya Paşalığı'dır. Gençliğinin bir bölümünü haydutluk yaparak geçiren Tepedelenli Ali Paşa,³⁸⁴ daha sonra Osmanlı Devleti için önemli bir isim haline gelecektir. Osmanlı Devleti içinde gerçekleştirdiği başarılar sayesinde Avrupalı devletler için de önemli bir

³⁸¹Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 382.

³⁸²Uluerler, “Fransa ile Rusya Arasında, s. 152.

³⁸³Balot, Napoleon, s. 263.

³⁸⁴Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 18 ve 19. Yüzyıllar, 1. cilt*, çev. İhsan Durdu-Gülçin Tunalı-Haşim Koç, Küre Yayınları, İstanbul, 2009, s. 138.

isim olacaktır. Bu yüzden Avrupalılar, Osmanlı Devleti'ne karşı Ali Paşa'yı yanlarına çekmeye çalışacaktır.

Delvine Sancağı eski mutasarrıfı Mustafa Paşa'nın sarayı eşkıyalar tarafından basılıp öldürüldükten sonra eşkıyaları yakalaması ve asayişini sağlaması için Ali Paşa, Ağustos 1784 yılında Delvine'ye mutasarrıf olarak atanmıştır. Daha sonra da 7 Şubat 1785 tarihli yazdığı evrakta, Delvine'nin yanında Yanya Sancağını isteyerek Arnavutluk'ta asayişini sağlayacağını taahhüt etmiştir. Böylece 1784 veya 1785 başında Yanya Sancağı Mutasarrıflığına getirilmiştir. Burada tam bir hâkimiyet sağlaması da 1787 yılında gerçekleşecektir.³⁸⁵

Ali Paşa, kendi çıkarları doğrultusunda bazen Osmanlı Devleti'ne yardım eden ve bazen de diğer devletlerle iş birliği yapan bir paşa olmuştur. Ali Paşa 1787-1792 Osmanlı Devleti ve Avusturya-Rusya savaşında, Aralık 1797 yılında görevlendirilmiştir.³⁸⁶ Pazvantoğlu Osman isyanında da Osmanlı Devleti'ne yardım etmiştir. Göstermiş olduğu başarılarından dolayı kendisine üç tuğlu paşalık ve "Sultanın Aslanı" lakabı verilmiştir.³⁸⁷ Daha sonra dost olacağı Fransa'ya karşı da Osmanlı Devleti'ne yardım ettiği zamanlar olmuştur. Fransa'ya karşı Arnavutluk sahillerinin ve Korfu Adası'nın geri alınmasında Osmanlı Devleti'ne yardım etmiştir, Osmanlı arşiv vesikalarında görüldüğü üzere Fransa'nın Arnavutluk ve Mora'ya saldıracağı haberleri ortaya çıktığı zaman, kendisinden yardım istenmiştir.

Ali Paşa'nın iş birliği yaptığı devletlerden birisi Rusya olmuştur. 1791'de Yanya'da bir Rus Konsolosluğu açılmasına izin vermiştir. Ayrıca müstakil bir hükümdar olarak Çar'ın korumasını almak şartıyla Rusya'ya ittifak projesi teklifinde bulunmuştur. Bu projeye göre, "Rusya bölgedeki İslam inancına saygı gösterecek, Ali Paşa'yı malî yönden destekleyecek ve çeşitli üslerde düzenli askerî birlikler yerleştirerek idaresi altındaki topraklarda hüküm sürmesine katkı sağlayacaktı. Ali Paşa'da Grek-Ortodoks ahaliye Türk-Müslüman halkla eşit muamelede bulunacak, karışık askerî birlikler kuracaktı."³⁸⁸ Bu gerçekleşen bir proje olmasa da Ali Paşa üzerindeki Osmanlı Devleti yetkisinin zayıf olduğunu göstermektedir.

³⁸⁵Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 13-14.

³⁸⁶Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 15.

³⁸⁷Kemal Beydilli, "Tepedelenli Ali Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 477.

³⁸⁸Beydilli, Tepedelenli Ali Paşa, s. 477.

Napoléon'un gücünden etkilenen ve Fransa'nın işgal ettiği yerleri, en azından Parga ve Korfu'yu, ele geçirmek isteyen Ali Paşa,³⁸⁹ yönünü Fransa'ya çevirecek ve Ali Paşa ile Napoléon arasında yakınlaşmalar başlayacaktır. Ali Paşa Yanya ve civarındaki Fransız konsoloslarıyla iyi ilişkiler içinde olmuştur.³⁹⁰ Fransa da kendisine karşı dostça yaklaşmıştır. Hatta kendisinin dostluğunu en çok isteyenlerden birisi General Chabot olmuştur. Çünkü, "Osmanlı Devleti'nin bize yöneltmeye çalışabileceği saldırıya karşı sahip olabileceğimiz en iyi garanti..." diye ifade edecektir.³⁹¹ Ancak Ali Paşa ile dikkatsizce müzakereler başlatıldığını düşünenler de olmuştur ve Talleyrand onlara "ondan fazla çekinemeyiz" diye cevap vermiştir.³⁹²

Ali Paşa, Napoléon'un İtalya'da göstermiş olduğu başarılar sonucunda 1 Haziran 1797 tarihinde kendisine bir mektup yazarak, ona karşı duyduğu saygıyı ve dostluğunu istediğini açıkça ifade etmiştir.³⁹³ Fransızlar Yedi Ada'yı ele geçirdikten sonra Büyükelçi Dubayet, Ali Paşa'ya mektup göndererek, Fransızların Osmanlı tebaası ile Yanya ahalisine iyi muamele edeceğini ve kendisinin de Fransız kuvvetlerinin iaşesine yardım etmesini istemiştir. Ancak Ali Paşa'nın istekleri daha farklıydı. General Gentili ile Butrinto'da buluşunca, Kuzey İtalya Seferi ile Fransızların eline geçen Preveze, Voniça, Parga, Butrinto'yu istemiş, fakat Gentili bunu kabul edemeyeceğini ifade etmiştir. Napoléon da Gentili ile aynı fikirde olsa da Ali Paşa'nın Fransa'dan uzaklaşmasını istemediği için kendisine yardım vaatlerinde bulunmuştur. Ayrıca Méduse ve Cérè adlı iki fırkateyni ucuz fiyata kendisine satmış ve Adriyatik sahillerinde de serbestçe gezmesine müsaade etmiştir.³⁹⁴ Ancak Ali Paşa için bunlar yeterli olmayacak ve Fransa'ya karşı özellikle elde etmek istediği yerler için taleplerde bulunacaktır. Napoléon bunun üzerine Yedi Ada Komutanlığı'na yazarak "... Bize ait arazide onun isteklerine mâni olunmakla beraber, elinizden geldiğince onu destekleyin. Bu Paşa'nın büyük bir genişleme temin etmesi Fransa'nın menfaatine uygundur. Bize hizmet edebilmesi için oldukça kuvvetli bir hükümdar olması, bunun için de, rakiplerini mağlup etmesi lazımdır. Bizim o havalide aldığımız yerler ona o kadar yakındır ki, onun bizimle dost olmasındaki menfaatin ortadan

---

³⁸⁹Ahmet Uzun, "Tepedelenli Ali Paşa ve Mal Varlığı", *Belleten*, (Aralık 2001), Cilt: 65, No: 244, s. 1041.

³⁹⁰Soysal, Fransız İhtilâli, s. 170.

³⁹¹Baloti, Napoleon, s. 267.

³⁹²Auguste Boppe, *L'Albanie et Napoléon (1797-1814)*, Hachette, Paris, 1914, s. 16.

³⁹³Baloti, Napoleon, s. 265.

³⁹⁴Soysal, Fransız İhtilâli, s. 170-171.

kalkmasına asla imkân yoktur”³⁹⁵ demiştir. Fransa, Ali Paşa’nın gücünden yararlanmak isterken, kendisine zararı olacak isteklerini de geri çevirme doğrultusunda bir politika izlediği görülmektedir. Ancak Ali Paşa isteklerinde oldukça ısrarlı ve gerektiğinde kendi menfaatleri doğrultusunda hareket eden birisiydi. Örneğin Fransa’dan Preveze, Voniça, Parga, Butrinto’yu isteyerek alamayınca, 1798’de Yedi Ada seferine çıkan Rusya ve Osmanlı Devleti tarafına geçerek buraları ele geçirmişti.

Ali Paşa ve Fransa arasında yaşanan önemli bir olay da Mısır’dan dönen Libyalı korsanların, içerisinde Poitevin ve Beauvais adlı iki general, topçu Albay Charbonnel, Harp Genel Komiseri Fornier, Joye Bouvier ve Mathieu adlı denizci subaylar, Yanya’nın gelecekteki Fransız Başkonsolosu Pouqueville, Malta Engizisyon Mahkemesi eski üyesi rahip Guerini ile ona eşlik eden Bessières ve Gerard’ın yer aldığı mevkii sahibi Fransızları taşıyan Madonna di Montenegro isimli İtalyan gemisini tutsak almasıdır. Tutsakların Butrinto’ya geldiğini duyan Ali Paşa, Poitevin, Charbonnel, Bessieres, Bouvier ve Guerini’yi satın almış ve böylece, daha önceden diplomatik sebeplerden dolayı Fransa’dan elde edememiş olduğu askerî uzmanları elde etmişti. Poitevin, Yanya Gölü ve şehir etrafındaki istihkâmı yeniledi ve yapılandırdı; Charbonnel, yeni kurulan topçu okulunda dersler verirken, topçu birliklerin kumandanı da oldu; Bessières, ticari ve mali işleri yönetecekti; Guerini, hariciye nazırı gibi çalışarak dış ilişkilerde tercümanlık yaptı. Daha sonra da Guerini hariç diğer tutsakların Fransa’ya gitmesine izin verdi. Ali Paşa esirleri kendisine fayda sağlayacak işlerde görevlendirirken, bunların politik olarak Fransa’ya istihbarat sağlamasına neden oldu.³⁹⁶

1805 yılı itibariyle Ali Paşa ve Avrupalı devletler arasında hareketlenmeler başlayacaktır.³⁹⁷ Ali Paşa, gözünü Yedi Ada’ya dikmiş ve burayı elde etmesine olanak sağlayacak devlete meyledecek durumdaydı. Napoléon’da, Ali Paşa’nın faaliyetlerini gözetlemesi ve ajanlık yapması için François Pouqueville³⁹⁸,’yi Yanya’ya başkonsolos

³⁹⁵Soysal, Fransız İhtilâli, s. 171.

³⁹⁶Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 37-38.

³⁹⁷Uygur, Yunan İsyanında, s. 580.

³⁹⁸François Pouqueville, Libyalı korsanlar tarafından esir alındıktan sonra Zakhintos Adası’nda Osmanlılara teslim edilmiştir ve buradan Mora Yarımadasına götürülmüştür. Bir müddet burada kaldıktan sonra İstanbul’a nakledilmiştir. Osmanlı Devleti ve Fransa savaş halinde olduğu için İstanbul’da 1799’da Yedikule zindanlarında on sekiz ay savaş esiri olarak tutulmuştur. İstanbul’daki Fransız maslahatgüzarı Pierre Ruffin ve Fransız delegasyonunun tercümanı lengüist Daniel Kieffer, Pouqueville’yi kurtarmak için çabalamıştır. 1805 yılında gerçekleştirdiği Doğu seyahatinde *Voyage en Morée et a Constantinople* (Mora ve İstanbul’a Seyahat) adlı eserini yayımlayarak Mora üzerine

olarak görevlendirmiştir. Bu amaç için Pouqueville ve Jean-Baptiste Bessières 21 Ekim 1805'te Ali Paşa'nın yanına gitmek üzere Paris'ten ayrılmışlardır. Napoléon'un, Rusların elinden Yedi Ada'yı almaya çalıştığını bilen Ali Paşa kendine pay elde etmek için Fransa'ya destek olmuş ve Pouqueville ile iyi anlaşmıştır. Hatta Bessières aracılığıyla Napoléon'a mektup ve hediyeler göndermiştir. Napoléon'da bunun karşılığında, Ali Paşa'nın iyi niyetini bildiğini ve Ruslara yardım etmemeleri için Yunanlıları gözetmekteki gayretinden şüphe etmediğini bildirmiştir. Ayrıca Napoléon, "Eğer Korfu benim elime geçerse, onu Ali Paşa'dan daha iyi bir muhafıza emanet edemem" diyerek kendisine güvence vermiştir. Tüm bu olanlar karşısında Ali Paşa Pouqueville'in önünde elinde tuttuğu Napoléon portresine bakarak, "Neden sizin ailenizden değilim?" diye haykırmıştır.³⁹⁹ Hatta Ali Paşa, Napoléon'un daha fazla sempatisini kazanmak için sarığına üç renkli rozet takmış ve Napoléon'un dinine geçmek istemiştir.⁴⁰⁰

Tilsit Antlaşması ile beraber Ali Paşa'nın Napoléon'a karşı olan hayranlığının yerini nefret ve düşmanlık duygusu almaya başlayacaktır. Çünkü bu antlaşmayla Napoléon Yedi Ada'yı ele geçirerek, Ali Paşa'nın buraya hâkim olma hayallerini ortadan kaldırmıştı. Ayrıca Napoléon, Ali Paşa'ya Korfu'ya dair vermiş olduğu sözü de tutmamıştı. Böylece Napoléon ve Ali Paşa arasındaki ilişkiler bozulmaya başlayacak ve iki düşman olarak hareket edeceklerdir. Sınırlarını genişletmek isteyen Fransa, Ali Paşa'nın elindeki yerlere gözünü dikecekti. Bundan dolayı Napoléon, Tepedelenli Ali Paşa'ya karşı isyanlar çıkarılmasını teşvik edecekti.⁴⁰¹ Ali Paşa da İngiltere ile yakınlaşmaya başlayacaktı.

1808 ilkbaharında Ali Paşa ve İngiliz Amiral Collingwood arasında gizli bir görüşme gerçekleşmiştir. Collingwood bu görüşmede Ali Paşa'ya "Sizin gibi keskin bir zekaya ve Fransa'nın ezelden beri topraklarını genişletmeye çalıştığı entrikaları hususunda bilgi sahibi olan bir hükümdara Fransa ve Rusya arasında yakın zamanda akdedilen antlaşmadan dolayı Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu tehlikeleri anlatmam gerekmiyor. Alteslerinin hüküm sürdüğü Arnavutluk, güçlü bir ülkedir. Halkınız sadık ve savaşta tecrübelidir; sizin gibi hünerli ve yiğit bir hükümdarın

---

dikkatleri çekmiş ve böylece Yanya'ya Fransız başkonsolosu olarak atanmıştır. Uygur, Yunan İsyanında, s. 579-579.

³⁹⁹Balotı, Napoleon, s. 271-272.

⁴⁰⁰Balotı, Napoleon, s. 273.

⁴⁰¹Demirhan, İngiltere'nin Balkan Politikası, s. 113.

yönetimi altında saldırıya uğrayacağından korkması gerekmemektedir. Bu yüzden ben Korfu'yu ve diğer adaları tam bir abluka altında tutarken, Arnavutlarınızın bu adaları birkaç gün içinde ele geçirebileceklerini düşünüyorum. Başarılı olmak için, öncelikle ülkenizden buraya iâşe teminini engellemeniz gerekir” diye ifade etmiştir.⁴⁰² Ali Paşa iâşe teminini engellemekle beraber, haberleşme ve yapılan yazışmalarda engeller oluşturmuştur.⁴⁰³

Ali Paşa'nın düşmanca sergilemeye başladığı hareketler Napoléon'un hoşuna gitmeyecektir. Bu sebeple Napoli Kralı'na yazarak, “Ali Paşa ile yazışmaya devam etmeli ve kendisine, artık bana karşı aynı duyguları beslemediğini acı bir şekilde öğrendiğimi, Yedi Ada'ya bol miktarda erzak göndermek yerine istekleri reddettiğini; bunun ne iyi, ne akıllıca, ne de politik olduğunu bildirmelisin” demiştir.⁴⁰⁴ Ayrıca Osmanlı Devleti ile de iletişime geçerek, Ali Paşa'ya bu emirleri kendisinin mi verdiğini yoksa Paşa'nın kendi başına mı bu davranışları sergilediğini sormuştur. Osmanlı Devleti ise bu olanların kendisi ile bir bağlantısının olmadığını açıklamıştır. Ancak Fransa, Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'nin tarafsızlığını bozduğunu ve uyarılması gerektiğini söylemiştir.⁴⁰⁵ Burada sorulması gereken önemli bir soru ise Napoléon ikinci defa Yedi Ada'yı ele geçirerek Osmanlı Devleti için bir tehlike oluştururken, Napoléon'a karşı, asi bile olsa, Osmanlı Devleti'nin kendi paşasına müdahale etmesi doğru bir davranış mı olurdu? Eğer böyle bir müdahalede bulunursa, dışarıdan Fransa tarafından tehdit edilirken, içeride de Ali Paşa ile uğraşmak zorunda kalacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Ayrıca Osmanlı Devleti, dış güçler tarafından tehdit edildiği zaman da Ali Paşa'nın gücüne ihtiyaç duyuyordu. Fransa'nın şikayetleri Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açmak için bir bahane olarakda düşünülmekteydi. Bu sebeple Fransa'ya güvenmeyen Osmanlı Devleti, paşasını korumayı tercih etmiş ve kendisine sadece uyarıcı emirler göndermiştir.⁴⁰⁶

4.3. Napoléon Ege Kıyılarında: Mora

Antik dönemde Peloponnesos olarak adlandırılan Mora Yarımadası,⁴⁰⁷ Balkan Yarımadası'nın en güneyinde yer alan kara parçasıdır. Mora'nın kuzey bölgesinde

⁴⁰²Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 379.

⁴⁰³Baloti, Napoleon, s. 277.

⁴⁰⁴Baloti, Napoleon, s. 277.

⁴⁰⁵Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 41.

⁴⁰⁶Feyzioğlu, Bir Osmanlı Valisinin, s. 48.

⁴⁰⁷Machiel Kiel, John Alexander, “Mora”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 278.

Balyabadra (Patras), batısında Hulumiç, doğusunda da Anabolu şehri yer almaktadır. Güney bölgesi ise doğu, batı ve orta olmak üzere üç kola ayrılmaktadır. Doğudaki kolda Koron, Modon (Moton), Navarin (Anavarin) gibi önemli liman kentleri yer alırken, Batıdaki kolda Benefşe, ortadaki kolda da Manya bulunmaktadır. Bu üç koldaki şehirler önemli liman kentidir. Ayrıca Mora'nın doğusu ve güneyi Akdeniz, batısı İyon Denizi, kuzey kıyıları da büyük bir körfez olan Korint Körfezi ile kaplıdır.⁴⁰⁸ 1415'ten itibaren kaleme alınan Bizans kaynaklarına göre "Lakedaimonyalılar, İtalyanlar, Peloponezyalılar (Yunanlılar), Slavlar, Arnavutlar, Çingeneler, Yahudiler ve daha pek çok karışık olanlar" Mora'da yaşamıştır.⁴⁰⁹

Osmanlı Devleti'nin, 1387, 1388, 1395 ve 1383 yıllarında Evrenos Bey ve 1423, 1431, 1449 yıllarında da Turhan Bey ile Mora'ya seferleri başlamıştır.⁴¹⁰ Mora, I. Beyazıt tarafından 1397 yılında kısmen Osmanlı Devleti'ne bağlanmış⁴¹¹ ve 1460 yılında da Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine geçmiştir. Mora özellikle 1463-1479, 1499-1503, 1537-1540, 1570-1573, 1645-1669, 1684-1699, 1715-1718 tarihlerinde Osmanlı Devleti ve Venedik arasında çekişme alanı olmuştur. Burada yaşanan çekişmeler Akdeniz havzasında kimin egemen olacağını belirlemiş oluyordu.⁴¹² Osmanlı Devleti, Mora'yı jeopolitik ve jeostratejik önemi dolayısıyla Venedik, Avusturya, Rusya, İngiltere ve Fransa'ya karşı korumak zorunda kalmıştır.⁴¹³

Osmanlı Devleti Mora içerisinde gerçekleşen ayaklanmalarla da uğraşmıştır. Özellikle de asiliği ile ünlü Manyalılar,⁴¹⁴ Osmanlı Devleti'ne zor zamanlar yaşatmıştır. Bu halkın genel kabulü "insana boyun eğmektense Tanrı'ya boyun eğmek"⁴¹⁵ olmuştur ve bu sebeple bağımsız olmak için isyanlar gerçekleştirmişlerdir. Aslında Manya Taygetos sıradağlarının sonunda⁴¹⁶ sarp kayalıkların olduğu bir bölgede bulunduğu ve burada Müslümanlar yaşamadığı için Osmanlı Devleti burada idari bir teşkilat kurmamış ve kaptanlıklara ayrılmış şekilde kendi başlarına hareket

---

⁴⁰⁸Yasin Akmeşe, "Mora Muhassıllığına Gönderilen Hükümlerin Değerlendirilmesi (1716-1749 Mora Ahkâm Defterleri'ne Göre)", Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2020, s. 25-26.

⁴⁰⁹Kiel, Alexander, Mora, s. 279.

⁴¹⁰Akmeşe, Mora Muhassıllığına, s. 26.

⁴¹¹Salâhi R. Sonyel, "Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora'daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?", *Belleken*, (Nisan 1998), Cilt: 62, No: 233, s. 107.

⁴¹²Gundogdu, Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, s. 7.

⁴¹³Gundogdu, Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, s. 7.

⁴¹⁴Alfistik, 18. Yüzyıl Osmanlı, s. 369.

⁴¹⁵Duran, Direktuar Dönemi, s. 60.

⁴¹⁶Alfistik, 18.Yüzyıl Osmanlı, s. 369.

etmişlerdir.⁴¹⁷ Ancak yine de Osmanlı Devleti içerisinde huzuru bozuyorlar ve ne Müslüman ne de Hristiyan halka rahat veriyorlardı.⁴¹⁸ Ancak Rusya'ya inanarak 1770'de gerçekleştirdikleri isyan başarısız olunca Osmanlı Devleti'ne boyun eğmek zorunda kalacaklardır. Hatta Osmanlı Devleti'ne, önceden yaptıkları gibi vergi vermekte zorluk çıkarmayacaklarını, eğer ödemezlerse vergiyi %50 daha fazla ödeyeceklerini ve padişaha sadık olacaklarını bildirmişlerdir. Gerekğinde silah taşıma gibi geleneksel ve örfi haklarından da vazgeçmişlerdir.⁴¹⁹ Buna benzer bir olay Osmanlı Devleti'nin 1699 Karlofça Antlaşması'yla Mora topraklarını Venedik'e terk etmesiyle yaşanmıştır. Venedikliler'in ağır vergileri ve sert müdahaleleri karşısında Osmanlı Devleti idaresine geri dönmek isteyeceklerdir. 1718 Pasarofça Antlaşması'yla Osmanlı Devleti Mora'yı geri alınca büyük bir sevinç gösterisi yaşanmıştır.⁴²⁰ Ancak Napoléon ile beraber bağımsızlık duyguları tekrardan alevlenmiştir. Özellikle Manyalılar en baştan itibaren bağımsızlıkları için Napoléon'a güveneceklerdir.⁴²¹ Eğer Napoléon burada başarılı olur ve bölgeyi ele geçirirse Doğu Akdeniz, Süveyş Berzahı, Boğazlar ve Karadeniz'in tehlike altında olacağını⁴²² bilen Osmanlı Devleti, Mora'da bazı tedbirler alacaktır.

Osmanlı Devleti, Rusya'dan sonra Mora bölgesinde Fransa'yla uğraşmak zorunda kalacaktı. Hatta Fransa Dışişleri Bakanlığı arşivinde Türkiye'ye ilişkin diplomatik evraklar arasında yer alan isimsiz bir evrakta da Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı nasıl bir politika yürütüleceğine dair bir yazı da yer almaktadır. Bu evrakta kaleme alınan yazı şu şekildedir: "Osmanlı Devleti'ni bölme Rusya ve Avusturya ile yapılacak bir antlaşma ile gerçekleşebilir; bu durumda Fransa, Girit ve Takımadalardaki adaların çoğuyla birlikte Selanik'ten Mora'ya kadar uzanan bölgeyi ele geçirebilir. Ya da bu devletler ile antlaşma yapmadan tek başına Osmanlı Devleti'ni işgal ederse Girit'i alacaktır ve düşmanları hiçbir şey kazanmayacaktır. Girit'in konumu Karadeniz ve Avrupa, Asya ve Afrika'da Türkiye ile ticareti kolaylaştıracaktır." Ayrıca bu evrakta, tüm Yunanlıların Osmanlı boyunduruğundan kurtulmaya çağırılmaları gerektiğine de değinilmiştir.⁴²³ Napoléon da bu evraktakine

⁴¹⁷Demirhan, İngiltere'nin Balkan, s. 67-68.

⁴¹⁸Gundogdu, Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, s. 195.

⁴¹⁹Gundogdu, Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, s. 270.

⁴²⁰Demirhan, İngiltere'nin Balkan, s. 69.

⁴²¹BOA, HAT, 168/7108-A.

⁴²²Yeşil, Trajik Zafer, s. 32.

⁴²³Puryear, Napoleon, s. 62-63.

benzer bir şekilde Hellenizmi, Osmanlı Devleti'ne yönelik politikasının önemli parçası yapacaktır.

Fransa'nın Brest Limanı'ndan çıktığı, Toulon tarafına geldiği ve Ancona'da asker topladığı, böylece Mora tarafına saldıracağına dair haberler yayılmaya başlamıştı.⁴²⁴ 1802'de Osmanlı Devleti ve Fransa arasında yapılacak müzakerelere katılması için murahhas olarak Paris'e gönderilen Mehmed Said Galip Paşa'da⁴²⁵ Fransa'nın Ancona üzerinden Mora'ya saldıracağı haberini duyduğunu şu şekilde ifade etmiştir: “...bundan başka şimdiye dek mesmû’-ı âli olduğu maznûnum olan Eflak ve Buğdan ve Bosna havâdisi hâtır-hırâş-ı ve İtalya’da olan Fransa asakir-i avdet idecek iken itmeyüp Ancona’ya gitmekle Mora ceziresi tarafına gideceği sohbetleri rütbe-i tevâtürde olup Paris’e vürûdumdan evvelce yolda işitmiş olduğumdan zihnim perişan olarak Paris’e vürûdum saatinden beru bunun ardını aramakta...”⁴²⁶ 1 Haziran 1801 tarihli Osmanlı arşiv vesikası da Fransızların İskenderiye’de yenildikten sonra, Mora tarafına saldırı yapacaklarının düşünüldüğünü ve bu bölgenin muhafazasına özen gösterilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.⁴²⁷ Bu sebeple Osmanlı Devleti, Osmanlı arşiv vesikalarında görüldüğü üzere 1801-1805 yılları arasında Mora’nın korunması için çevre kazalardan birçok asker istemiştir. Bunun sebebiyse Mora Valisi Mustafa Paşa’nın da bildirdiği üzere bölgede asker sıkıntısının yaşanmasıdır. Mustafa Paşa bölgede 7.000 kadar Müslüman ahali olduğunu, bunlardan sadece 4.000’i savaştacak nitelikte olup; geriye kalan 3.000’i ise ulema, imam, ihtiyar ve çocuktan ibaret olduğunu bildirmiştir. Kendisinin de 1.000 kadar savaştacak askeri olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁸

Kaymakam Abdullah Paşa Fransa’nın kötü niyetlerine karşı Mora, İnebahtı, Yanya, Narda ve Karlili bölgesinin asker, top ve humbara ihtiyacının karşılanmasını isteyecekti. Ayrıca bu bölgeleri korumak için Mısır tarafından donanma gönderilmesini istemiştir.⁴²⁹ Mora Valisi Mustafa Paşa da Fransa’nın Venedik

⁴²⁴2 Mayıs 1802 tarihli Osmanlı arşiv vesikası, Osmanlı Devleti’nin Korfu tarafına da bir saldırı olacağından endişe duyduğunu belirtmektedir. Rusya böyle bir tehlikeye karşı Korfu tarafına asker göndereceğini bildirilsede, Osmanlı Devleti, İngiltere gemilerinin bu bölgede çoğaltılmasını istemektedir. BOA, HAT, 261/15092.

⁴²⁵Orhan F. Köprülü, “GALİP PAŞA, Mehmed Said”, TDV İslam Ansiklopedisi, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 330.

⁴²⁶İsmail Hakkı Uzunçarşılıoğlu, “Âmedî Galip Efendinin Murahhaslığı ve Paris’ten Gönderdiği Şifreli Mektuplar”, Belleten, (Nisan 1937), Cilt: 1, No: 2, s. 377.

⁴²⁷BOA, HAT, 163/6783.

⁴²⁸Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz’de, s. 275-276.

⁴²⁹BOA, AE.SSLM.III, 426/24436.

Körfezi’nde gezdiği haberlerine karşı Yenişehir, Selanik, Manastır, Sarıgöl tarafındaki kuvvetlerle Mora’ya asker takviyesi yapılmasını istemiştir.⁴³⁰ Ayrıca Manya, Bardovine ve Lale gibi bölgelerin korunması konusunda İstanbul’un dikkatini çekmiştir.⁴³¹ Ustrumca Kazası’ndan da 100 nefer piyade asker istenmiş ve gelecek askerlerin 3-5 gün içinde Mora’da olması istenerek, herhangi bir gecikmenin kabul edilmeyeceği önemle vurgulanmıştır. Manastır, Tırhala ve Yenişehir kazalarından 300’er nefer istenmiştir. Ayrıca Çamlıca, Çarşamba ve Kesriye kazalarının da asker göndermesi bildirilmiştir.⁴³² Prizrin Sancağından da 750 nefer ulufeli asker istenmiştir. Ancak Prizrin’in dayanıksız bir durumda olduğu gerekçesiyle Mora’ya asker göndermemek için Kaymakam Hüseyin Bey aracılığıyla Osmanlı Devleti’nden izin istenmiştir.⁴³³

Sirozlu İsmail Bey maiyyetinde olacak şekilde Siroz, Timurhisar (Demirhisar), Petriç ve Menlik kazalarından 300 nefer piyade asker istenmiştir.⁴³⁴ 31 Mart 1805 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında görüldüğü üzere Osmanlı Devleti tekrardan Siroz, Tırhala ve Yenişehir kazalarından 300 nefer, Menlik, Petriç, Ustrumca ve Alasonya kazalarından 100’er nefer, Timurhisar (Demirhisar) kazasından da 150 nefer piyade asker hazırlanması emredilmiştir. Dergah-ı Ali Kapıcıbaşılarından Kördüslü⁴³⁵ Ebubekir Bey’in de Kördüs Boğazı’nı muhafaza etmesi buyurulmuştur.⁴³⁶ Riyale-i Hümayun Hüseyin Bey de Mora tarafını koruması için görevlendirilmiştir. Hüseyin Bey, bu görevi yapmak için 2 adet kalyon ve 2 adet fırkateyn ile hareket edecektir. Fırkateynler Mora tarafına ulaşırken, kalyonlar ise hava muhalefetinden ötürü Çuka Adası’ndaki Avlemona Limanı’na sığınacaktır.⁴³⁷ Evlâd-ı Fâtihân askerinden de birkaç bin asker gönderilmesi uygun görülmüştür.⁴³⁸ Manya Başkumandanı Anton Ligoraki de Mora için 50 nefer tedarik etmiştir. Kapudan Paşa da bu neferlere 2.000 kuruş vermiştir.⁴³⁹ Ayrıca Kapudan Paşa, Mora valisine İstanbul’dan bir takım kuvvetli geminin 5-10 gün içinde Mora tarafına gitmek üzere

---

⁴³⁰BOA, C.A.S., 121/5444.

⁴³¹Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz’de, s. 275.

⁴³²BOA, C.A.S., 76/3564.

⁴³³BOA, AE.SSLM.III., 90/5434.

⁴³⁴BOA, C.A.S., 271/11254.

⁴³⁵Mora’ya dahil olan kazadır. İlhami Danış, “Kâtib Çelebi’den Seyyid Es’ad Efendiye 17. Yüzyılda İklim-i Rûm Şehirleri”, *Türkiyat Mecmuası*, (2022), Cilt: 32, No: 1, s. 269.

⁴³⁶BOA, HAT, 170/7265.

⁴³⁷BOA, AE.SSLM.III., 272/15754.

⁴³⁸BOA, HAT, 267/15513.

⁴³⁹BOA, HAT, 36/1832.

hareket edeceğini bildirmiştir.⁴⁴⁰ Mora'yla beraber İnebahtı tarafına da saldırı olacağı haberi duyulunca, İnebahtı muhafızı Vezir Hüseyin Paşa maiyyetinde Üsküp Sancağı'ndan 1.000 nefer asker istenmiştir.⁴⁴¹

15 Mayıs 1803 tarihli Osmanlı arşiv vesikasına göre Osmanlı Devleti bir taraftan Mora'nın karadan korunmasına özen göstermiş, öte yandan ise bu bölgenin denizden korunmasına önem vermiştir. Hatta denizlerde düşman değil, kuş bile uçmasına izin verilmemesi emredilmiştir. Bunun için Kördüs sınırında olan Cehriz (Kenchreae) Limanı'na asker yığılması istenmiştir.⁴⁴²

Osmanlı Devleti, Mora'da askerî mühimmat ve kalelerle ilgili sorunlar da yaşamıştır. Kapudan Küçük Hüseyin Paşa bir süre Mora sahillerinde bulunduğu sırada Mora'daki kalelerin sağlam olmadığı ve burada asker ile askerî mühimmat eksikliğinin olduğunu yazsa da Osmanlı Devleti bunu ancak kapudan öldükten sonra terekesinden öğrenebilmiştir.⁴⁴³

15 Mayıs 1803 ve 20 Haziran 1803 tarihli Osmanlı arşiv vesikalarında, Osmanlı Devleti'nin Mora için Tripoliçe ve Anabolu'dan askerî mühimmat istediği yazmaktadır. Çünkü Mora'nın 80-100 kantar baruta ve yeteri kadar gülleye ihtiyacı vardır. Bu sebeple Tripoliçe'den barut ve tomar⁴⁴⁴ istenmiştir. Ayrıca Tripoliçe'de Mora'ya göndermek için 4 adet sürat topu vardı, fakat 2'sinin falyaları⁴⁴⁵ bozuktur. Anabolu'dan da mümkünse abus topu, lakin abus topu yoksa da sürat topu gönderilmesi istenmiştir. Anabolu'da 10 adet sürat topu olduğu, fakat bunların da arabalarının mevcut olmadığı vurgulanmaktadır. Çünkü topları taşımak için arabaya ihtiyaç vardı. Mora'da bunun olmaması dikkat çekmekteydi.⁴⁴⁶

17 Ekim 1803 tarihli Osmanlı arşiv vesikasında da Mora'da bulunan kundaklı ve kundaksız topların kötü bir durumda olduğu yazmaktadır. Bu kundaklı topların ilk atışta kundakları kırılmaktadır. Mora Valisi Mustafa Paşa, bu topların tamir edilmesini istese de bu duruma önem verilmediği görülmektedir. İstanbul'dan gönderilen topların da pek işe yaramadığı anlaşılmaktadır.⁴⁴⁷

⁴⁴⁰BOA, *Cevdet Bahriye (C.BH.)*, 32/1536.

⁴⁴¹BOA, *C.A.S.*, 195/8404.

⁴⁴²BOA, *HAT*, 98/3911-F.

⁴⁴³BOA, *HAT*, 97/3906.

⁴⁴⁴Topun içini silmek için kullanılan fırçalı çubuk.

⁴⁴⁵Topları ateşlemek için ağızotunun (barut) konulduğu deliktir.

⁴⁴⁶BOA, *HAT*, 98/3911-F.; BOA, *HAT*, 98/3911.

⁴⁴⁷BOA, *HAT*, 131/5408.

Mora, İtalya sahillerine yakın olduğu için buradaki kalelerin sağlamlaştırılması ve korunması gerekli görülmüştür. Kalelerle ilgili üzerinde önemle durulan husus asker eksikliği olmuştur. 17 Ekim 1803 tarihli Osmanlı arşiv vesikası, kaleler için en az 5.000-6.000 askere ihtiyaç varken, kiminde 100 kiminde 200 asker olduğunu belirtmektedir.⁴⁴⁸ Bunun için Evlâd-ı Fâtihân'dan mirili ve mirisiz 2.000 asker, Siroz, Timurhisar (Demirhisar), Menlik ve Ustrumca kazalarından 3.000'e yakın asker talep edilmiştir. Ayrıca Tırhala ve Mezistre (Mistra) sancaklarıyla, Yenişehir, Alasonya, Serfiçe, Sarıgöl, Harpeşte, Manastır, Florina ve Katerin kazalarına da asker talebi için emirler gönderilmiştir. İnebahtı ve Kastel-i Bahriyye kalelerine bir saldırı olursa Üsküp tarafından 1.000 adet asker gönderilecekti. Delilbaşı Mahmut Bey'de 300 nefer asker ile Mora tarafına memur edilmişti. Ayrıca Selanik ve çevresinden de zahire gönderilmişti.⁴⁴⁹

Kalelerin tamiri için de Mora bölgesine yoklamacılar gönderilmiştir. Bunun için de Taif Efendi bina emini olarak görevlendirilmiştir.⁴⁵⁰ Çavuşbaşı Osman Efendi de Mora bölgesine dair geniş bir bilgiye sahip olduğu için, bölgeye ne gerekli olduğunu araştırması istenmiştir.⁴⁵¹ Ayrıca Mora'da önemli bir liman şehri olan Balyabadra'da bulunan Balyabadra Kalesi hakkında özel olarak bilgi istenmiştir.⁴⁵²

Osmanlı Devleti, Mora'ya yapılacak saldırı için hazırlıklar yaparken, Amiral Nelson da Fransa'nın bol miktarda Toulon'da asker tertip ettiğini öğrenince⁴⁵³ harekete geçecekti. Ayrıca Amiral Nelson'u endişelendiren bir diğer olay da Fransızların Adriyatik'te Rum bandıralı nakliye gemilerini ele geçirmesi olmuştu.⁴⁵⁴

Amiral Nelson, Fransızlar hakkında bilgi sahibi olmak için Toulon önlerinde gezmeye başlayacaktı. Bunun sonucunda Fransızların Toulon önlerinde, 6 adet kalyon, 5 adet fırkateyn, 4 adet korvet, birkaç tane küçük nakliye gemisi ve 5.000 kara askeri olduğu halde biraz daha askere sahip olması gerektiğini öğrenmişti. Amiral Nelson, Fransa'nın buradan Mora'ya veya Mısır'a hareket edeceği düşüncesine kapılmıştı. Buna karşılık kendisi de 50 adet top çeker, 1 adet büyük gemi ve birkaç kıta daha gemiyi Eğriboz ve Mora sularında gezmesi için göndermişti. Amiral Nelson yapmış

---

⁴⁴⁸BOA, HAT, 131/5408.

⁴⁴⁹BOA, HAT, 97/3906.

⁴⁵⁰BOA, HAT, 131/5408.

⁴⁵¹BOA, HAT, 97/3906.

⁴⁵²BOA, HAT, 98/3911-F.

⁴⁵³BOA, HAT, 169/7193.

⁴⁵⁴Yeşil, Trajik Zafer, s. 31.

olduğu hazırlıkları Osmanlı Devleti'ne de bildirecekti. Osmanlı Devleti bunları, ancak 2 ay sonra öğrenecekti.⁴⁵⁵

9 adet kalyon ve 7 adet fırkateynden oluşan⁴⁵⁶ Villeneuve komutasındaki Fransız donanması 18 Ocak 1805'te Toulon'dan ayrılmıştır.⁴⁵⁷ Amiral Nelson da 12 adet kalyon, 2 adet üç ambarlı kalyon ve 7 adet fırkateyn ile Fransız donanmasını takip etmeye başlamıştır.⁴⁵⁸ 21 Ocak 1805'te İngiliz donanması Sardunya'nın güneyinde bir Fransız fırkateyni ile karşılaşınca Fransız donanmasının doğuya doğru gittiği anlaşılmıştır.⁴⁵⁹ Bu zamanda kötü hava şartları sonucu sert bir rüzgar Fransız donanmasına zarar vermiştir.⁴⁶⁰ Amiral Nelson rüzgarın esiş yönünden tahmin yürüterek Fransız donanmasının Mora'ya saldırdığını düşünecekti. Ancak, 2 Şubat 1805'te bölgeye geldiğinde burada olmadıklarını anlayacak ve Fransız donanmasını aramak üzere İskenderiye tarafına gidecektir. Lakin Amiral Nelson Fransız donanmasını burada da bulamayacaktı.⁴⁶¹ Fransız donanmasını bulamayan Amiral Nelson 19 Şubat'ta Malta'ya döndükten sonra, Fransız donanmasının çok kötü bir durumda Toulon'a döndüğü haberini almıştır.⁴⁶² Amiral Nelson, Fransız donanmasını bulamamış olsa da Admiralty'e yazmış olduğu mektupta "18 Ocak'ta Fransa kıyılarından ayrılan Fransız donanmasının varış noktası İskenderiye'ydi" diyerek tahmininde asla yanılmadığını vurgulamıştır.⁴⁶³ Bu dönemde yaşanan kötü hava koşulları gerek Fransız donanmasını gerek Amiral Nelson'u zorlamıştır. Bu yüzden Amiral Nelson, Fransız donanmasını takip etmekte zorlanmış ve nereye gittiklerini tam olarak bulamadığı için uzun bir süre bu durumun hüznünü yaşamıştır.

Osmanlı Devleti yapılan hazırlıkları olabildiğince gizli tutmaya çalışsa da bunlar basına sızmıştır. Bu durum karşısında Halet Efendi Osmanlı Devleti'ni uyararak, yapılan hazırlıkların Fransızların öğrenmesini "...yılanın kuyruğuna basmak gibi..." olduğunu ifade etmiştir.⁴⁶⁴ Halet Efendi bu uyarısında haksız da sayılmazdı.

---

⁴⁵⁵BOA, HAT, 168/7114.

⁴⁵⁶BOA, HAT, 97/3905-F.

⁴⁵⁷Yeşil, Trajik Zafer, s. 33.

⁴⁵⁸BOA, HAT, 97/3905-F.

⁴⁵⁹Yeşil, Trajik Zafer, s. 33.

⁴⁶⁰BOA, HAT, 97/3905-F.

⁴⁶¹Yeşil, Trajik Zafer, s. 33-34.

⁴⁶²A. T. Mahan, *The Life of Nelson, The Embodiement of the Sea Power of Great Britain*, Boston, 1899, s. 640.

⁴⁶³Mahan, *The Life of Nelson*, s. 644.

⁴⁶⁴Süheyla Yenidünya, "Mehmet Sait Hâlet Efendi Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760-1822)", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmış Doktora Tezi), İstanbul, 2008, s. 30.

Çünkü Osmanlı Devleti'nin Mora'da yaptığı hazırlıklardan haberdar olan Napoléon 5 Temmuz 1803 tarihinde Halet Efendi ile görüşme yapmıştır. Yapılan görüşmede Napoléon'un savunması şu şekilde olmuştur:⁴⁶⁵

“Sultan Selim hazretleri benim dostumdur. Ben dahi onların pek ahbab dostuyum. Osmanlı Devleti'nde bizim büyük ve sadık dostumuz Merhum Hüseyin Paşa idi. Onun hayatında düşmanlarımız bizim için fena söylemeye cesaret edemezlerdi. Söyleseler dahi dinletemezlerdi. Şimdi o vefat etti. Bizim yalnız Sultan Selim'den başka dostumuz kalmadı. Düşmanların ellerine fırsat girdi. Hem bize hem Osmanlı Devleti'ne ihanet ediyorlar. Dost ve düşmanın sözünü akıl mizanı ile muvazene etmeli. Benim için Mora'ya gidip zapt edecek diye Osmanlı Devleti'ni inandırıp Mora'nın karadan ve denizden muhafazasına meşgul ederler. Ricaliniz haritaya bakmazlar mı? Memleketlerimizin arasında bir taraftan Avusturya ve bir taraftan koca deniz var. Ben Mora'yı aldığım surette ne kadar asker ve ne kadar akçe telef edeceğim. Arada deniz varken nasıl muhafaza edeceğim? Bu ne kadar akçe ile olur düşünmezler mi? Ben dostluk davası ettiğim bir devletin mülkünü zapta niyetlendiğim surette bir fayda için etmeliyim. Bunda zarardan başka ne fayda olur? Benim İtalya'da asker ve Toulon'da donanma hazır ettiğim Sicilya'yı İngilizlerden muhafaza ve Malta'yı bırakmadığı halde muharebe içindir. Yoksa Osmanlı Devleti ile muharebe yahut memleketlerine hücum için değildir. Hücum eder diye şüphe ederlerse dahi bu şahsi bir emirdir. Ruslar Yedi Ada ve sair adaları kendisine almak ve Eflak ve Boğdan memleketlerine dostluk yüzünden taarruz etmek gibi sizde muzır olacak halleri icra etmek fikrinde iken bunu aramayıp da benim için Mora'yı alacak diye uğraştırmak ne içindir? General Baron Osmanlı Devleti'ne dahi haber sevk ederken Osmanlı Devleti hiç sözüne itibar etmiyor. İngiltere Mısır'ı ele almak için Osmanlı Devleti'nin hasmı olan zorba Elfi Bey'i bu kadar akçe ve silah ile Mısır'a gönderip gerekirse sana yardım ederiz diye taahhüt ettiğini Osmanlı Devleti görüp işitmez mi? Buna ise Sultan Selim ihtimam edip yardım bulup memleketlerini ve askerini görmek ve nizam vermek lazımdır. Bütün bütün niçin ikametle meşgul oldular. Padişahların ve kralların, mülkünü ve reayasını bir kimseye inanması caiz değildir. Sultan Selim'in Fransa ve Prusya'dan başka sadık dostları yoktur. Bunların cümlesini sadrazama yaz. Sultan Selim hazretlerine söylesinler.”

---

⁴⁶⁵ Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz'de, s. 279-280-281.

Napoléon'un bu söylediklerine Halet Efendi hiçbir şekilde inanmıyordu. Hatta Osmanlı Devleti'ne de Napoléon'un Mora ve Arnavutluk tarafına saldırmak istediğini delilleriyle ispatlayabileceğini bildirmişti.⁴⁶⁶ Zaten Halet Efendi'nin göndermiş olduğu bilgiler ile tüccar gemilerinde çalışan gemicilerden gelen bilgiler örtüşmekteydi.⁴⁶⁷ Ayrıca Halet Efendi'nin gönderdiği bilgiler de Rusya'yla aynıydı. Rusya, Fransa'nın Mora'da huzuru bozmak için bölgeye Rumca kitaplar gönderdiğini ve bu kitaplardan birinin Rusya konsolosu eline geçtiğini bildirmiştir. Rusya Baştercümanı Fonton'da bu kitabı tercüme edip Osmanlı Devleti'ne vermiştir.⁴⁶⁸ Aynı bilgiyi Halet Efendi de Osmanlı Devleti'ne iletmiştir. Ancak Halet Efendi, Fransa'nın ilk başta yayınlarını Fransızca yaptığını ve bu sebeple halkın bunları anlamadığını, bu sebeple daha sonra Türkçe, Ermenice ve Rumca yayınlar yapmaya başladığını ifade etmiştir.⁴⁶⁹

Rusya Baştercümanı Fonton, Fransa'nın Arnavutluk ve Mora tarafında saldıracağı yerlerin haritasını çıkarıp Paris'te bastırıldığı ve bir Rus'un da bu haritanın bir suretini Petersburg'a gönderdiğini Osmanlı Devleti'ne bildirmiştir. Haritada saldırının olacağı rota şu şekilde gösterilmiştir; “Debre, Venedik, Avlonya, Narda ve İnecek taraflarında hücum durumunu Fransızlar tertip edip Karadağ yoluyla Dubrovnik, Venedik ve Avlonya taraflarında iki kol asker de Üsküp'te birleşmek ve Narda ile İnecek'ten dahi aynı şekilde iki kol asker Mora üzerine hücum edecektir.”⁴⁷⁰

Osmanlı Devleti'nde huzursuzluk yaratan bir diğer olay da 2 sene önce 2 Fransızın Manya eski Başbuğu Canet'in yanına gelip 3-5 ay kadar kalması olmuştur. Daha sonra da Canet'in oğlu'nun da Paris'e gitmek için Alikorna (Livorno)'ya gittiği haberi duyulmuştur.⁴⁷¹ Napoléon, Mora tarafına karşı bir saldırı planlamadığını belirtmiştir. Ancak Napoléon, Mora'ya doğrudan bir askeri saldırı düzenlemese de ilk baştan beri adamlarını bu bölgeye göndermişti. Osmanlı Devleti, Napoléon'un Canet'le iletişim hâlinde olduğunu ve bir isyan çıkartmak istediğini biliyordu. Bu sebeple iki taraf arasında yapılan görüşmelerin arka perdesinde bir iş birliği

⁴⁶⁶Yenidünya, Mehmet Sait Hâlet Efendi, s. 29.

⁴⁶⁷Yenidünya, Mehmet Sait Hâlet Efendi, s. 32.

⁴⁶⁸BOA, HAT, 244/13767.

⁴⁶⁹Yenidünya, Mehmet Sait Hâlet Efendi, s. 31.

⁴⁷⁰Akalın, Şimşek, Doğu Akdeniz'de, s. 293-294.

⁴⁷¹BOA, HAT, 98/3911-C.; BOA, HAT, 98/3911-F.

olduğundan kuşkulaniılmaktaydı. Aslında Osmanlı Devleti'ne gelen haberler de bu kuşkuyu doğrular nitelikteydi.

Rusya Baştercümanı Fonton, Fransa'nın Manya'ya mühimmat gönderdiğini ve Manya eski Başbuğu Canet'i yeniden başbuğ yaptığını bildirmiştir.⁴⁷² Koron Ayanı Mustafa Bey, Fransa'nın Canet tarafına Maratomis Limanı'na gemiler gönderdiğini haber etmiştir. Bu gemilerde ne olduğu saklanmaya çalışılmıştır. Gemilerde ne olduğunu öğrenmek için araştırma yapması amacıyla bölgeye Manyalılar gönderilmiştir.⁴⁷³ Gemilerde 40 kantar kurşun ile 50 kantar barut olduğu⁴⁷⁴ ve bunların Canet'in evine indirildiği öğrenilmiştir.⁴⁷⁵ Bu durum karşısında Canet ise kurşun ve barutun yarısından fazlasını alarak, ticaret amaçlı dükkanlara satacağını ifade etmiştir. Ayrıca Mezistre Metropolit de Mora tercümanına Rumca bir mektup gönderip, Mezistre'ye de Fransa'dan ticaret amaçlı barut ile kurşun geldiğini ve bunların İzmir'e gideceğini bildirmiştir.⁴⁷⁶ Fransa'nın getirmiş olduğu barut ve kurşunun ticaret amaçlı geldiği söylene de Napoléon'un Manya eski Başbuğu Canet ile en başından itibaren bölgedeki huzuru bozmak için iletişim halinde olduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca bunların saklanmaya çalışılması da zaten şüpheli bir durumun olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple Canet'in cevabına Osmanlı Devleti'nin inanması beklencek bir durum değildir. Burada dikkat çekilmesi gereken bir husus, Napoléon'un Manyalılara silah ve cephane gönderdiği bilinen bir durumdur.⁴⁷⁷ Ayrıca J. W. Zinkeisen'de Fransa'nın Yunanistan ve Arnavutluk'a da büyük miktarda silah ve mühimmat gönderdiğini ifade etmektedir.⁴⁷⁸ Ancak Fransa'nın böyle bir durumu kabul etmeyeceği bilinen bir gerçektir. Hatta 11 Ağustos 1803 tarihli *Moniteur* gazetesinde, Fransa'nın Mora'yı ele geçireceğine Osmanlı Devleti'ni ikna etmeye çalışan İngiltere'nin, Fransız bayrağı altında Mora'ya barut ve silah soktuğu yazılmıştır.⁴⁷⁹ Ancak Vernon J. Puryear da, Fransa Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde Napoléon'un "Letters and Orders" belgeleri arasında yer alan 6 Ağustos 1803 tarihinde Talleyrand'a yazdığı talimatta; "General Brune'ye, İngilizlerin Fransız bayrağı taşıyan ve Fransızca

---

⁴⁷²BOA, HAT, 244/13767.

⁴⁷³BOA, HAT, 41/2065-D.

⁴⁷⁴BOA, HAT, 41/2065-C.

⁴⁷⁵BOA, HAT, 98/3911-G.

⁴⁷⁶BOA, HAT, 41-2065-E.

⁴⁷⁷Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 248.; Arfaoui, Akdeniz'de Bir Uluslararası, s. 130.

⁴⁷⁸Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu, s. 247.

⁴⁷⁹"Turque", *Gazette Nationale ou le Moniteur Universel*, 23 Thermidor XI (11 Ağustos 1803), No: 323, s. 1433.

konuşan kaptanların komuta ettiği gemilerle Güney Yunanistan'ın çeşitli noktalarına silah çıkardıklarını bildirin. Bu Osmanlı Devleti'ni bize karşı etkisiz hale getirmek için bir hiledir"⁴⁸⁰ diye ifade etmektedir. Napoléon böyle bir talimatı verdikten beş gün sonra *Moniteur* gazetesinin de bunu haber olarak yayımlaması, Osmanlı Devleti'nin dikkatini kendileri üzerinden İngiltere üzerine yöneltmek kendi faaliyetlerini gizlemeye çalıştıklarını göstermektedir. Ayrıca *Moniteur* gazetesini Fransa yayımladığı için Osmanlı Devleti için güvenilir bir kaynak olmamakla beraber, Osmanlı Devleti'nin asıl Fransa'ya karşı daha temkinli hareket etmelerine sebep oluyorlardı.

Osmanlı Devleti'ne yönelik politikasının merkezine Helenizmi yerleştiren Napoléon için Helenleri özgürleştirmek büyük bir öneme sahipti. Helenler sayesinde hem Balkanları ele geçirecekti hem de önemli bir isim olarak anılacaktı. Çünkü Napoléon'a göre, Yunanistan'ı kurtaranın adı Homeros, Platon ve Epaminondas ile birlikte yazılacaktı. Aslında kendisinin de ifade ettiği üzere Kuzey İtalya Seferi'nden sonra böyle bir hedefe çokda uzak değildi.⁴⁸¹ Ancak Osmanlı Devleti, Rusya ve İngiltere birbirleriyle temkinli bir şekilde anlaşarak hareket edecekti. Bu devletler böylece Napoléon'un başarı kazanmasını engellemişlerdi.

Osmanlı Devleti, Campo Formio Antlaşması'ndan sonra Rusya ve İngiltere ile yakınlaşsa da her iki devlete de tam olarak güvenmiyordu. Napoléon'un Mısır Seferi'nden sonra müttefik olarak Mısır'a gelen ama Fransızlar Mısır'ı boşalttıktan sonra bölgeden çekilmeyen İngiltere'nin Osmanlı topraklarında gözü olduğu anlaşılmıştı. Rusya'nın da Balkanları ele geçirmek istediği biliniyordu. Güvensizlik içerisinde sürdürülen ilişkiler, Osmanlı Devleti'nin Napoléon'un imparatorluğunu tanımak için Ahmet Muhib Efendi'yi Napoléon'un yanına göndermesi ve Napoléon'un da Osmanlı Devleti ile ilişkilerini güçlendirmek için General Sebastiani'yi 18 Ağustos 1806'da İstanbul'a göndermesi⁴⁸² ile sarsılmaya başladı.

Osmanlı Devleti, Fransa'nın teşvikleri sonucu 1806 Ağustos'unun son günlerinde Eflak ve Boğdan voyvodalarını azlederek yerlerine Fransa'ya yakın iki voyvoda ataması İngiltere ve Rusya'yı Osmanlı Devleti'ne karşı harekete

---

⁴⁸⁰Puryear, Napoleon, s. 19.

⁴⁸¹Boudon, Napoléon, s. 45.

⁴⁸²Uçarol, Siyasi Tarih, s. 111-112.

geçirmişti.⁴⁸³ Osmanlı Devleti daha sonra eski voyvoları tekrardan görevlerinin başına getirse de Rusya'nın habersiz bir şekilde Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesi ile devletler arasında Balkan sorunu başlamıştı.⁴⁸⁴ Bu zamana kadar Napoléon'un Balkanlara yönelik tehlikesine karşı hareket eden Rusya ve İngiltere, bu sefer kendileri de Balkanlara yönelik tehlike unsuru olarak ortaya çıkmıştır.

---

⁴⁸³Yeşil, Trajik Zafer, s. 36.

⁴⁸⁴Yeşil, Trajik Zafer, s. 40.

SONUÇ

Dünya tarihinde önemli bir etki yaratan Fransız Devrimi ve Napoléon Bonaparte, özgürlük ve eşitlik ideolojisi ile Avrupa devletleri ve Osmanlı Devleti içerisinde zor zamanlar yaşanmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti, Fransız Devrimi'ni ilk başta Fransa'nın kendi iç meselesi olarak değerlendirse de ikinci el kaynakların bahsettiğinin aksine bu durum kısa sürecektir. Napoléon'un Kuzey İtalya Seferi'nde göstermiş olduğu başarı ve bunun sonucunda imzalanan Campo Formio Antlaşması ile kendisi için oluşturduğu tehlikeyi anlamaya başlamıştır. Bu antlaşma ile devletler arasındaki ilişkiler büyük değişimler yaşayacaktır. Uzun yıllardır düşman olan Rusya ve Osmanlı Devleti müttefik olurken, *kadim dost* olan Fransa da düşman devlet konumuna geçmiştir.

Campo Formio Antlaşması ile Yedi Ada'yı ele geçiren Napoléon, bundan sonra Balkanları ele geçirmek için yönünü yıkılmak üzere olduğunu düşündüğü ve bu sebeple ganimetten payını almak istediği Osmanlı Devleti'ne çevirmiştir. Napoléon'un bu noktada en kullanışlı enstrümanı Hellenizm olmuştur. Çünkü Helenlerin bir kurtarıcı beklediğini düşünüyordu. Aslında bu düşüncesi de su götürmez bir gerçektir. Çünkü Osmanlı Devleti hâkimiyetine girdikleri andan itibaren elbet bir gün özgürlüklerine kavuşacaklarına inanmışlardır. Fransız Devrimi'nin ortaya çıkarmış olduğu İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi ve Napoléon'un da İtalya'da özgür düşüncüyü hâkim kılması ile Helenler, Fransa'yı ve özellikle Napoléon'u kendilerinin kurtarıcısı olarak görmeye başlamışlardır.

Napoléon, kendisini Helenlerin kurtarıcısı göstererek Doğu Akdeniz'deki ticari amaçları doğrultusunda Balkanları ele geçirmek için Arnavutluk ve Mora taraflarında çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir konu bu bölgelere direk bir saldırı gerçekleştirmek yerine, gerek basın yoluyla gerek bölgedeki halkla iletişim kurarak ve askerî muhimmat sağlayarak asayiş bozmak istemiştir. Bu faaliyetler karşısında özellikle Osmanlı Devleti'ne kendisini samimi bir dost olarak göstermeye çalışan Rusya, Mısır Seferi ile beraber Fransa'ya karşı harekete geçerken, aynı zamanda da İngiltere'yle beraber her zaman Fransa'nın takipçisi olmuştur.

Osmanlı Devleti ve Fransa arasında yaşanan Mısır Seferi geçmişten bugüne en fazla konuşulan ve kaleme alınan olaylar arasındadır. Ancak Mısır Seferi başladığı zaman Napoléon'un Arnavutluk ve Mora tarafına karşı herhangi bir faaliyette

bulunmadığı ve bu seferin sadece İngiltere'ye yönelik olduğu yazılmaktadır. Osmanlı arşiv vesikaları incelendiği zaman bu bilgilerin hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Daha Mısır Seferi başlamadan Osmanlı Devleti'nin, Fransa'nın Balkanlara bir saldırı gerçekleştireceğini anladığı görülmektedir. Osmanlıların Mısır'dan ziyade Balkanlara yönelik duydukları endişeden dolayı tedbirler aldığı anlaşılmaktadır.

Napoléon'un kendisini Helenlerin kurtarıcısı olarak göstermesiyle beraber Yunanlı aydınlar özellikle Velestinli Regas ve Adamantios Koreas kendisinin yanında yer almıştır. Osmanlı Devleti içerisinde de Manya'da Napoléon ile iş birliği yapan Helenler olmuştur. Özellikle Manya eski Başbuğu Canet, Napoléon ile sıkı bir iletişim kurarak Fransızların Manya'da yürüttüğü faaliyetlerde yardımcı olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti yönetiminden memnun olan ve bu sebeple Napoléon'a karşı tavır alan Helenler de mevcuttu.

Osmanlı Devleti, Fransa'ya karşı Balkanlar bölgesinde tedbirler almaya başlasa da bu tedbirler Rusya ve İngiltere için tam olarak yeterli görülmemiştir. Bu sebeple her iki devlet, Fransa'nın Balkanlara yönelik yürüttüğü politika karşısında Osmanlı Devleti'ni sıklıkla uyarmışlar ve harekete geçip geçmeyeceğini öğrenmek için Osmanlı üzerinde bir baskı politikası oluşturmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin bu kadar temkinli şekilde hareket etmesinin sebebi ise, özellikle Rusya'ya karşı güvensizlik duygusu beslemesi ve Napoléon'un saldırı yapacağı bölgeler ile ilgili gelen bilgilerin hepsinin kesinliğinin olmamasıdır. Çünkü Napoléon Akdeniz'de serseri mayın gibi dolaşarak hem Avrupa da hem de Balkanlarda olmak üzere çift taraflı politika izlediği için, Avrupa'ya yönelik yaptığı hazırlıklar, bazen Osmanlı Devleti'ne yönelik olarak da anlaşılmıştır.

Osmanlı Devleti, Rusya'nın Napoléon'a yönelik uyarılarına güvenemese de aslında kendi devlet adamları tarafından gelen haberlerle de bu uyarıların doğru olduğu zamanlar ortaya çıktığı görülmektedir. Bu da Rusya'nın Balkanlarda Napoléon tehlikesinden ne kadar endişe duyduğunu ve bu sebeple bu doğrultuda sıkı bir istihbarat ağı kurduğunu göstermektedir.

Fransa'nın Balkanlara yönelik siyasî ve askerî faaliyetlerine Rusya, İngiltere ve Osmanlı Devleti birlikte engel olmuştur. Böylece güçlü bir durumda olan Napoléon'un Balkanlara tek başına egemen olmasına izin vermemişlerdir. Napoléon, Balkanlarda uğramış olduğu başarısızlık sebebiyle Yunanistan'ı kurtarma hayalini

gerçekleştirememiştir. Bu yüzden büyük bir üzüntü duymuştur. Ancak Napoléon, Helen milliyetçiliğinin yeniden doğuşuna önemli bir katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

1. ARŞİV KAYNAKLARI

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

Hatt-ı Hümayun (HAT)

36/1832, 37/1882, 41/2065-C, 41/2065-D, 41/2065-E, 97/3905-F, 97/3906, 98/3911, 98/3911-C, 98/3911-F, 98/3911-G, 131/5408, 131/5417-B, 131/5417-D, 131/5417-E, 158/6590, 158/6617, 163/6756, 163/6783, 165/6856-B, 165/6856-C, 167/6977, 167/6977-A, 167/7027, 168/7114, 168/7108, 168/7108-A, 168/7121, 168/7123, 169/7193, 169/7199, 170/7221, 170/7228, 170/7228-A, 170/7229, 170/7229-A, 170/7265, 171/7310, 172/7432, 173/7467, 174/7511-A, 217/11922, 217/11950, 218/12007, 234/13045-A, 234/13037, 234/13037-A, 234/13037-B, 244/13767, 244/13769, 245/13814, 245/13814-A, 246/13878, 249/14093, 261/15092, 267/15513, 1349/52714-N, 1405/56894

Cevdet Askeriye (C.AS.)

76/3564, 98/4479, 121/5444, 195/8404, 271/11254, 768/32441, 879/37728

Cevdet Bahriye (C.BH.)

32/1536

Cevdet Hariciye (C.HR.)

101/5047

Ali Emiri Selim III (AE.SSLM.III)

90/5434, 103/6233, 272/15754, 426/24436

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak (TS.MA.e)

429/22

2. SÜRELİ YAYINLAR

Gazette Nationale ou le Moniteur Universel, 6 Thermidor VI (24 Temmuz 1798),
No:306

Gazette Nationale ou le Moniteur Universel, 29 Vendemiare VII (19 Ekim 1798), No: 28.

Gazette Nationale ou le Moniteur Universel, 3 Germinal VII (23 Mart 1799), No: 183.

Gazette Nationale ou le Moniteur Universel, 23 Thermidor XI (11 Ağustos 1803), No: 323.

3. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLERİ

Acar, Merve, “Yunan Milliyetçiliğinin Oluşumu ve Modern Yunanistan’da Milliyetçi Tarih Yazımı”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Cilt: 6, No: 2, 2018, s. 38-63.

Adadağ, Özgür, “Fransız Devriminin Evrenselliği Üzerine”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, Cilt: 3, No: 11, 2007, s. 55-70.

Adams, Michael, *Napoleon and Russia*, Bloomsbury Academic, UK, 2006.

Ağaoğulları, Mehmet Ali, “Fransız Devriminde Birey-Devlet İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 44, No: 3, 1989, s. 195-228.

Ağaoğulları, Mehmet Ali, *Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği*, İmge Kitabevi, Ankara, 2020.

Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, 3-4. cilt, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1966.

Akalın, Durmuş ve Çelik, Cemil, “XIX. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de İngiliz-Fransız Rekabeti ve Osmanlı Devleti”, *Turkish Studies*, Volume: 7, Issue: 3, 2012, s. 21-45.

Akalın, Durmuş ve Şimşek, Kamuran, *Doğu Akdeniz’de Osmanlılar ve Ruslar 1768-1812*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2022.

Akarsu, Bedia, “John Locke’un Devlet Felsefesi”, *Felsefe Arkivi*, No: 12, 1961, s. 72-85.

Akman, Halil, *Paylaşılamayan Balkanlar*, IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Alexis de Tocqueville, *Eski Rejim ve Devrim*, çev. Turhan Ilgaz, İmge Kitabevi, Ankara, 2021.

Alfistık, Neslihan, “18. Yüzyıl Osmanlı İdaresinde Manya”, *Turkish Studies*, Cilt: 18, No: 2, 2023, s. 367-384.

Ali Reşad Bey, *Fransa Büyük İhtilali Tarihi*, haz. Erol Kılınç, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

- Arslan, Ahmet, “Aydınlanma”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1 No: 2, s. 23-32.
- Bağçeci, Yahya, “Britanya-Fransa Savaşına Giden Yol (1792-1793)” *History Studies*, Volume: 10, Issue: 7, 2018, s. 79-102.
- Bağçeci, Yahya, “Horatio Nelson ve Trafalgar Savaşı”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, No: 76, 2019, s. 93-116.
- Bağçeci, Yahya, “Osmanlı Belgelerine Göre Napolyon Bonaparte’ın İmparator Unvanının Osmanlı Devleti Tarafından Tanınması Meselesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7, No: 29, 2014, s.70-83.
- Balotı, Xenı, “Napoleon et L’Albanie”, *Balkan Studies; Thessalonike*, Volume: 27, Issue: 2, 1986, s. 263-289.
- Başak, Ünal, “Yunanca Kaynaklara Göre Yunan İsyanı’nın İlk Döneminde Yedi Ada” *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, No: 25, 2023, s. 241-271.
- Bell, David A., *Napoléon Kısa, Büyüleyici Bir Hayat*, çev. Tansel Demirel, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2024.
- Bell, David A., *Napoléon ve İlk Topyekûn Savaş Sanatının Doğuşu*, çev. Burak Yazıcı, Selenge Yayınları, İstanbul, 2022.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002.
- Beydilli, Kemal, “Tepedelenli Ali Paşa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 40, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2011, s. 476-479.
- Boppe, Auguste, *L’Albanie et Napoléon (1797-1814)*, Hachette, Paris, 1914.
- Boudon, Jacques-Olivier, “Napoléon et l’hellénisme”, *Anabases*, No: 20, 2014, s. 32-48.
- Bourgeois, Emile, *Manuel Historique de Politique Etrangere, Les Révolutions (1789-1830) Tome II.*, E. Belin, Paris, 1932.
- Bradford, Ernle, *Akdeniz Bir Denizin Hikayesi*, çev. Ahmet Fethi, Köprü Kitapları, İstanbul, 2013.
- Braduel, Fernand, *Akdeniz Tarih, Mekân İnsanlar ve Miras*, çev. Necati Erkurt ve Aykut Derman, Metis Yayınları, İstanbul, 2015.
- Çakılcı, Diren, “Osmanlı Devleti’nin Saros Körfezi’nde Bir Asırlık Tahkimat Çabası”, *Belleten*, Cilt: 88, No: 313, 2024, s. 811-844.
- Çapraz, Hayri, “I.Aleksandr Dönemi Rusya’nın Balkan Politikası (1801-1825)”,

- Ceran, İsmail, “XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Kanuni Sultan Süleyman-I. François İttifakı”, *Turkish Studies*, Volume: 9, Issue: 2, 2014, s. 391-427.
- Clogg, Richard, “The ‘Dhidkaskalia Patriki’ (1798): an Orthodox Reaction to French Revolutionary Propaganda”, *Middle Eastern Studies*, Volume: 5, No: 2, 1969, s. 87-115.
- Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. Dilek Şendil, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.
- Dakin, Douglas, *The Greek Struggle for Independence 1821-1833*, University of California Press, California, 1973.
- Danış, İlhami, “Kâtib Çelebi’den Seyyid Es’ad Efendiye 17. Yüzyılda İklîm-i Rûm Şehirleri”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt: 32, No: 1, 2022, s. 217-274.
- Değirmenci, Rıdvan, “Montesquieu Düşüncesinde Kuvvetler Ayrılığı, Özgürlük ve Yargı Gücü”, *Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, No: 1, 2023, 239-257.
- Derviş, Leyla ve Devrışheva, Khalida, “Çarlık Rusyası’nın Akdeniz’in Politikasının Arka Planı”, *Cedrus*, Cilt: 3, 2015, s. 351-364.
- Descartes, *Yöntem Üzerine Konuşma*, çev. Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2018.
- Duran, Saltuk, “Direktuar Dönemi Fransa’sının Yunan Politikaları Çerçevesinde Manililer (1797)”, *Toplumsal Tarih*, No: 259, 2015, s. 58-66.
- Durgun, Fatih, *Modern Avrupa Tarihini Yeniden Düşünmek Aydınlanma’dan 19. Yüzyıl Sonuna*, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2021.
- Durmuş, Fuat, “Osmanlı Arşiv Belgeriyle Muarız (Saros) Körfezi’ndeki Kale-i Cedid (Manastır) Kalesi”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, No: 45, 2019, s. 39-48.
- Feyzioğlu, Hamiyet Sezer, *Bir Osmanlı Valisinin Hazin Sonu Tepedelenli Ali Paşa İsyanı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.
- Fidan, Murat ve Kuzucu, Serhat, “Doğu Akdeniz İnsanlık İçin Neden Her Zaman Önemli Olmuştur?”, *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6, No: 15, 2022, s. 62-78.
- Fremont-Barnes, Gregory, *Osprey Büyük Komutanlar Napoleon Bonaparte*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2021.
- Fulin, Neslihan, “Vidin Ayanı Pazvantoğlu Osman İsyanı (1795-1802)”, *Akademik*

Tarih ve Araştırmalar Dergisi, Cilt: 2, No: 1, 2020, s.159-177.

Gaffarel, Paul, *La Politique Coloniale en France de 1789 a 1830*, Paris, 1908.

Gaxotte, Pierre, *Fransız İhtilâli Tarihi*, çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 1969.

Gençal, Yüksel, “Montesquieu-Voltaire-Diderot ve Rousseau’da Özgürlük Tartışmaları ve Özgürlüğü Etkileyen Faktörler”, *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, No: 16, 1988, s. 131-160.

Güngör, Celalettin, “Devrim Üzerine”, *Muhafazakâ Düşünce Dergisi*, Cilt: 3, No: 11, 2007, s. 71-98.

Gürkan, Emrah Safa, *Fransız Devrimi*, Teras Kitap, İstanbul, 2022.

Hacısalihoglu, Mehmet, “Yunanistan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 586-595.

Halaçoğlu, Yusuf, “Evlâd-ı Fâtihân”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 11, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 524-525.

Haythornthwaite, Philip, *Napoleon’s Campaigns in Italy*, Bloomsbury Publishing, USA, 2012.

Hazan, Eric, *Fransız Devrimi Tarihi*, çev. Nazlı Ceylan Sümter, Say Yayınları, İstanbul, 2016.

Herbette, Maurice, *Fransa’da İlk Daimi Türk Elçisi “Moralî Esseyit Ali Efendi”*, çev. Erol Üyepazarcı, Pera Turizm Yayınları, İstanbul, 1997.

Herold, J. Christopher, *The Age of Napoleon*, American Heritage Pub. Co., New York, 1963.

Hobhouse, John Cam, *A Journey Through Albania, and Other Provinces of Turkey in Europe and Asia, to Constantinople, During The Years 1809 and 1810, Vol. 1*. London, 1813.

Hobsbawm, Eric, *Devrim Çağı 1789-1848*, çev. Bahadır Sina Şener, Dost Kitabevi, Ankara, 2022.

Howard, John Eldred (Ed.), *Letters of Documents of Napoleon Vol 1 the Rise to Power*, Cresset Press, London, 1961.

Hunt, Lynn, “The Declaration of the Rights of Man and of Citizen, August 1789: A Revolutionary Document”, ed. Rachel Hammersley, *Revolutionary Moments: Reading Revolutionary Texts*, Bloomsbury Academic, London, s. 77-84.

Hunt, Lynn, *İnsan Haklarını İcat Etmek Tarihsel Bir Anlatı*, çev. Eymir Albal, Lykeion Yayıncılık, Ankara, 2021.

Hunt, Lynn, *The French Revolution and Human Rights: A Brief Documentary History*, Bedford Books of St. Martin's Press, Boston, 1996.

İnalçık, Halil, *Doğu Batı Makeleler I*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul, 2016.

İnci, Salih, "Fransız İhtilaline Karşı İstanbul Kilisesinden Yükselen Tepki: "Babalar Öğretisi" (Dhidhaskalia Patriki)", ed. Abdullah Taha İmamoğlu v.d., *Balkanlar ve İslâm*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 165-192.

Jelavich, Barbara, *Balkan Tarihi 18 ve 19. Yüzyıllar, 1. cilt*, çev. İhsan Durdu-Gülçin Tunalı ve Haşim Koç, Küre Yayınları, İstanbul, 2009.

Jellenike, George, *İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi Üzerine Modern Anayasa Tarihine Bir Katkı*, çev. Rezzan İtişgen Dülger ve Muzaffer Dülger, Pinhan Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Jenkins, Simon, *Kısa Avrupa Tarihi Antik Çağ'dan Günümüze*, çev. M. Murtaza Özeren, Kronik Kitap, İstanbul, 2023.

Jennings, Jeremy, "The Déclaration des droits de l'homme et du citoyen and Its Critics in France: Reaction and Idéologie", *The Historical Journal*, Volume: 35, No: 4, 1992, s. 839-859.

Kaçmaz, Muhammet, "Balkan Coğrafyası", ed. Zeynep İskefiyeli v.d., *Türk Tarihinde Balkanlar*, Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya, 2013, s. 11-37.

Kant, Immanuel, *Aydınlanma Nedir?*, çev. Mehmet Barış Albayrak, Albaraka Yayınları, İstanbul, 2023.

Kant, Immanuel, *Politik Yazılar*, çev. Aydın Gelmez, Dipnot Yayınları, Ankara, 2022.

Kantz, Mark N., *Revolutions and Revolutionary Waves*, St. Martin's Press, New York, 1997.

Karal, Enver Ziya, "Yunan Adalarının Fransızlar Tarafından İşgali ve Osmanlı-Rus Münasebeti 1797-1798", *Tarih Semineri Dergisi*, No: 1, 1937, s. 100-125.

Karpat, Kemal H., "Balkanlar", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 25-32.

Kennedy, Michael L., "The Best and the Worst of Times: The Jacobin Club Network from October 1791 to June 2, 1793", *The Journal of Modern History*, Volume: 56, No: 4, 1984, s. 635-666.

Kıel, Machiel ve Alexander, John, "Mora", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 278-283.

Kimmel, Michael S., *Revolution (A Sociological Interpretation)*, Polity Press,

Cornwall, 1990.

Köprülü, Orhan F., “GALİP PAŞA, Mehmed Said”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989, s. 329-331.

Kuray, Gülbende, “Avrupa’da Gözlenen Napolyon Çağı Bunalımının İtalyan ve Türk Kültürleri Üzerindeki Etkileri”, *Belleten*, Cilt: 51, No: 201, 1987, s. 1209-1214.

Kurşun, Zekeriya, “Rum İsyanı ve Fetvalar: İsyan Sırasında Osmanlı Devleti’nin Hukuk İçinde Kalma Çabaları”, Ed. Neşe Özden, *Mora Katliamı ve Anadolu’da Yunan Mezalimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2024, s. 109-124.

Kurt, Halil ve Yaşar, Ayşe, “Balkan Yarımadası’nın Jeopolitiği.Geopolitic of Balkan Peninsula.” *International Balkan and Near Eastern Social Sciences Congress Series VII.IBBANNESS Congress*, Tekirdağ: Marmara Üniversitesi, 2018, s. 428-444.

Kuzucu, Serhat, “Rus Çarı I.Pavel Dönemi Osmanlı-Rus Siyasi İlişkileri ve Napolyon’a Karşı Ortak Mücadele”, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 38, No: 38, 2013, s. 75-87.

Lee, Stephen J., *Avrupa Tarihinden Kesitler 1494-1789*, çev. Ertürk Demirel, Dost Kitabevi, Ankara, 2017.

Lee, Stephen J., *Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980*, çev. Savaş Aktur, Dost Kitabevi, Ankara, 2019.

Lefebvre, Georges, *Fransız Devrimi*, çev. Heval Bucak, Hil Yayınları, İstanbul, 2015.

Lefebvre, Georges, *The Coming of French Revolution 1789*, Princeton Press, New Jersey, 1967.

Lentz Thierry, *Le Grand Consulat 1799-1804*, Fayard, Paris, 1999.

Lentz, Thierry, *Napoléon*, çev. İdil Engindeniz, Dost Kitabevi, Ankara, 2005.

Ludwikowski, Rett R., “The French Declaration of the Rights of Man and Citizen and American Constitutional Development”, *The American Journal of Comparative*, Vol. 38, 1990, s. 445-462.

Mackesy, Piers, *The War in the Mediterranean 1803-1810*, Longsman, Green and Co., London, 1957.

Mahan, A. T., *The Life of Nelson, The Embodiement of the Sea Power of Great Britain*, Boston, 1899.

Mazower, Mark, *Bizans’ın Çöküşünden Günümüze Balkanlar*, çev. Ayşe Ozil, Alfa Basım, İstanbul, 2014.

- Mckay, Derek ve Scoot H. M., *Büyük Devletlerin Yükselişi 1648-1815*, çev. Eşref Bengi Özbilen, Dergah Yayınları, İstanbul, 2011.
- McLynn, Frank, *Napoleon: A Biography*, Pimlico, London, 1998.
- McPhee, Peter, *The French Revolution 1789-1799*, Oxford University Press, USA, 2002.
- Milas, Herkül, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar Dil, Din ve Kimlikleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.
- Milas, Herkül, *Yunan Ulusunun Doğuşu*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.
- Önal, Mehmet ve Çapkın, Sedat, “John Locke’da Özgürlük Doğa Durumu ve Mülkiyet Hakkı Bağlamında”, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, No: 1, 2019, s. 203-216.
- Örenç, Ali Fuat, “Yedi Ada Cumhuriyeti”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 43, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 384-387.
- Özkan, Selim Hilmi, “XVII.Yüzyıl Sonlarında Hristiyan Birliği Projesi ve Osmanlı-Fransız İlişkileri” *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 19, 2009, s. 61-72.
- Pamuk, Bilgehan, “XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti-Arnavutluk İlişkileri”, *Yeni Türkiye* 66, 2015, s. 659-667.
- Popkın, Jeremy D., *Yeni Dünyanın Başlangıcı*, çev. Gamze Karaca ve Özgür Balkılıç, Fol Kitap, Ankara, 2023.
- Price, Roger, *Kısa Fransa Tarihi*, çev. Özkan Akpınar, Kronik Kitap, İstanbul, 2023.
- Pul, Ayşe, “Osmanlı-Fransız Diplomasinin İki Mühim Evresi: Girit ve Mısır Seferleri”, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, No: 22, 2007, s. 159-176.
- Puryear, Vernon J., *Napoleon and the Dardanelles*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1951.
- Roberts, Andrew, *Napoléon Hayatı*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2023.
- Roberts, Andrew, *Savaşta Liderlik*, çev. Barbaros Uzunköprü, Kronik Kitap, İstanbul, 2021.
- Robinson, James Harvey, “The French Declaration of the Rights of Man, of 1789”, *Political Science Quarterly*, Vol. 14, No: 4, 1899, s. 653-662.
- Rodger, A. B., *The War of the Second Coalition: 1789 to 1801, A Strategic Commentary*, Oxford at the Clarendon Press, Great Britain, 1964.

- Rothenberg, Gunther, *The Napoleonic Wars*, Cassell&Wellington House, London, 1999.
- Roudometof, Victor, “From Rum Millet to Greek Nation: Enligtenment, Secularization and National Identity in Ottoman Balkan Society, 1453-1821” *Journal of Modern Greek Studies*, Volume: 12, No: 1, 1998, s. 11-48.
- Rousseau, Jean-Jacques, *Toplum Sözleşmesi*, çev. Sebahat Derin Atışkan, Karbon Kitaplar, İstanbul, 2020.
- Roux, François-Charles, *Les Origines de l'Expédition d'Égypte*, Plon-Nourrit et Cie, Paris, 1910.
- Rruga, İtir, “XIV-XVI. Yüzyıllar Arasında Arnavutluk'ta Gayrimüslimler”, *İstem*, No: 29, 2017, s. 159-172.
- Rudé, George, *Fransız Devrimi*, çev. Ali İhsan Dalgıç, İletişim Yayınları, İstanbul, 2020.
- Şahin, İsmail, “Utrech'ten Tilsit'e İngiltere'nin Akdeniz Politikası”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, No: 4, 2015, s. 838-859.
- Şakul, Kahraman, “Adriyatik'te Yakobinler: Mehmed Şakir Efendi'nin “takrir-güne” Tahriri”, *Kebikeç*, No: 33, 2012, s. 231-250.
- Şakul, Kahraman, “Osmanlılar Fransız İhtilaline Karşı: Adriyatik ve İtalya Sularında Osmanlı Donanması”, ed. Seyfi Kenan, *Nizam-ı Kadimden Nizam-ı Cedid'e III.Selim ve Dönemi*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM), İstanbul, 2010, s. 255-313.
- Sancaktar, Caner, “Balkanlar'da Osmanlı Hâkimiyeti ve Siyasal Mirası”, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, No: 2, 2011, s. 27-47.
- Sargent, Herbert H., *Napoleon Bonaparte's First Campaign, with comments*, A.C. McClurg and company, Chicago, 1895.
- Sertoğlu, Midhat, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, 5.Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2021.
- Sevinç, Tahir, “Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Mehmed Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No: 29, 2013, s. 117-132.
- Şişman, Ayşin, “1702-1708 Tarihleri Arasında Türk-Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler”, *Belleten*, Cilt: 63, No: 237, 1999, s. 509-558.
- Smith, Anthony D., *Milli Kimlik*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

- Sonyel, Salâhi R., “Yunan Ayaklanması Günlerinde Mora’daki Türkler Nasıl Yok Edildiler?” *Belleten*, Cilt: 62, No: 233, 1998, s. 107-120.
- Soysal, İsmail, *Fransız İhtilâli ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1999.
- Süslü, Azmi, “Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri, 1798-1807”, *Belleten*, Cilt: 47, No: 185, 1983, s. 259-280.
- Tipei, Alex R., “Korais’s Greece and Napoleon’s Empire: The Egyptian Campaign, Race Science and the Europeanization an Idea”, ed. Thomas Dodman ve Aurélien Lignereux, *From the Napoleonic Empire to the Age of Empires: Empireafter the Emperor (War, Culture and Society, 1750-1850)*, Palgrave Macmillan, Switzerland, 2023, s. 89-109.
- Tukin, Cemal, *Boğazlar Meselesi*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2014)*, Der Yayınları, İstanbul, 2015.
- Uluerler, Sıtkı, “Fransa ile Rusya Arasında İmzalanan Tilsit Antlaşması’nın (1807) Osmanlı Devleti’nin Dış Politikasına Etkileri”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, No: 23, 2022, s. 149-166.
- Uygur, Fatma, “Yunan İsyanında François Pouqueville’in Siyasi ve Diplomatik Rolü”, haz. Semiha Nurdan ve Muhammed Özler, *XVIII. Türk Tarih Kongresi VI. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2022, s. 571-591.
- Uzun, Ahmet, “Tepedelenli Ali Paşa ve Mal Varlığı”, *Belleten*, Cilt: 65, No: 244, 2001, s.1035-1078.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi, 4.cilt, 1.bölüm*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1978.
- Uzunçarşılıoğlu, İsmail Hakkı, “Arşiv Vesikalarına Göre Yedi Ada Cumhuriyeti”, *Belleten*, Cilt: 1 No: 3-4, 1938, s. 627-639.
- Uzunçarşılıoğlu, İsmail Hakkı, “Âmedi Galip Efendinin Murahhaslığı ve Paris’ten Gönderdiği Şifreli Mektuplar”, *Belleten*, Cilt: 1, No: 2, 1937, s. 357-410.
- Wachtel, Andrew Baruch, *Dünya Tarihinde Balkanlar*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, Doğan Kitap, İstanbul, 2009.
- Willms, Johannes, *Napolyon Büyük Despotun Yaşamı*, çev. Ecem Aycan Öztöpler, Runik Kitap, İstanbul, 2019.
- Yeşil, Fatih, “Looking at the French Revolution through Ottoman eyes: Ebubekir Ratib Efendi’s observations”, *Bulletin od SOAS*, Volume: 70, Issue: 2, 2007, s. 283-304.
- Yeşil, Fatih, *Trajik Zafer Büyük Güçlerin Doğu Akdeniz’deki Siyasi ve Askeri*

Mücadelesi (1806-1807), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.

Yükep, Kemal, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Girit Seferi (1645-1669)*, 3. cilt 3. kısım eki, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Harp Tarihi Yayınları, Ankara, 1977.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, 7. cilt, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.

4. TEZLER

Akifoğlu, Vugar, “Fransa’nın Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika Politikası (18. Yüzyılın İkinci Yarısı)”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2019.

Akmeşe, Yasin, “Mora Muhassıllığına Gönderilen Hükümlerin Değerlendirilmesi (1716-1749 Mora Ahkâm Defterlerine Göre)”, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın, 2020.

Arfaoui, Salma, “Akdeniz’de Bir Uluslararası Çekişme Alanı: Yedi Ada Sorunu (1797-1814)”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2014.

Aytan, Aykut, “Osmanlı Tarihyazımında Napolyon Bonapart İmgesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2022.

Bayrak, Meral, “1821 Mora İsyanı ve Yunanistan’ın Bağımsızlığı”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Eskişehir, 1999.

Demir, İlker, “Tepedelenli Ali Pasha and the West: A History of His Relations with France and Great Britain (1798-1820)”, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2007.

Demirhan, Hasan, “İngiltere’nin Balkan Politikası ve Yunanistan”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2013.

Eğrioğlu Ertekin, Işık, “Fransız Elçilik Raporlarına Göre Osmanlı-Fransız İlişkileri”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Edirne, 2023.

Erman, Arzu, “Erken Dönem Osmanlı Devleti-Yunanistan Krallığı İlişkileri: Problemler, Çatışan Faktörler ve Uzlaşma”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2019.

Gundogdu, Birol, “Ottoman Constructions of the Morea Rebellion, 1770s: A Comprehensive Study of Ottoman Attitudes to the Greek Uprising”, University

of Toronto, (Basılmamış Doktora Tezi), Toronto, 2012.

İftar, Ceyda, “Napoleon Bonaparte’ın Osmanlı Devleti ile ilgili Politikası ve Akka Kuşatması”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2016.

Kaymaz, Cihan, “Devrim Nedir? Devrim Kavramına Tarihsel Bir Bakış”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2012.

Morkva, Valeriy, “Russia’s Policy of Rapprochement with the Ottoman Empire in the Era of the French Revolutionary and Napoleonic Wars, 1792-1806”, The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2010.

Şakul, Kahraman, “An Ottoman Global Moment: War of Second Coalition in the Levant”, Georgetown University, (Basılmamış Doktora Tezi), Washington, 2009.

Yenidünya, Süheyla, “Mehmet Sait Hâlet Efendi Hayatı İdari ve Siyasi Faaliyetleri (1760-1822)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmış Doktora Tezi), İstanbul, 2008.

5. İNTERNET KAYNAKLARI

Berber, Betül, *Napoléon Bonaparte*. E-Posta 23 Aralık 2024, Alıcı David Chanteranne.

Çiçek, Ali, “Trafalgar Deniz Muharebesi’nin Napolyon Savaşları’daki Yeri ve Avrupa Siyasetinde Bıraktığı İzler”, (Çevrim İçi), https://alicicek.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/06/trafalgar-deniz-muharebesi_nin-napolyon-savac59flarc4b1_ndaki-yeri-ve-avrupa-siyasetinde-bc4b1rakte4b1c49fc4b1-izler_vindobona.pdf, 13 Ekim 2024.

Grab, Alexander, “The Geopolitical Transformation of The Italian Peninsula Under Napoleon (1800-10), (Çevrim İçi), <https://dokumen.tips/documents/the-geopolitical-transformation-of-the-italian-peninsula-.html?page=1>, 15 Kasım 2023.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53121371x?rk=21459;2> 12 Nisan 2025.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53128619k>. 21 Nisan 2025.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6940331j?rk=21459;2> 21 Nisan 2025.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6953581b?rk=21459;2> 21 Nisan 2025.

<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8410817c?rk=21459;2> 17 Nisan 2025.

<https://www.hellenicaworld.com/Greece/Geo/en/ManiPeninsula.html> 24 Nisan 2025.

EKLER

Ek-1: Împarator Napoléon Bonaparte⁴⁸⁵

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

⁴⁸⁵<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53128619k>, 21 Nisan 2025.

Ek-2: Umutsuzluk içerisinde olan Fransa'yı barışın ellerine teslim eden Napoléon tasviri

486

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

⁴⁸⁶ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6940331j?rk=21459;2> 21 Nisan 2025.

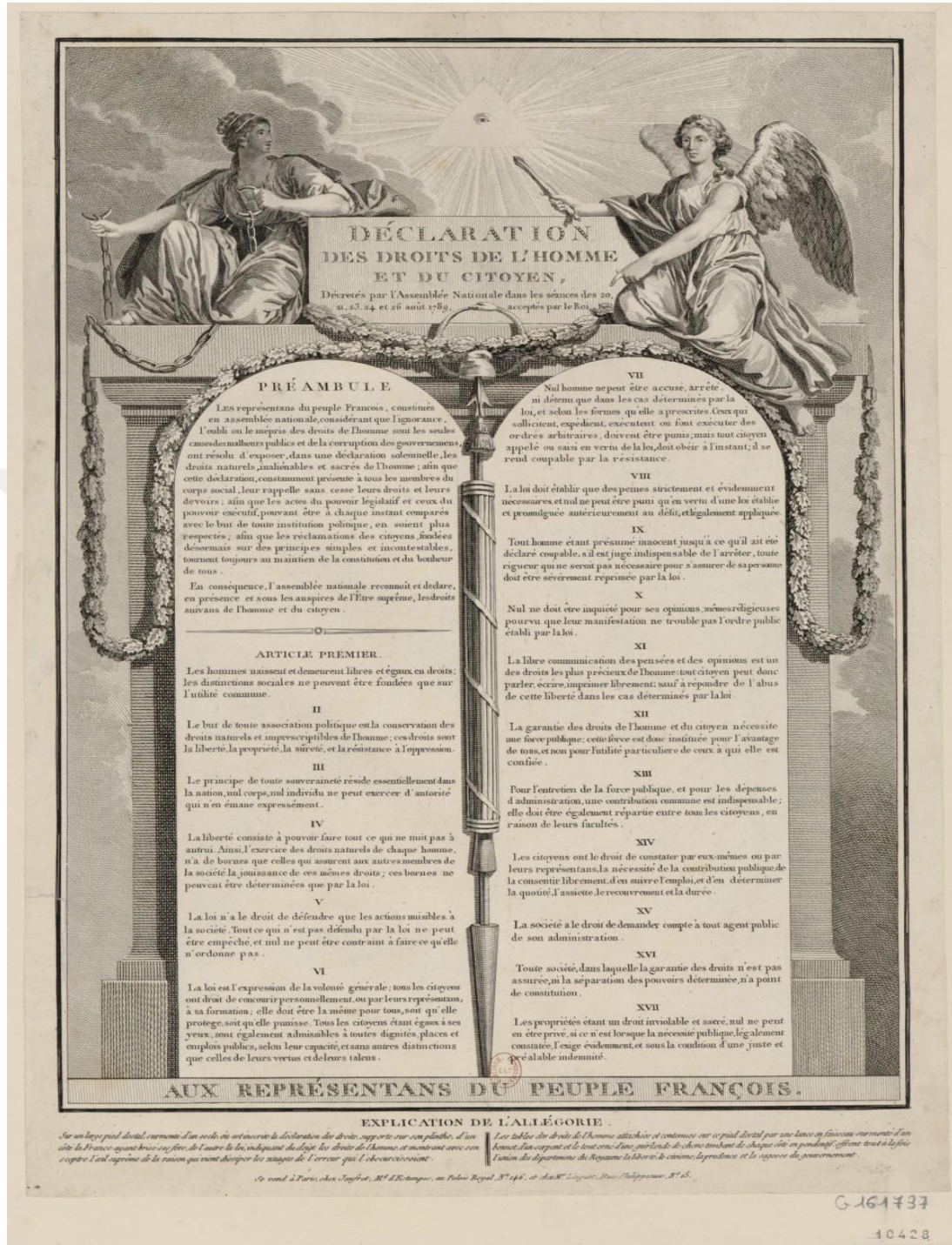
Ek-3: Campo Formio Antlaşması'ndan sonra Direktuvar Ulusal Sarayı'nda Napoléon'a verilen şenliğin tasviri⁴⁸⁷

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

⁴⁸⁷ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b6953581b?rk=21459;2> 21 Nisan 2025.

Ek-4: İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi⁴⁸⁸

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

⁴⁸⁸ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8410817c?rk=21459;2> 17 Nisan 2025.

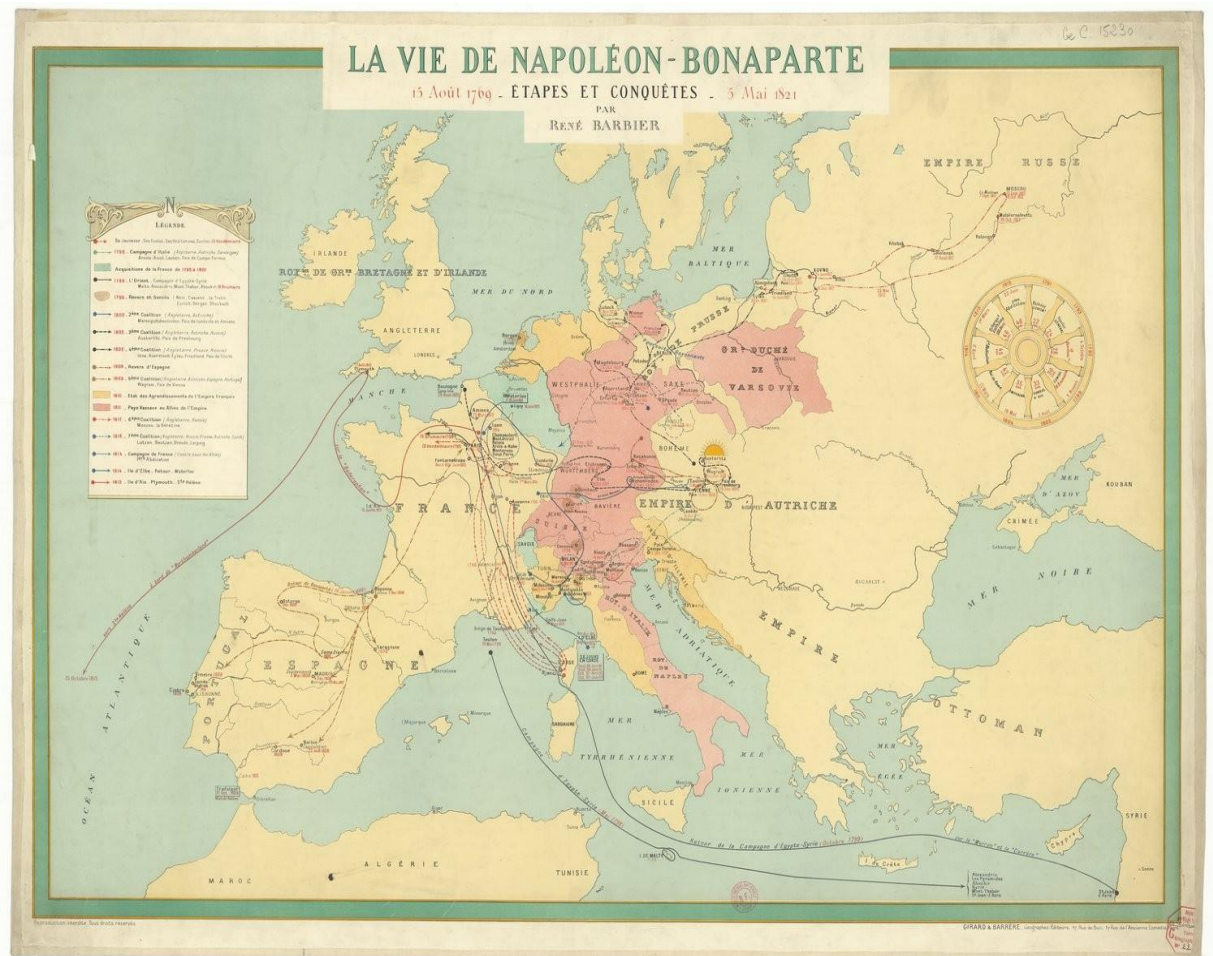
Ek-5: III. Selim tarafından Ebukır'daki başarısından dolayı Amiral Nelson'a hediye edilen elmaslı sorguç. ⁴⁸⁹

---

⁴⁸⁹Sertoğlu, Mufasssal, s. 2788.

Ek-6: Napoléon Bonaparte'ın fetihlerini gösteren harita⁴⁹⁰

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

⁴⁹⁰<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53121371x?rk=21459;2> 12 Nisan 2025.

Ek-7: Balkanlar⁴⁹¹

⁴⁹¹Kemal H. Karpat, "Balkanlar", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 28.

Ek-8: Manya (Mani)⁴⁹²

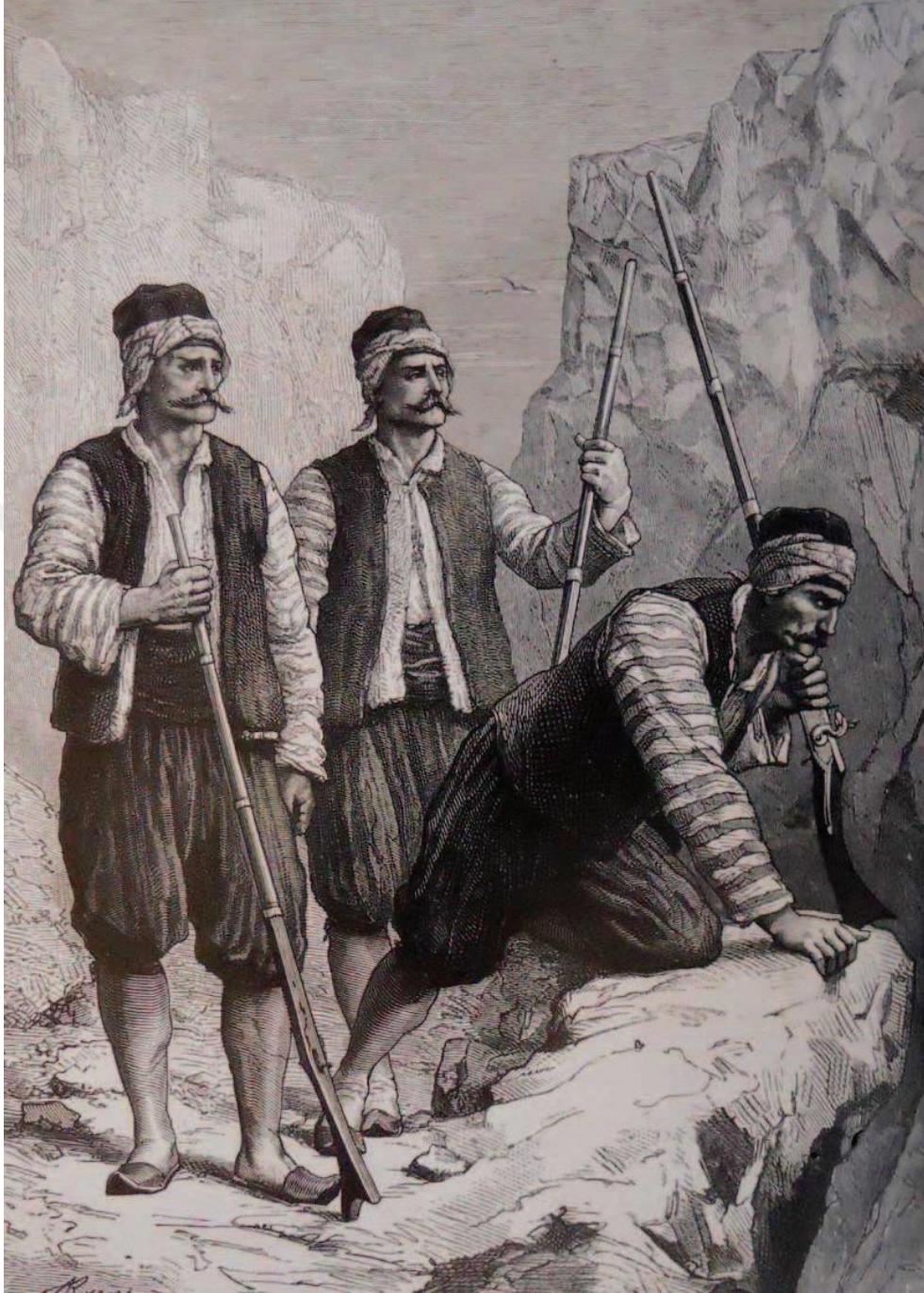
⁴⁹² Alfistik, 18.Yüzyıl Osmanlı, s. 370.

Ek-9: Manya'nın uydu görünümü⁴⁹³

⁴⁹³<https://www.hellenicaworld.com/Greece/Geo/en/ManiPeninsula.html> 24 Nisan 2025.

Ek-10: Manyalılar⁴⁹⁴

⁴⁹⁴Duran, Direktuar Dönemi, s. 58.

